

Mag. 09.962 Rø

KØBENHAVNS
RÅDHUSBIBLIOTEK

Mag.

09.962

RØ

Ex 2

RHB

A. Tiber.

Jacob Löber

27/4 1936.

De danske og norske Studenters

Deltagelse

i

Kjøbenhavns Forsvar mod Karl Gustav.

Et Bidrag til Kjøbenhavns Universitets Historie 1658-60

af

Holger Rørdam,

Theol. Kand.

KJÖBENHAVN.

Forlagt af C. G. Iversen.

Thieles Bogtrykkeri.

1855.

Forord.

Da Tanken om Udgivelsen af et nordisk Universitets-Tidskrift var opkommet, blev jeg anmodet om at bearbejde et eller andet Afsnit af vort Universitets ældre Historie for det. Jeg valgte Studenternes Deltagelse i Kjøbenhavns Forsvar 1658-60, en Episode af vor Studenterhistorie, som allerede tidligere havde tildraget sig min Opmærksomhed. Men da jeg havde samlet det væsentlige Stof, og Udarbejdelsen var skredet noget frem, mærkede jeg, at hvis der skulde være Tale om mere end en blot Oversigt, vilde Afhandlingen komme til at overskride de Grændser, som maatte sættes for den i et Tidskrift som det nævnte. Jeg foretrak derfor at udgive den særskilt hellere end rent at henlægge den, især da jeg nærede det Haab derved at kunne bringe en Sten til den Bygning, som jeg meget vilde ønske, en af vore Historikere vilde opføre, — en grundig og udførlig Skildring af vort Universitets Historie efter Reformationen, udarbejdet med bestemt Hensyn til hele Fædrelandets Kulturudvikling, tildels i Lighed med hvad Tholuck har givet for et mindre Tidsafsnit i sit interessante Skrift: *Das academische Leben des siebzehnten Jahrhunderts mit besonderer Beziehung auf die protestantisch theologischen Fakultäten Deutschlands* (Halle 1853).

Det vil maaske gaa en og anden af mine Læsere, som det gik mig selv, da jeg første Gang nøjere undersøgte de Forhold, der ere Gjenstand for nærværende Afhandling: de Forventninger, han har om Opdagelsen af ny iøjnefaldende Vidnesbyrd om, at Studenterne i en mere end almindelig Grad have været besjælede af Mod, Fædrelandskjærlighed og Udholdenhed, blive skuffede, og han træffer derimod paa Kjendsgjæringer, der snarere synes at vidne om, at det kun var Nøden og Kongebud, der førte Kjøbenhavns Studenter til at stille sig i Række med Stadens øvrige Forsvarere. En saadan vil jeg give samme Trøst, som jeg selv fandt ved nøjagtig Undersøgelse af alle Enkeltheder, efterat jeg i nogen Tid mistrøstig havde tænkt paa at lægge det hele til Side: den nemlig, at vel forekommer der Exemp-ler paa Lunkenhed, men disse staa som Undtagelser og bidrage kun til at stille det hele øvrige rosværdige Forhold i et saameget klarere Lys. — Sandheden er her som ved enhver historisk Fremstilling Hovedfordringen, skulde end derved en og anden i Tidernes Løb paaklinet uægte Glimmerblomst falde af; ved sin fuldstændige Paalidelighed vil det tiloversblevne indeholde Erstatning.

Afdøde Professor L. Engelstoft har i sin Tid med stor Interesse for Sagen samlet en Del Dokumenter og Oplysninger til den her omhandlede Studentervæbnings Historie, hvilke han meddelte i de af ham udgivne Universitets og Skole-Annaler, dem har jeg benyttet; da det imidlertid er lykkedes mig at finde ikke faa ny Aktstykker og Dokumenter, har

jeg tilføjet en Del af disse som Bilag. Enkelte af de meddelte Aktstykker kunne maaske synes en og anden af mine Læsere at indtage for meget Rum i Forhold til det ny Stof, de indeholde, jeg indrømmer det; men Vanskeligheden i at gjøre et passende Udvalg, uden at bortskjære noget af det karakteristiske, har bevæget mig til hellere at meddele dem ubeskaarne. — Jeg maa derimod beklage at Konsistoriets Kopibøger for Aarene 1646-71, der existerede dengang Engelstoft udgav sine Annaler, nu ere forsvundne*); dog kan det vel antages, at hvis de havde indeholdt interessante ny Oplysninger, havde disse ikke undgaaet hin dygtige Historikers Opmærksomhed.

Da Udarbejdelsen af min Afhandling væsentlig var fuldendt, og flere Ark alt trykte, blev min Opmærksomhed henledet paa en Pakke Dokumenter med Udskrift: „Acta belli Svecici 1658-60“, der ikke tidligere havde været indregistreret i Konsistoriets Archiv, og som netop i de Dage var funden ved en Oprydning i et af Konsistoriets Gjemmer, hvis Indhold neppe tidligere har været undersøgt af nogen, der har givet sig af med Universitetets Historie. Det var med blandede Følelser, jeg aabnede Pakken, da jeg ventede mulig her at finde Oplysninger, som kunde gjøre en hel Omarbejdelse nødvendig; imidlertid viste det sig ved nøjagtig Undersøgelse, at skjønt Pakken ganske rigtigt bestod af Sager ved-

*) Jfr. Fortegnelsen over Konsistoriets Archiv i Selters Kbhvns Universitets Aarbog 1842, S. 20-26.

kommende Universitetets Historie i Aarene 1658-60, var det dog mindre Studenternes Forhold, som heraf kunde modtage ny Belysning end hele Universitetets Pengevæsen i det omhandlede Tidsrum, et Forhold, som jeg fra først af havde foresat mig ikke at indlade mig paa i denne Afhandling, da jeg ellers vilde blive ført for vidt, og dette bedre kunde gjøres til Gjenstand for en egen Undersøgelse, — hvortil der da nu foreligger gode Materialier. Imidlertid fandtes her en „Rulle“ paa alle Studenterne, som mældte sig til Voldtjeneste*), tilligemed et Par karakteristiske Andragender fra disse, som jeg ikke tidligere havde kjendt. Ved Omtrykning af et Par Blade og ved Ændringer i Manuskriptet fik jeg dog alt det ny, Studenterne vedkommende, udtømmende benyttet med Undtagelse af et Andragende om Ansættelse af en Avditor ved Studenterregimentet, men da de af mig (S. 47) anførte Motiver til denne Foranstaltning vare rigtige, ansaa jeg det for ufor nødvendent at lade nogen Omtrykning ske, især da jeg kunde tilføje selve Andragendet blandt Bilagene (hvor det findes som 5 b).

Til Slutning maa jeg bevidne min Tak til Hr. Registrator Kall Rasmussen, der med særdeles Redebonhed har fremmet mit Arbejde og ved forskjellige Vink ledet mig paa Spor, som jeg med Fordel har fulgt.

Borcks Kollegium 16 Februar 1855.

Forf.

*) Denne „Rulle“ er med Udskydelse af et Aktstykke indsat som 1ste Bilag, hvorved rigtignok er gjort Brud paa Tidsordenen, der ellers har afgivet Reglen for Bilagenes Ordning.

De danske og norske Studenters

Deltagelse

i

Kjöbenhavns Forsvar mod Karl Gustav.

Den lærde Svend har aldrig Sky
 For Krigens Ravn.
 Hans Glavind fik et evigt Ry,
 Da svenske *Karl* fra *Fredriks* By
 I Dødningskjorten maatte fly
 For Krigens Ravn.
 Da skrev han ej Latin med Blæk;
 Paa Dansk han skrev med røde Træk
 Sit Navn.

Poul Møller.

1. **V**istnok er det ikke Studentens Kald med Sværdet at skille i Kongernes Trætter; det Vaaben, der er ham anvist, er ikke det, for hvilket Fjenderne segne paa den blodige Val, og dog er det ikke mindre skarpt og efterlader ikke mindre dybe Skrammer; men det læger, idet det saarer, det opbygger, idet det nedbryder: med et Ord, det er Aandens Sværd. Men i Aarenes Vexel har der været Tider, hvor dette Vaaben ikke kunde føre Striden tilende, hvor det gjaldt for Studenten, hvis han ikke vilde svigte den Pligt, han skyldte sit Fædreland, at stille sig i Række med dets andre Sønner for med ganske andre Vaaben at værne om det, der maa være ethvert Folk det dyrebareste, dets Frihed og Ære. Kjøbenhavns Stilling som Danmarks Hovedstad og en af Rigets betydeligste Fæstninger har bevirket, at de kjøbenhavnske Studenter tiere end maaske nogen anden Højskoles Fostersønner have

faaet dette Kald. Vi kjende Opfordringer til dem om at væbne sig udstedte 1658, 1700, 1716, 1801 og 1807 ¹⁾, men kun det førstnævnte og sidstnævnte Aar kom de til at tage aktiv Del i Krigen. Udfaldet af disse Kampe blev meget forskjelligt, men Viljen var den samme, Kjøbenhavns Borgere og Studenter viste begge Gange, at ingen Fjende ustraffet skulde nærme sig Hovedstadens Porte. — Den første af disse Væbninger skal her være Gjenstand for min Skildring.

2. Den danske Konge Frederik den Tredie og hans Raad havde 1657 ubesindigt og i Haab om mægtige Bundsforvandtes Hjælp indladt sig i en Krig med Sverrig, hvis kamplystne Konge Karl Gustav med Glæde optog den tilkastede Stridshandske. Saa hurtigt, det lod sig gjøre, forlod han Polen, der alt i flere Aar havde været Skuepladsen for hans krigerske Bedrifter, men hvor Lykken nu ikke mere syntes at være ham gunstig. I Begyndelsen af Juli 1657 brød han op, og stod alt den 23 s. M. ved den holstenske Grændse, uagtet Kurfyrsten af Brandenburg, Danmarks forbundne, havde lovet at formene ham Gjennemmarsen. I kort Tid erobrødes

¹⁾ Nærmere Oplysninger om disse Opraab findes i Engelstofts Universitets og Skole-Annaler 1807. II, 295-331. 1808. I, 177-292. II, 162 ff. 1813. S. 24 ff. Historisk Calender udg. af L. Engelstoft og J. Møller I, 397-400. Frantzen: Gjenlyd af danske og norske Søheltes og andre Krigeres Tapperhed. Viborg 1783. I, 63-65. Hojers Geschichte Friederich des Vierten, I, 302, jfr. Lüxdorphiana ved Nyerup. II, 268.

Holsten og Jylland; den nylig anlagte velarmerede Fæstning Frederiksodde faldt efter et svagt Forsvar i hans Hænder. Da nu Vinteren kom og lagde sin Bro over Belter og Sunde, benyttede han dristigt den givne Leilighed til at oversvømme de danske Øer med sine stridsvante Tropper. Den 30 Jan. 1658 gik de Svenske i Land paa Fyn, og inden faa Dage havde de udbredt sig over hele Øen. — Saasnart Efterretningen om denne Landgang naaede Kjøbenhavn, begyndte man at tænke paa at berede alt, for i denne Stad at have et fast Punkt, der kunde modstaa Fjenden, om end det øvrige Land maatte underkaste sig. Herom indeholder Konsistoriets Akter følgende Efterretning: Den 2 Februar kom Universitetets Rektor, Dr. Christen Ostenfeld, og en Del af de øvrige Professorer sammen i Konsistorium, hvorpaa de „efter Kgl. Majestæts Befaling komparerede paa den kongelige Sal, hvor *Dn. Episcopus* ogsaa lod sig finde, dér tilligemed andre Byens Stænder at høre Kgl. Majestæts Proposition om Byens Defension, eftersom de Svenske sig nu Fyn, Falster og Lolland¹⁾ have bemægtiget. Og nu lod Hs. Kgl. Majestæt ved Hs. Excellence Hr. Rigens Hofmester (Jochum Gersdorf) proponere, at han havde isinde sin ganske Armé hid til Byen at lade samle og denne By

1) Falster og Lolland var dengang endnu ikke besat af Fjenden, men formodentlig har Rygtet, som det under slige Omstændigheder gjerne sker, forstørret Faren. Siden antog man Faren mindre, end den virkelig var, da de danske Gesandter søgte Fjenden paa Langeland og fandt ham i Vordingborg.

alene at lade defendere; begjærede derfor, at samtlige Byens Stænder vilde erindre sig deres pligtige edsvorne Troskab, og enhver Stand, sine Privilegier i den højst trængende Nød og Belejrings Fare uanset, vilde hjælpe at bære de militariske *Onera*.“ De Byrder, om hvilke her er Tale, vare Indkvartering og Troppernes Underhold. Stænderne vare villige til at paatage sig disse. Det eneste, der forårsagede Vanskelighed, var Bestemmelsen af Forholdet mellem de Byrder, de enkelte Stænder skulde bære, dog ogsaa dette jævnedes sig efterhaanden. — Dagen efter udstedte Kongen Opfordring til Universitetets Lærere: „om at remonstrere *Studiosis* her paa Akademiet den Farlighed, vi nu for Øjnene, førendes dem til Gemyt, at dennem og vel anstaar udi saadan gemene Fare efter andre lovlige Akademiens Exempler sig og godvillig til fælles Konservation og Defension at indstille“²⁾.

Da dette Kongebrev var oplæst i Konsistorium, begav Notarius Mag. Chr. Stenbuch sig om Aftenen, da Studenterne spiste, ind i Klosteret og lod dem vide, at de den følgende Dag Kl. 12 skulde indfinde sig paa Studiegaarden for at høre Brevet oplæse; en Bekjendtgjørelse fra Rektoren blev før Prædiken opslaaet paa Trinitatis Kirkedør, hvori enhver Student opfordredes til at give Møde. — Paa den fastsatte Tid samledes de Studerende i Universitetets nederste Høresal, Notarius traadte frem, forelæste den forsamlede Mængde det kongelige

²⁾ Se 2det Bilag.

Brev og befalede, at enhver, som havde Lyst dertil, skulde melde sig hos sin Privatpræceptor³⁾.

Medens disse og lignende Foranstaltninger bleve truffene til Kjøbenhavns Forsvar i Tilfælde af en Belejring, og de i Sjælland og Lolland adspredte Troppekorps bleve indkaldte til Hovedstaden, tænkte man tillige paa om muligt ved en Fred at ende denne hidtil lidet hæderligt førte Krig. Kong Frederik henvendte sig til den engelske Minister i Kjøbenhavn Philip Meadowe og bad ham skrive til Karl Gustav for at bringe ham paa fredelige Tanker. Han var strax villig hertil og afsendte et Brev til Kong Karl, hvori han bevidnede den danske Konges Tilbøjelighed til Fred og berettede, at denne havde givet to Rigsraader Jochum Gersdorf og Christen Skeel Fuldmagt til at underhandle med ham, hvor de traf ham. Paa dette Andragende svarede Karl Gustav, at han ikke var uvillig til at slutte Fred, og at de danske Fredsmæglere kunde træffe de af ham udnævnte Kommissærer Sten Bjelke og Korfits Ulfeld enten paa Sprogø eller i Rudkjøbing. Imidlertid standsede han dog ikke for at oppebie Underhandlingernes mulige Udfald, da han vel indsaa, at de Fredsbetingelser, han kunde foreskrive, beroede paa, hvor nær han stod Danmarks Hovedstad. Den 7 Februar gik han paa Isen over Langeland til Lolland, og den 12te satte han Foden paa Sjællands Grund ved Vordingborg. Først her

³⁾ *Acta Consistorii* 4 og 5 Febr. 1658 (jfr. Uddrag af J. Bircherods Dagbøger ved Molbech S. 1. 2).

traf de danske Fredskommissærer de svenske, men de Fordringer, disse stillede, vare saa uhyre, at Jochum Gersdorf og Christen Skeel ikke vovede at gaa ind paa dem, men ilede til Kjøbenhavn for at indhente nøjere Ordre.

I Hovedstaden havde man imidlertid, saa godt Aars-tiden tillod det, forberedet sig paa Fjendens Komme; der arbejdedes daglig paa Volden og Fæstningsværkerne udbedredes. Den 11 Februar samledes Stænderne paa Kjøbenhavns Slot og bleve formanede til kjækt Forsvar. Dagen efter fik Professorerne Brev fra Kongen, hvori det hed: „Eftersom menige Universitetets Studerende os underdanigst haver lovet og tilsagt deres Troskab og Mandhaftighed at bevise, om noget fjendtligt her paa Byen skulde tenteres, og at ville gaa tilvolds med tilbehørig Gevær, som andre vore tro Under-saatter, thi bede vi eder og naadigst ville, at I lade gjøre den Anordning, at alle de Studerende, som paa Akademiet findes i Dag Eftermiddag ved to slet møde paa Slotspladsen her for vort Slot, at vi den-nem kan gjenmemse, og vi da dennem videre Ordre kan give lade“⁴⁾.

Saasnart Universitetets Rektor Dr. Christen Ostenfeld havde modtaget denne Skrivelse og tillige mundtlig af Oberst Kaj Lykke var underrettet om Kongens Vilje, sammenkaldte han atter Studenterne paa Studiegaarden og lod dem vide, hvor og naar de skulde møde for „at gjenmemses“, „hvortil de sig samtlige enhellig resolverede, dog at de maatte

⁴⁾ Sjællandske Tegnelser Nr. 34. fol. 385 (tidligere trykt i Nyerups Efterretn. om Kong Frederik den Tredie S. 60).

exerceres af deres egne Kaptajner“. Konsistorium udvalgte Rektoren tilligemed Dr. Peder Scavenius og Notarius til at være tilstede hos Kongen, naar Studenterne skulde forestilles for ham. Da Kongen saa dem, „lod han sig deres Tjenestes Erbydelse meget vel befalde“, og tilsagde dem, at de ikke skulde blive brugte til Soldater men alene til Modstand i den yderste Bestormings Nød, og at de skulde blive anførte af dertil duelige Personer af deres egen Midte under Generalmajor Bredas⁵⁾ Overkommando. Tillige blev der givet Ordre til, at der skulde skaffes dem de nødvendige Geværer fra Tøjhuset. Studenterne toge derpaa den Beslutning, at de den næste Morgen vilde angive deres Navne hos to af de mest ansete af deres egen Midte. — To Dage efter refererede Rektor i Konsistorium, at Generalmajor Breda havde begjæret, at de Studenter, som havde Lyst til at lade sig exercere, vilde komme

⁵⁾ Generalmajor Joachim v. Breda til Agersvold var født i Brandenburg, kom i dansk Tjeneste og var under Kjøbenhavns Belejring en af de højstkommanderende i Staden (Commandant der Besatzungsvölker, *Theatrum Europæum* VIII, 899). Han døde i December 1660 eller Januar 1661 (ifølge Indskriften paa hans Kiste 1660) og ligger begravet i Hjembæk Kirke (D. Atlas VI, 183). ”Til hans Begravelse bleve Vor Frue Kirkes Klokker frit bevilligede (af Universitetet), eftersom han uden nogen Besoldning Byen baade i Belejringen og ellers haver gjort al mulig og tro Tjeneste, ligesom og Borgemester og Raad af sliq Betænkning have undt ham Klokkerne fri til de andre tvende Sognekirker, Hellig Gejstes og St. Nicolaj” (*Acta Consist.* 26 Jan. 1661). Se endvidere 23de Bilag.

sammen paa Studiegaarden den følgende Morgen Kl. 9, og at han end yderligere havde tilføjet sin Forsikring om, at de ikke skulde blive brugte som Soldater men alene til Forsvar mod fjendtligt Anløb⁶⁾. Om Studenterne virkelig kom til at øve sig i Vaaben, vides ikke; snart indtraf desuden Begivenheder, der foreløbigt gjorde al Vaabenøvelse unødvendig.

Det Budskab, de danske Fredsmæglere havde bragt til Kjøbenhavn, foraarsagede stor Bestyrtelse i Staden. Paa Slottet raadsloges der, om man skulde foretrække Krigen eller Freden. Kongen selv var mest tilbøjelig til at forsøge det yderste, flere behjærtede Mænd delte hans Mening, men de tilstedeværende Rigsraader manglede Mod, de fandt det ikke raadeligt at sætte alt paa Spil, de havde ikke Tro paa Folkets Kraft. En hel Dag raadslog man, endelig gik de sidstes Mening igjennem, og atter udsendtes de danske Underhandlere. Den 26 Februar sluttedes Freden, den jammerligste, Danmark nogensinde har indgaaet.

3. Skjønt Karl Gustav ved Freden i Roskilde havde erholdt næsten Trediedelen af Danmarks Rige, fortrød han dog snart, at han for saa godt Kjøb havde ladet Lejligheden slippe sig af Hænderne til at forene de tre nordiske Kroner paa sit Hoved. Hans Beslutning var derfor saa snart som muligt at komme igjen for at fuldbringe, hvad han sidst

⁶⁾ *Acta Consist.* 12 og 14 Februar 1658 (jfr. Uddrag af J. Bircherods Dagbøger ved Molbech, S. 3).

havde forladt paa Halvvejen. Underhandlingerne angaaende Opfyldelsen af Fredsbetingelserne fortsattes og udvikledes med Flid mere og mere, intet Paa-skud blev anset som for slet til at drage Tiden ud og vanskeliggjøre Fuldbringelsen af Freden.

Endelig var alt tilstrækkelig forberedt, den 5te August 1658 lettede Kong Karl Anker med sin Flaade og lod staa ud af Kieler-Havn; to Dage efter gik han i Land i Korsør med 8000 Mand Fodfolk og 1200 Ryttere. Hurtigt fór Budskabet herom til Kjøbenhavn. Den første Følelse, det fremkaldte, var Forfærdelse; men denne afløstes snart af Harmen over det skjændige Fredsbrud. Den 9 August sammenkaldte Kong Frederik til sig paa Slottet Magistraten og de bedste Borgere, Gejstligheden og „de højlærde“. Dørene til Forsamlingssalen stode aabne, og enhver, som vilde, kunde gaa ind. Det var andre Ord, man hørte i denne Forsamling, end dem, der havde lydt paa det samme Sted for et halvt Aar siden. Her var det Kjærnen af Folket, der var kommen til Orde. Alle som én lovede at sætte alt i Vove for at værne om deres Konge og deres Fædreneland. Da Beslutningen var tagen, skred man rask til Værket.

Da kun et ringe Antal øvede Soldater befandt sig i Byen, blev Trommen rørt, og enhver vaaben-dygtig Mand opfordret til at væbne sig til Stadens Forsvar. Studenterne bleve atter opmuntrede til „efter andre lovlige Akademiers Exempel“ at gjøre sig rede til Kamp, „eftersom Kongen af Sverrig uformodentlig i vort Land Sjælland mod al given

Aarsag fjendtliggen er indfalden, saa det synes, han endelig vil stræbe os og vore Arvinger efter Kronen, og den højeste Nød udfordrer, at vi denne Stad og Fæstning vil lade forsé, hvortil os Folk og Soldater i den Hast mangle¹⁾. Oberst Henrik Volrath Both²⁾ blev bestemt til deres Overanfører, han skulde atter sørge for at skaffe dem de nødvendige Underbefalingsmænd.

Saasnart Studenterne vare blevne bekendte med denne Opfordring, tilbød de sig strax med Liv og Blod at forsvare Kongen og Fædrenelandet³⁾ og „sagde dermed for en Tid farvel til de fredelskende, stille Muser og begave sig under den urolige *Martis*

¹⁾ Holbergs Danmarks Riges Hist. 3die Opl. III, 308. (Badens Universitetsjournal 1794, S. 142).

²⁾ Havde siden under Belejringen Kommando paa Christianshavn; blev efter kgl. Befaling (af 15 Oktbr. 1658) sat i Fængsel, fordi han ved Nattetid havde aabnet Amagerport og ladet en Del Vogne kjøre ud af Byen. Senere kom han atter til Naade og fik 15 April 1659 Befaling at rejse til Meen for at have Opsyn med Befæstningen af Stege; han faldt i Slaget ved Nyborg 14 Nov. 1659.

³⁾ Holbergs Danmarks Riges Hist. III, 309. Jfr. V. Bering: *Obsidio Hafniensis*, p. 23, hvor Forf. efter at have omtalt, at Borgerne grebe til Vaaben, siger: *Additi Musarum alumni, sapientiæ studium & liberales artes professi. Nil incitatus alacriusve hac juventute, nec promptior cujusquam extitit virtus: ne nescias, innutrita sapientiæ præceptis ingenia aliquid afferre supra plebem. Ex hoc sane ligno non Mercurius sæpius, quam Mars prodit, imprimis ubi accesserit usus, et e pulvere scholarum, ex umbris egressos, amor patriæ, aut exserendæ virtutis occasio stimularit.*

Krigsfane“. Derpaa affattede de nogle Artikler, som de begjærede maatte blive Kongen forelagte. De androge paa, at de ikke maatte blive nødte til at adlyde andre Overanførere end Oberst Kjeld Lange og Mogens Krag, der vare indfødte danske Mænd, og derfor „bedst kjendte danske Studenters Humør“ (Oberst Both var en Tydsker), og at de enten af deres egen Midte eller andetsteds fra selv maatte vælge deres Underanførere. Ligesom sidst, da de bleve kaldte til Vaaben, ønskede de ogsaa denne Gang at forblive under Universitetets Jurisdiktion, og at det maatte forbydes deres Officerer „at traktere dem med Hug og Slag eller unødigt Overskjælden“, naar de ellers gjorde deres Pligt og adlød Kommando. For at Forholdet kunde være aldeles lige, androge de om, at det ikke maatte tillades nogen enten rig eller fattig, enten gejstlig eller verdslig Mands Søn, som formaaede at føre Vaaben, under noget Paaskud at unddrage sig Krigstjenesten. Tillige bade de om, at de Studenter, som ej selv besad Formue, maatte nyde Indkvartering hos Professorerne, og at de, som bleve saarede, maatte paa Kongens Bekostning erholde en „forfaren Chirurgus“, og at, om nogen blev lemlæstet, der da maatte tilsikres ham ærligt Livsophold. Endelig begjærede de, at man i Fremtiden ved Embedsbesættelse vilde tage særdeles Hensyn til dem fremfor andre, „der nu ikke offererede deres Liv og Blod i Kongens og Fædrelandets Tjeneste“¹⁾.

¹⁾ Se 3die Bilag.

Da Universitetets Rektor, Mag. Rasmus Enevoldsen Brochmand, som befandt sig paa en Forretningsrejse i Sjælland, ved Svenskernes uformodede Ankomst var bleven udelukket fra Byen⁵⁾, havde Dr. Jakob Knudsen, som Vicerektor overtaget Ledelsen af Universitetets Anliggender. Han tilligemed Dr. Thomas Bang og to Udvalgte af Studenterne forebragte Begjæringen for Rigets Hofmester, som lovede, at de skulde erholde Kongens Brev derpaa⁶⁾.

Skjønt der blandt Studenterne som blandt alle Kjøbenhavns Indvaanere i det hele herskede en livlig Bevægelse og Begejstring for Fædrelandets Sag, som Wallensbech synger⁷⁾:

Studenter tage sig Gevær,
At fegte frejdig hver Mand er,

saa var der dog en og anden, som tænkte paa at unddrage sig Faren ved at fjærne sig fra Staden, før Svenskerne indsluttede den. En Familietradition har herom opbevaret os følgende karakteristiske Efterretning. Præsten M. Lauge Vedel i Ribe, der var en Fætter til den sjællandske Biskop Hans Svane, skal have haft syv Sønner, der alle vare

⁵⁾ Se L. Engelstoft: Nogle Fragmenter om Dr. (?) R. E. Brochmands Rectorat ved Kjøbenhavns Universitet i Aarene 1658 og 59 (Skandinavisk Museum 1803, II, 121-135). Brochmand havde i Juni 1658 tiltraadt Rektoratet.

⁶⁾ *Acta Consist.* 10 Avg. aftrykt i Badens Universitetsjournal 1794, S. 142.

⁷⁾ *Diarium obsidionis.* Daglig Tegnebog indeholdende den himmelfrelste kongelige Stad Kjøbenhavns Idrætter, Kbhvn. 1660; til den 11 August 58.

holdte til Bogen og alle „klare fra Akademiet“, da Krigen kom paa, hvorfor de vilde forlade Byen, før Svenskerne kom for den. Men deres Slægtning, Bispen, forelagde dem en anden Lektie: „Hvad? vil I hjem, Karle! her er andet at bestille; den sidste By i Riget bør forsvares, saalænge en ærlig dansk Mand er i Live.“ De fandt Tiltalen ganske billig, besluttede at blive, og enhver af dem lejede sig nu et Værelse, tog den fattigste og dueligste Student ved Akademiet paa sit Kammer, som de underholdt med Kost, Klæder, Vaaben og alt, saalænge Belejringen varede, og aabnede desuden deres Kasse for enhver hungrig Student, saalænge den vilde holde ⁸⁾).

En Student Jesper Baltzersen Kønichen, der var hildet i weigelianske Anskuelse, opfordrede Borgerne til at nedlægge Vaabnene for ikke at besmitte dem med Fjendeblood; men hans Røst forstummede i den almindelige Nidkjerhed ⁹⁾).

Saasnart man havde erfaret de Svenskes Ankomst til Landet, havde man begyndt at ruste sig for at modtage dem, men endnu vidste man ikke, om det skulde blive til Krig eller til Fred. Rigs-

⁸⁾ Vedel Simonsen: Samlinger til Elvedgaards Historie. III, 69 f. Jfr. Thorup: Blandede Efterretninger om Ribe Cathedralskole, 8de Forts. S. 76. I Begyndelsen af 1659 maa Midlerne være slupne op for dem, thi paa denne Tid finde vi to af Brødrene nævnte som Studenter, der intet Livsophold havde, men vare fattige og flittigt søgte deres Reserve og Post; se 20de Bilag.

⁹⁾ L. Helweg: Den danske Kirkes Historie I, 390.

raaderne Mogens Høg og Christen Skeel vare udsendte for at underhandle med Karl Gustav; saalænge de endnu ikke vare komne tilbage, herskede der en pinlig Uvished i Hovedstaden, man vilde nødig gribe til de yderste Midler, navnlig krympede man sig ved at afbrænde Forstæderne, inden man havde fuld Sikkerhed om Sendelsens Udfald. Natten mellem den 10de og 11te August vendte de danske Udsendinge tilbage, haanligt afviste af Kong Karl. Nu vidste man i Kjøbenhavn, hvorledes man var stedt, og hurtigt søgte man Midler til at møde Faren. Forstæderne bleve stukne i Brand for ikke at yde Fjenden noget Skjul, og den nye Kirke, Universitetet havde ladet bygge paa Nørrebro, blev sprængt i Luften. Men mægtigt vidnede disse Flammer om den Aand, der boede i Kjøbenhavns Borgere, og med Rette udraabte Kong Karl, da han holdt paa Rødovre Bakker og saa Ilden: „Nu vil jeg dyre sværge, vi faa Modstand og Kjøbenhavn vil værge sig“¹⁰⁾. Voldene vare kun i en maadelig Tilstand, de maatte udbedres. Enhver uden Hensyn til Alder, Stand og Kjøen greb til Spaden, Skovlen og Hjulbøren:

Slet ingen er for Arbejd fri
Af Adel eller Kleresi¹¹⁾,

og snart hævede den sig til en antagelig Højde, skjönt der endnu paa de fleste Steder manglede Brystværn, og Borgerne i Belejringens første Tid

¹⁰⁾ Anders Matthison Høring: Leyrs-Krantz, 1677. C. 1.

¹¹⁾ Wallensbechs Tegnebog til 14 August 1658.

maatte staa udsatte for Fjendens Skud. „Man maa undre sig“, siger en samtidig Forfatter, „over det svære Arbejde, som de belejrede i meget faa Dage bragte istand saavel med Pallisadering af hele Staden som ved Ubedring og Fuldførelse af de kun halv fuldførte Værker, hvormed de bleve ved Nat og Dag midt under Kanonerne bestandige Torden, og medens Kuglerne fløj over deres Hoveder, indtil de fik det bragt istand. Man saa paa Gaderne næsten ingen Mandsperson mere, men alle, som kunde bære Vaaben, vare Nat og Dag tilstede paa Volden, paa hvilken Borgerskabet overalt byggede Hytter. Ingen slæbte mere paa Kappen, om han ogsaa gik nede i Staden, men enhver bar endog i Kirken et Par Pistoler i Beltet, en god Klinge eller en Stridskølle i Haanden“¹²⁾.

Ogsaa Studenterne toge livligt Del i Arbejdet og opmuntredes end mere dertil ved følgende Frihedsbrev fra deres Konge:

„Vi Frederik den Tredie gjøre alle vitterligt, at eftersom samtlige *Studiosi* her paa Universitetet udi vor Kjøbsted Kjøbenhavn sig underdanigst, lige ved andre vore kjære tro Undersaatter, erbyde udi nærværende farlige og højtrængende Fare et *Corpus* til Byens Defension at formere, da er vi efter underdanigst Ansøgning og Begjæring naadigst tilfreds, at fornævnte *Studiosi* ikke skal være forpligt nogen anden Officerer at parere end os elskelige Kjeld Lange og os elskelige Mogens Krag,

¹²⁾ *Theatrum Europæum*, Frankfurt a. M. 1667. VIII, 899.

hvilke naadigst anbefalet er over dem tilbørlig Kommando at have; dog skulle de herforuden forblive under *Magnifici Rectoris* Jurisdiktion, og af *Studiosis* selv skal dygtige Underofficerer gives. Desligeste er vor naadigste Vilje, at ingen af fornævnte *Studiosis*, hvo det og være kan, maa sig herfra absentere, uden at de af billig Aarsag kan dømmes til sligt ubekvemme. Og have vi fornævnte *Studiosis* herimod naadigst forundt, at saa mange af dem, som ikke ere i Kommunitet og ikke selv ere ved Middel, maa indtil bedre Tider nyde fri Indkvartering hos de gejstlige, og at fornævnte *Studiosi* herefter som tilforn maa nyde forrige Privilegier og *Immunitates* og fra al verdslig Øvrigheds Jurisdiktion være *exempt*. Iligemaade skulle de, som nu lade se deres Mandighed, fremfor andre til vacerende Bestillinger blive forfremmede, saafremt de dertil blive dygtige befundne. Iligemaade skal dem og af os fri forskaffes en god forfaren Chirurgus, og dersom nogen af dem skulde vorde lemlæstede, da skal dennem af os forskaffes ærligt Livsophold deres Livstid. Hvorefter enhver af dem kan vide sig at rette. Givet paa vort Slot, Kjøbenhavn den 11 August 1658¹³⁾.

Valget af Studenternes Anførere var uden Tvivl heldigt. Begge vare af gammel dansk Adel og Mænd i deres bedste Aar. Oberst Kjeld Lange til Kjølbysgaard havde Aaret iforvejen gjort Tjeneste ved Hæren i Nordtydskland, men da han ikke havde faaet den nødvendige Undsætning, var hans Regi-

¹³⁾ Sjæll. Registre Nr. 24, fol. 261 (Nyerup anf. Skr. S. 88).

ment blevet oprevet og han selv fanget¹⁴⁾. Efter Roskilde-Freden var han atter kommen tilbage. Foruden Studenterne anførte han nu ogsaa Kjøbsvendene, men stod selv under Generalmajor Joachim Bredas Overkommando. — Mogens Krag til Kaas havde 1657 delt Skjæbne med sin Oberst; efter at være vendt hjem igjen, havde han kort før Krigen haft Bryllup; og omendskjønt det er et gammelt Ord, at nygifte Folk sjælden ere dygtige Stridsmænd, viste han dog megen Raskhed under Belejringen. Ved dennes Begyndelse var han Oberstlieutenant, senere blev han Oberst og fik efter Kjeld Langes Død Overanførselen over Studenterne. Hans Næstkommanderende var Major Sten Andersen Bilde, en Mand der uden tvivl selv var Student og i alle Tilfælde var grundigt inde i dens Tids Dannelse¹⁵⁾.

Hvad Tallet paa de Studenter angaar, som mældte sig til Krigstjeneste, da er det hidtil almindelig angivet for højt. Hiøring anslaaer nemlig Antallet af de Studenter, som ved Belejringens

¹⁴⁾ Ifølge et Andragende (af 31 Decbr. 1657) fra Chr. Skeel om, at hans Svigersøn Kjeld Lange og dennes Oberstlieutenant Mogens Krag maatte blive udløste af Fangenskabet og erholde 6500 Rdr. af de hollandske Penge til derfor at hverve 500 Knegte, Regimentet dermed at komplettere. (Sjæll. Indlæg 1658 A. jfr. Sjæll. Tegn. Nr. 34, fol. 327).

¹⁵⁾ Død 2 Maj 1698, 74 Aar gl., som Brigadér og Vicekommandant i Kbhvn. Jeg antager ham for den *Steno Andreae* som 7 Decbr. 1643 blev indskrevet ved Univ. fra Sorø Sk. Han roses i *Nova litt. mar. balth.* 1698, p. 95 for sin „*exquisita eruditio et elegans lingvæ latinæ peritia*“.

Begyndelse fandtes i Byen til henved 600¹⁶⁾, og nu har man antaget, at alle disse toge Del i Stadens Forsvar; men derved er man kommet til at ansætte „de militerende Studenters“ Antal dobbelt saa stort som det i Virkeligheden var. Der er nemlig opbevaret os en af de originale Fortegnelser over Studenterregimentets Medlemmer, heraf ses, at dette i September 1658 i Alt med Officerer og menige udgjorde 266 Mand, af hvilke dog 11 ikke vare akademiske Borgere¹⁷⁾. Senere er der jo vistnok kommet en Del flere til, men andre ere ogsaa traadte ud af Regimentet paa Grund af Sygdom, Saar eller andre Forfald, saa at det neppe kan antages, at Antallet nogensinde har været højere end paa denne Tid. Hermed stemmer ogsaa, at da der i Studenten Niels Krag's Sag optraadte 87 af de Studenter, som fra Belejringens Begyndelse havde deltaget i Kjøbenhavns Forsvar, som Vidner, siges der om disse, at de „neppelig ere en Trediedel af de *Studiosis*, som ginge til Volds¹⁸⁾“. Hvis Hørings Angivelse var rigtig, havde altsaa et ikke ubetydeligt Antal unddraget sig Krigstjenesten, hvilket dog ikke kan antages, om det end er vist, at en og anden holdt sig tilbage paa en Tid, da det havde været ærefuldere for ham, om han havde lagt Bogen tilside for at gribe Sværdet.

Alle de væbnede Studenter udgjorde tilsammen et Regiment, der atter var delt i fire Kompagnier. Rigtignok antyder Høring en anden Inddeling, naar

¹⁶⁾ Leyers Politie. Kbhvn. 1661. C 1.

¹⁷⁾ Se 1ste Bilag. ¹⁸⁾ Se 31te Bilag (S. 210).

han siger: „De gjorde sig udi Kompagnier, de som vare i Klosteret under en Kaptajn, og de, som ikke gik i Klosteret, toge sig sin egen Kaptajn og Officerer, og dermed vare de færdige til Volds¹⁹⁾; men enten sigtes her hen til en Inddeling, der ligger forud for den fornævnte „Rulle“ eller ogsaa er Hørings Angivelse urigtig. Det kunde synes paafaldende, at vi i September 1658, altsaa paa den Tid Fortegnelsen maa antages at være affattet, se et „norsk Kompagni“ optræde²⁰⁾, hvilket kunde synes antyde, at Nationalitetsforskjellen var lagt til Grund for Inddelingen, skjønt noget saadant ikke fremgaar af „Rullen“; men jeg antager, at derved forstaas 1ste Kompagni, da dette væsentlig, skjønt ingeniunde udelukkende, bestod af Normænd.

Hvert af Kompagnierne førtes af en Kaptajn; da den førømtalte Fortegnelse affattedes, vare følgende fire Mænd Kompagnikommandører: Rejnholt Solcheman, en Hollænder af Fødsel, „en høj, lang Person“, Thomas Meldrum, Bodewin Hannia og Herman Frijs. Ved hvert Kompagni var endvidere i Regelen ansat en Lieutenant og en Fændrik, som ikke vare Studenter, desuden en Kaptajn *de armis*, en Sergeant og en Mynsterskriver; de tre sidstnævnte vare akademiske Borgere. Tidligere havde Studenterne maaske havt endnu flere Anførere; der fortælles i en „Relation“ fra 16 August, at da der i den første Tid var forholdsvis langt flere Officerer end menige i Byen, blev hver Afdeling

¹⁹⁾ Leyrs-Krantz N. 6.

²⁰⁾ Se 10de-12te Bilag.

og saaledes ogsaa Studenterne forsynet med dobbelt Officersbesætning. Hermed har maaske staaet i Forbindelse, hvad Studenterne klagede over i et Andragende, de indgav midt i August 1658, nemlig at de „bleve saa tidt fordelte fra hinanden, at de tilsidst ikke kjendte deres Officerer²¹⁾“. Man maa vel antage, at Forholdene ikke altid have været de samme, men at der er foregaaet adskillige Forandringer saavel med Inddelingen som med Anførerne, alt eftersom Forholdene i den belejrede By gjorde det nødvendigt.

4. Da Studenterne nu havde „resolveret sig at have eget Regiment og egne Officerer og at annamme sine egne Poster, som de imod Fjenden agtede at defendere“¹⁾, blev den Del af Volden lige ud for Kongens Have og henimod Østerport dem anvist²⁾. „Volden var her“, siger Johan Monrad, der selv var med, „ganske nedfalden, og vi maatte selv gaa og trille med Hjulbørene om Dagen for at befæste det Sted, vi skulde staa paa og forsvare. Obersten og de andre Officerer gik hver med sin Hjulbør for ved os og trillede, for at den ene ikke skulde være bedre end den anden“. I det hele sørgede enhver Afdeling af Byens Forsvarere for, at den Del af Volden, der var den anvist, blev

²¹⁾ Se Bilag 5 b. ¹⁾ Høring: Leyers Politie. C. 5.

²⁾ Leyers Politie. F. 1, sml. Etatsraad Joh. Monrads Beretning om sit Ophold som Student i Kjøbenhavn under Belejringen (Nyerup: Efterr. om Frederik III, S. 426-28).

sat i tilbørlig Stand. „Thi der hver havde faaet sin Post, saa begyndte de, som havde kloge Hoveder og havde set noget tilforn, at se og tænke sig om: de saa, her laa en mægtig Fjende udenfor, her var øde Volde, ingen Brystværn for dem, Gravene tomme og lidet Vand udi; saa begyndte den ene, saa den anden at tænke: Jeg maa se mig om, jeg faar noget for mig, om Fjenden vil umage sig, han ikke strax faar lige aaben for mig. Saa begynder den ene saa den anden at kaste lidet op for sig, at de kunde have noget Brystværn. Der de havde det, saa tænkte de, de vilde se, de kunde faa Stormpæle i deres Brystværn; der de havde fuldbragt det, og de fik Tid og Frist, tænkte de, de vilde se, de fik Pallisader nedenfor sig under Voldene. Den ene gik fort dermed, den anden ligesaa, vilde omsider ingen have sin Post lumpen og slemmest, saa at Øvrigheden ret maatte se deres Lyst i saadan Hast at faa saadan et Stykke Arbejde færdigt, saa at Øvrigheden havde det ikke behov at raabe dem til Arbejde, men maatte forundre sig, hvor de kom ret ligesom Bier ligesom flyvende, den frem med sit Arbejde og lagde det af, andre toge det, satte det, hvor det skulde, andre hen igjen og hentede mer til Pallisader, Stormpæle, Brystværn, i hvor de det kunde finde Da Gud gav dem alle og hver Enigheds Aand, gav han dem og Lyst til deres Arbejde og Raad og Middel til at fuldbringe deres Foretagende“³⁾.

³⁾ Hjørings Leyers Politie. D. 7. 8.

Naar en samtidig Forfatter i saadanne Træk har skildret os den Iver og Enighed, der herskede blandt Byens Forsvarere, maa vi udentvivel anse hans Skildring for sand. Vel forekommer der Exempler paa det modsatte, men dels staa disse som Undtagelser, dels synes de undertiden mere at være fremkaldte ved Vilkaarlighed fra den kommanderendes Side, end ved Vrangvillie hos vedkommende Student. Den 17 August fremkom saaledes en Student Hans Lavritsen Nidrosiensis for Konsistorium. Han var samme Morgen bleven arresteret og anklagedes nu af Oberstlieutenant Mogens Krag for at have vist Ulydighed mod hans Befaling. Da Studenten opfordredes til at give Forklaring angaaende sit Forhold, berettede han, at han, da han den foregaaende Aften af Oberstlieutenanten var henvist til en Post, som der ikke var arbejdet paa, havde sagt: „Det nytter ikke, at vi arbejde; vi have arbejdet paa to Poster og ere blevne tagne derfra, og nu, da vi have trællet den hele Dag, skulle vi sættes her paa en Post, som der ikke er arbejdet paa“. Og derpaa havde han kastet Bøssen fra sig. Da der ikke var mødt nogen Aktor i Retten mod ham, „blev hannem forelagt at blive endnu udi Arresten til videre Besked“⁴⁾.

⁴⁾ Konsistoriets Retsprotokol 1658—65, fol. 5. Vi træffe senere Hans Lavritsen Nidrosiensis i Jan. 1659 paa en Fortegnelse over de Studenter, ”som ej nyde Kongens Kost i Kommunitet, ejheller have nogen Livsophold ved anden Middel, men ere fattige og søge flittigen deres Reserve og Post.”

Vi besidde et Digt med Overskrift „Studenternes meget Ondt og sildig Godt“, der indeholder en Beskrivelse af Studenternes Deltagelse i Kjøbenhavns Forsvar; Digtet er skrevet 1665 af en Mand, som selv synes at have været med⁵⁾. Efterat Forfatteren har skildret sin kummerfulde Barndom og Skolegang, der endelig kronedes med, at han blev Student, taler han saaledes:

„Da var jeg og blandt deres Tal,
 Som maatte Kalvskind høre,
 Der Dannerkongens Hovedby
 Belagt var af en Fjende,
 Hvoraf der gik saa stort et Ry,
 Vi fik der af en Ti'ende.
 Istedenfor Apollos Kunst
 Og Musers lærde Svenker
 Blev efterstræbet *Martis* Gunst
 Og trædske Ræverænker.

Vi lærte mange Gloser ny,
 Til rechts, til links at svinge;
 Og hvad det havde at bety'e

⁵⁾ Dette Digt er trykt i (Wielandts) Samling af smukke og udvalgte Danske Vers, 5te Bind S. 92-111. I Registeret tillægges det Digteren Anders Bording. I Fortalen til Bordings poetiske Skrifter benægter Gram imidlertid, at dette Digt, "der længe skrevet haver omvandret, og omsider er kommen paa Prent for Lyset", kan være af Bording, dels fordi det er slettere end denne Forfatters Digte, dels fordi de mange specielle Omstændigheder, den ubekjendte Forfatter opregner af sit Liv, aldeles ikke passe paa Bording.

Med højr' og venster Vinge,
 Nu tvers, nu langs, nu krum, nu ret
 Og andre slige Lader,
 Nu gik vi langt fra, dernæst tæt,
 Doublered' vore Rader.

— — — — —

— — — — —

De paa mig lagd' en lang Musket,
 Som vel til Maals kund' drage;
 Men til Fru Mutters en Piquet
 Skuld' bedre, tænkt' jeg smage.
 En Bandelerer jeg og bar
 Med Lunte, Task' og Bytter,
 Der allehaande Knas i var
 For Fjendens Knegt og Rytter.
 En Ulveklinge skarp og skjøn
 Hængd' og til gode Rede,
 Den skulde være deres Løn,
 Som mig fornær vild' træde.
 Men dette var kun idel Skjæmt
 Mod det, som efterfølger;
 Endnu jeg har det ikke glemt,
 Jeg det ej heller dølger.
 Man trækket ned os til den Vold
 Med Piber, Trom' og Fane,
 Ved Kongens Have stod en Stald,
 Did monne man os mane.
 Der os befalet blev en Post
 Mod Fjenden at forsvare,
 Den skulde vi i Tø og Frost
 Med vaagent Øje vare.
 Men her var ikke Brystværn sat
 Ej heller Stormepæle,
 Hvor bag vi kunde Dag og Nat
 For Fjendens Skud os fjæle.
 Her mangled Kurve fyldt med Sand,
 Her mangled Pallisader;

Dem satte jeg med egen Hand
 Og mine Kammerader.
 Jeg var ej vant til Arbeid svar,
 Dog lod mig ej fortryde
 At tage fat en Trillebar,
 Med den til Maals at skyde.
 End kommer mig en Ting ihu,
 Som sket' i samme Dage,
 Hvoraf jeg maa minsandt endnu
 Paa Smilebaandet drage.
 Thi naar *Officiarii*
 Os stundom monne kalde,
 Vi skulde hist og her staa bi,
 Saaledes de da talde:
 "Messieurs komt hier und machet das,
 Den Schufkar mit euch bringet".
 Aa! hvor har saadan herlig Spas
 Udi vort Øre klinget;
 Man maa jo billig deraf lé;
 Thi vi blev kaldet Herre,
 Dog gik i Ler indtil vort Knæ.
 Hvad skal man deraf lære?"

Den 11te Avgust ankom Svenskerne udenfor
 Byens Porte, og tidligt om Morgenen den 12te blev
 det første Skud løsnet fra Kjøbenhavns Volde ud
 imod dem. De lode ikke længe vente paa Svar.
 Den største Vagtsomhed blev nu nødvendig for ikke
 at overrumples, inden Fæstningsværkerne vare fuld-
 komment istandsatte, og det maatte paalægges en-
 hver af Stadens Forsvarere ikke under nogetsomhelst
 Paaskud at fjærne sig fra sin Post. Denne strænge
 Vagttjeneste er formodentlig falden Studenterne, der
 ikke vare vante til sligt, temmelig besværlig, og ad-
 skillige af dem have rimelig af og til fjærnet sig

fra deres Poster, thi allerede den 15 Avgust udstedtes et Kongebrev, hvori det hedder: „Eftersom vi kommer i Erfaring, at en Del af Studenterne sig ej flittig paa deres Poster paa Voldene indstille som andre vore tro Undersaatter, saa ville vi herved enhver af dem alvorlig formanet have, at ingen sig uden Officerernes Forlov derfra absenterer, saafremt at saadanne ikke for modtvillige ville holdes, og ej herefter sine Privilegier nyde, men straffes med Relegation eller i andre Maader. Og paa det at saadanne modtvillige ikke skal foraarsage ondt Exempel iblandt de andre, da skal det de andre maa være tilladt selv at udtage dennem, som sig i saa Maader absenterer fra deres Poster, hvor de og findes, uden nogen Undskyldning, at de paa andre Poster sig opholder, eftersom de endeligen paa de dennem forordnede Poster skulde være tilstede“⁶⁾.

Da Belejringen jo kun havde staaet paa et Par Dage, kan Forsømmelsen neppe have været stor, men de Tidens Kancellistil var skrap, og man greb gjerne strax til de strængeste Midler uden at forsøge, hvoryidt man kunde komme med de mildere. Imidlertid blev det for Fremtiden nødvendigt, at Vagt-tjenesten varetoges med den største Nøjagtighed; men det var ikke lidet besværligt for dem, som ikke vare udstillede paa Posterne, og dog alligevel skulde være tilstede som Reserve, bestandigt at opholde sig under aaben Himmel. Allerede tidligere havde

⁶⁾ Efter en Afskrift i Konsistoriets Domkopibog, 1656-63. fol. 236.

derfor Studenterne andraget hos Konsistorium om, at der maatte indrettes et Hus til dem, hvor de i Mellemtiden kunde opholde sig; tillige havde de ansøgt om at maatte erholde Faner, hvilket de andre Stænder, som gjorde Tjeneste paa Volden, formodentlig havde. Paa disse Begjæringer var Konsistoriet villigt gaaet ind, og det havde i et Møde den 14 August besluttet at begjære af Obersten, at Studenterne maatte erholde Faner; hvis han ikke vilde antage sig Sagen, saa vilde de selv gjøre Andragende derom hos Kongen og tillige ansøge om, at det Hus, som var ved Studenternes Post, og hørte til Kongens Have, maatte forundes dem til Kortegarde (corps de garde). Hvis ikke, „at denem da en Kortegarde med forderligste blev bygget, for hvilken Universitetet vilde betale Arbejds løn, naar Tømmer dertil bliver af Kongl. Maj. forordnet“. Endnu samme Dags Eftermiddag refererede Prof. Villum Lange i Konsistorium, at han havde talt med Oberst Lange paa Studenternes Vegne om Fanerne og Kortegarden, og at Obersten havde begjæret, at han selv maatte proponere det for Kongen, og lovet at skaffe Ordre derpaa. — Dette skete ogsaa og i Begyndelsen af September fuldførtes Bygningen ⁷⁾; men noget glimrende Lokale

⁷⁾ Det synes ikke at være Kortegarden, som jo var fælles for alle Studenterne, der tales om, naar der i A. C. 20. Avg. siges: "Laant af Avrup Pung 2 Rigsdaler til Vagthuse og Fane for Kaptajn Fridses Kompagni". Det er derfor vist rimeligst at antage, at der har været flere saadanne Vagthuse eller Kortegarder.

har det vist ikke været, da det oprindeligt var bestemt til en Stald for Kongens Heste, og i den korte Tid under de urolige Forhold vanskelig har kunnet indrettes sønderlig bekvemt. Det var formodentlig derfor, at en Del af Studenterne foretrak at gjøre sig Hytter til at være i i den Tid, de ikke stod paa Post, og at grave sig Huler ind i Volden⁸⁾ for at beskytte sig mod Efteraarsskulden. Det gik som Hjøring fortæller: „Der de nu havde Voldene saa lavet, at de deraf turde trodse mod Fjenden, saa begyndte de at bygge Kortegaler, hvor de kunde være udi for Regn og Uvejr hos Volden paa deres Poster. Da slaa de sig sammen tre eller fire, nogle flere, hen ud hvor de kunde finde Fjæl og Deller, Stolper og Tømmer til at gjøre sig Hytter og Kortegaler. Nogle grove sig ned i Volden og hentede sig Mursten af Husene uden for Portene og murede, hvor de kunde, sig Hytter og Ildsteder derudi“⁹⁾.

Medens der blev sørget for, at de „militerende“ Studenter fik Tag over Hoveder, opstod et andet Spørgsmaal, som var af ulige større Vigtighed for dem; det drejede sig om, hvorfra de skulde faa Underhold, medens de gjorde Tjeneste paa Volden. Ved Byens Indeslutning var en stor Del Studenter blevne adskilte fra Forældre og Venner og havde saaledes mistet al den Understøttelse, de tidligere

⁸⁾ Joh. Monrads Beretning hos Nyerup i Efterretn. om Fr. III S. 427.

⁹⁾ Leyers Politie. E. 3.

havde haft fra Hjemmet. Vel fik 144 fattige Studerende daglig fri Kost paa Klosteret og adskillige tjente deres Brød som "Pædagogi" hos Byens Borgere, men desuagtet var der ikke faa, som hverken havde egen Formue ikke heller nogen anden Hjælp. Flere, som hidtil havde tjent som Huslærere, fik nu, skjønt Professorerne søgte at forhindre det, deres Afsked, da de paa Grund af den stadige Vagttjeneste ikke mere kunde varetage deres private Forretninger¹⁰⁾. I sit Brev af 11 August havde Kongen lovet de Studenter, som ikke vare bemidlede og ej heller havde Kommunitetet, fri Indkvartering hos Stadens Gejstlighed. Om denne Bestemmelse underrettedes Præsterne ved en kongelig Skrivelse til Bispen¹¹⁾, og Professorerne tilstillede dem „et Missive, at de vilde kontribuere til samme Studenteres Underhold“, medens de tillige opfordrede de Studenter, som begjærede Kosten, til at „levere en rigtig Rulle paa deres Navne, hvorefter dennem skal assigneres Indkvartering og Kost i Kortegarden enten ved *Oeconomum* eller ved en sær Markettender“¹²⁾. — Kommunitetets højlærde Økonomus Hans Mule¹³⁾ lovede at indtage tre Borde over det ordinære Tal—12, saa at han herefter, saalænge

¹⁰⁾ Se Noten til 9de Bilag.

¹¹⁾ Se 4de Bilag.

¹²⁾ A. C. 13, 14 og 16 August 1658.

¹³⁾ Død 1669 som Assessor i Højesteret, jfr. Worms Lexicon II, 83.

Belejringen stod paa, vilde bespise 180 Personer paa det Vilkaar, at Davids-Degne¹⁴⁾ afskaffedes.

Skjønt Spørgsmaalet angaaende Studenternes Underholdning saaledes syntes ordnet paa en tilfredsstillende Maade, opkom der dog snart Vanskeligheder: Allerede den 23 August erklærede Hans Mule, at han ikke kunde holde de 3 Skiver (Borde), som han havde lovet, og da han blev adspurgt, hvortil længe han kunde holde de sædvanlige 12, erklærede han, at han havde kun Forraad for 12 Skiver i 6 Uger¹⁵⁾. Hvad de Gejstlige angik, da viste de sig meget lidt tilbøjelig til at overtage den Indkvartering, som var blevet dem paalagt. I den Anledning udspandt sig en Del Stridigheder mellem dem og Universitetet. Da Gejstligheden nemlig var bleven underrettet om Kongens Løfte til Studenterne, forhørte Biskop Svane ved M. Søren Lavritsen (Præst ved Frue Kirke) og Hr. Jens Justesen (Sognepræst ved Trinitatis Kirke) sig hos Professorerne, „hvormange *Studiosi Ministerio* kunde tilkomme i Indkvartering“; først efterat der var optaget fuldstændig Fortegnelse over Studenterne, kunde man svare dem, at foruden de 144 Studenter, som havde Kosten i Kommunitetet var der 36, som ikke havde Middel til at holde sig selv, af hvilke man begjærede, Gejstligheden vilde tage den tredie Del, eller,

¹⁴⁾ 12 Disciple af Kjøbenhavns Skole, som i Christian IVs Tid fik fri Kost paa Klosteret for at synge i Slotskirken, naar Kongen var borte og Hofmusikanterne med ham (jfr. Beckman *Communitatis regie Havn. historia*, p. 38 sq.).

¹⁵⁾ A. C. 14 og 23 August 1658.

hvis nogen ikke formaade at give de ham paa-lignede Studenter Indkvartering, han da vilde give vedkommende en Sletdaler om Ugen i Kostpenge. Biskoppen lovede at referere dette for Gejstligheden.

Skjønt det kunde synes at være et temmelig billigt Forlangende, Universitetet havde gjort, vilde „Ministerium“ dog ikke gaa ind derpaa, inden de fik „en Rulle paa *Professores* og samtlig *Supposita*¹⁶⁾, for at de kunde se, hvor stort et Antal der forholdsvis tilkom dem“. Senere forøgedes Tallet paa de Studenter, der begjærede Underhold til 58, men alligevel vilde Gejstligheden ikke gaa ind paa Professorernes Forlangende, at de skulde forsørge de tolv af disse. Underhandlingerne fortsattes i nogen Tid; det endelige Resultat erfare vi ikke, men det er formodentlig blevet, at Professorerne foreløbigt kom til at underholde alle de trængende Studenter mod at faa Afdrag i det Rytterhold, der var paalagt dem ligesom de øvrige Stænder¹⁷⁾.

¹⁶⁾ Ved *Supposita* forstaas alle de, som uden at være enten „*Professores*“ eller „*Studiosi*“, henhørte under Universitetets Jurisdiktion, som privatiserende Videnskabsmænd (f. Ex. de videnskabeligt dannede Læger), Økonomus ved Kommunitetet, Professorernes Enker, Universitetets Boghandlere, Bogtrykkere o. s. v.

¹⁷⁾ Angaaende disse Forhandlinger jfr. A. C. 27, 30, 31 August og 1 September 1658 (kun ufuldstændigt aftrykt i Badens Universitetsjournal, 1795. S. 162-65). Sml. hermed Universitetets Erklæring af 11 Sept. 1658, aftrykt som 9de Bilag, og Hiorings Leyers Politie. C. 7.

5. Medens man indenfor Københavns Porte af al Magt rustede sig til at møde Fjenderne, ifald de skulde forsøge en Storm, vare disse ikke uvirk-somme. De begyndte strax at anlægge Løbegrave og opkaste Forskandsninger, og det med stor Ro-lighed uden at befrygte, at Københavns Borgere, hvis Krigerdygtighed de kun lidet agtede, skulde vove et Udfald mod hine „gode, gamle, drevne og forfarne Soldater“. Derfor kom ogsaa det Udfald, de belejrede gjorde den 13 August, højst uventet. Skjønt det ikke blev foretaget med nogen betydelig Styrke, blev dog 70 Svenskere nedsablede, og først da 1500 Ryttere ilede de betrængte til Undsætning, trak Udfaldshæren sig tilbage med de Fanger, den havde gjort; selv havde den kun tabt 1 Officer og 4 menige. — At Studenterne vare med i dette Ud-fald berettes ikke udtrykkeligt¹⁾, imidlertid er det ikke usandsynligt, at adskillige af dem frivilligt have deltaget deri, naar man ser hen til den Maade, hvorpaa Udfaldstropperne almindelig bleve sammen-satte. Hjøring beretter nemlig²⁾, at naar man havde besluttet at forurolige Svenskerne, „blev af hvert Kompagni Soldater udtagne nogle visse Karle, og et Udvalg blev gjort af Baadsmændene. Siden blev tilkjendegivet, om der var nogle unge Karle, som af egen Villie vilde give sig ud mod Fjenden, da skulde de vel befalde Hans Majestæt. Men

1) Hjøring siger dog, at Studenterne vare med i *de første* Udfald og holdt sig vel (Leyers Politie. C. 5).

2) Leyrs-Krantz. D. 2.

ingen skulde nødes imod sin Villie at træde frem udi Udfald. Alle, som vare gifte og havde Hustru og Børn, bleve forbudne at gaa ud, om de end gjerne vilde“. Han tilføjer: „De, som saa, hvor lystigt og gjerne de vilde ud til Udfald, kunde ikke andet end højlig forundre sig, uagtet man ofte saa, at de kom indbærende med en slet død, en anden kvæstet eller ilde skjændet; dog gav det dem ingen Frygt, men mere Frimodighed og Fyrighed. Da gik herud baade af Studenter, hvoraf ogsaa nogle bleve døde og nogle bleve kvæstede og af Haandværksbursler. Saa gik da ud en hel Hob unge Mænd fornemmelig af dem, som tilforn boede udenfor Portene og havde mistet deres Formue. Saa der var en temmelig Forsamling, naar de gjorde Udfald.“

Ti Dage efterat de belejrede havde gjort det første Udfald, foretoges det andet den 23 August med en betydeligere Styrke end forrige Gang. Hele Rytteriet under Generallieutenant Gyldenløve og 700 Studenter, Haandværkere, Matroser og Soldater³⁾ under Generalmajor Frederik Ahlefeldt styrkede pludselig frem gennem en Løngang under Volden, og kastede sig over Svenskerne, som stode i Ler og

³⁾ Pufendorf siger (i *De rebus Car. Gustavi gestis comment.* p. 479), at der kun var faa Soldater; i *Obsid. Hafn. c. proel. ad Oeresund.* Hagæ Com. 1660 hedder det: „*præsidiarii omni equitatu et septingentis peditibus ex studiosis, nautis, opificibusque, paucis militibus intermixtis, compositis eruptionem faciunt*“; efter Hørings Fremstilling (Leyrs-Krantz. D. 3) skulde man derimod antage, at Soldaterne udgjorde Hovedstyrken i Udfaldshæren.

Dynd og arbejdede i Løbegravene. Hurtigt grebe de deres Vaaben, men forsilde, de bleve nedhuggede for Fode eller tagne til Fange. Da der endelig ankom en betydelig Forstærkning fra den svenske Lejr, trak de Danske sig tilbage, efterladende 300 dræbte Fjender paa Valpladsen. Henved 300 Fanger og 5 Kanoner vare Sejerstrophæerne; hvortil endnu kom to Kompagnier svenske Soldater, som frivilligt gik over til de Danske. Selv mistede disse kun 35 Mand døde; omtrent ligesaa mange bleye saarede ⁴⁾. Ingen havde i dette Udfald udmærket sig mere end de norske Matroser; med deres Morgenstjerner, Leer og Bredøxer gjorde de Underværker af Tapperhed. Svenskerne erklærede siden, at de frygtede Baadfolket og de sorte (Studenterne) mest ⁵⁾.

Imidlertid kunde hverken dette eller de følgende Udfald forhindre Svenskerne i at anlægge deres Batterier, hvorfra de beskjøde Voldene og Byen. Navnlig rettede de deres Skud mod de Runddele ⁶⁾ (Bastioner), som vare mellem Vester- og Nørreport. Paa disse havde Borgerne Post, og ikke faa af dem fældedes ved Fjendens Skud ⁷⁾; da de derfor havde

⁴⁾ Disse Angivelser ere efter en, som det synes, paalidelig særskilt trykt "Bericht aus Copenhagen".

⁵⁾ Hiøring: Leyers Politie. C. 5.

⁶⁾ Om disse Runddele se Pontoppidans *Origines Hafnienses*, S. 245.

⁷⁾ Enkelte Studenter bleve ogsaa dræbte eller saarede paa Volden, jfr. A. C. 20 Avg., hvor der omtales en Student ved Navn Niels Lavritsen, som var bleven skudt paa Volden, og hvor det endvidere hedder: "Laant af *Médici* I

staaet her i 13 Dage, „blev hans Majestæt saa bekymmerlig for Borgerskabet, at han tænkte, en ledig Karl kunde bedre mistes end en Borger fra Hustru og Børn, derfor blev forordnet, at Soldaterne skulde være i Runddelene hos Konstablerne og Bøsseskytterne, og Borgerskabet fordeles ud til Siderne“. Det var kun med Nød man fik disse tappre Mænd til at forlade den dem engang anviste Plads, og ofte besøgte de siden deres gamle Poster for med Raad og Daad at gjøre Fjenden alt muligt Afbræk. En Del af Borgerne kom ved denne Flytning til at indtage den Post, Studenterne tidligere havde haft ligeudfor Kongens Have, og disse rykkede nu længere hen mod Østerport⁸⁾.

Det Held, de Danske havde haft med deres to første Udfald, gav dem Mod til snart at forsøge et nyt. Dette foretoges den 30 Avgust med 400 Mand⁹⁾ under Kjeld Lange, men skjønt det i Begyndelsen lykkedes dem at kaste Fjenden, maatte de dog snart trække sig tilbage til Staden uden at have opnaaet noget betydeligt Resultat. Det samme var tildels ogsaa Tilfældet den 3 September. I Spidsen for 400 Mand, blandt hvilke der formodentlig ogsaa var adskillige Studenter, rykkede Mogens Krag ud af

Pung en Rdlr. til Badskærløn for Lavrits Krase, som paa Volden blev kvæstet i Haanden”. (Denne blev siden Præst i Voxlev og Nibe, se Taubers Notitser om Disciple fra Aalborg Sk. III, 22).

⁸⁾ Hioring: Leyers-Krantz, D. 4. Leyers Politie, F. 1. 2.

⁹⁾ V. Bering: *Obsidio Hafniensis*, p. 48; i *Theatr. Europ.* VIII, 905 anslaaes Udfaldsstyrken til 500 Mand.

den belejrede Stad. Selv gik han foran og opmuntrede Folkene til at følge sig. Ved et rask Angreb kastede de Danske Fjenden tilbage, bestege Forskandsningerne, og trængte temmelig langt frem uden at finde nogen videre Modstand; men paa en Gang styrtede Svenskerne frem fra et Baghold med en anseelig Styrke, og Angriberne maatte atter med et ikke ubetydeligt Tab søge Sikkerhed indenfor Stadens Volde. — Medens dette Udfald gik for sig, havde Kong Frederik staaet paa Volden og betragtet Tingenes Gang, uden at ændse, at Fjendens Kugler susede om hans Ører og dræbte Folk, som stode tæt ved ham¹⁰⁾. Da han gik bort, stillede Oberst Kjeld Lange sig paa den Plads, Kongen hidtil havde indtaget, men faldt et Øjeblik efter gjennemboret af en fjendtlig Kugle¹¹⁾. Saaledes mistede Studenterne deres Overbefalingsmand; Mogens Krag fik nu for Fremtiden Anførselen over dem.

Hvormange Studenter, der ere faldne i disse Udfald, er ikke let at angive, da Konsistoriets Akter i Regelen kun omtale dem, som bleve saarede og senere fik Understøttelse af Universitetet; men skal man slutte fra det ringe Antal af disse, kan Tallet paa de faldne ikke have været stort. Da Righofmesteren den 26 September begjærede af Konsistorium, at en Student, som i det seneste Udfald var bleven kvæstet, og nu gik om og tiggede, maatte forhjælpes til Underholdning, erklærede Professorerne,

¹⁰⁾ Jfr. Ny danske Magazin III, 58.

¹¹⁾ V. Bering *l. c.* p. 53 sq.

at af de Studenter, som sidste Gang blev kvæstede, var ingen i Live uden Anders Bagger, som allerede havde faaet 4 Rdlr. af Professorerne til Badskjærløn og 1 Rdlr. af Avditøren, og desuden havde sin Kost i Klosteret, ligesom han heller ikke havde begjæret nogen videre Hjælp. Imidlertid havde de dog ladet ham spørge ved Universitetets Pedel, om han havde gaaet om for at tigge, men han havde erklæret, at han, siden han var bleven saaret, ikke havde været uden for sin Dør end mindre tigget.

Her maa endnu omtales de Foranstaltninger, Konsistoriet traf for at vise de Studenter, som faldt i Kampen for Fædrelandet, den sidste Ære. Der var indkommet et Andragende fra Regjeringen, om at afgangne Kaptajn Nikolaus Kinekats Lig maatte begravnes i Studenterkirken (Trinitatis Kirke); i denne Anledning begjærede Vicerektoren Professorernes Vota om, „hvorledes man herefter skulde forholde sig med de Studenters Begravelse, som døde under denne Krigstjeneste, og hvorledes der skulde forholdes med deres Officerer, som i lige Maade afgik ved Døden“. Alle Professorerne vare enige i, „at *Studiosis*, som i saadan Tjeneste for Fædrelandets Defension afgaae, kan (uden Betaling) tilstedes Begravelse i Hellig Trefoldigheds Kirke, eftersom de godvillig uden nogen Betaling stride for deres Fædreland.“ Angaaende deres Officerers Begravelse stemte de fleste Professorer for, „at eftersom Officererne ligesaavel ere *mercenarii milites* som alle andre, der tjene i Krigen; og det vilde blive Kirken, som ingen anden Indkomme haver at

holdes vedlige med, til mærkelig Skade, om saa mange Lejersteder skulde for intet betages; da det og er *præter morem*, saa synes det ikke, at dennem kan tilstedes Begravelse udi Kirken, mens dennem langt bekvemmeligere (som og plejer at ske), at kunne begraves i Holmens Kirke“. Det blev overdraget Vicerektoren „at remonstrere Sekretereren (Erik Krag) disse Motiver, saa og, *data occasione*, Hr. Rigens Hofmester“¹²⁾. Det synes imidlertid, at Regjeringen ikke har taget videre Notits af den sidste Del af Professorernes Indstilling, thi vi læse under 9 Septbr. og 13 Oktbr. 1658 i Konsistoriets Akter, at der „underdanigst blev læst kongelig Maje-stæts Brev om at give afgangne Kaptajn Matthias Foss's og Irgilis Gouvernørs Lig frit Lejersted i Regentskirken (c: Trinitatis Kirke).“

6. Da Studenterne udgjorde et eget Regiment og der ved det kongelige Brev af 11 August var lovet, at de ikke skulde inddrages for verdslig Ret, var det snart blevet nødvendigt for dem at have en egen Avditor, som dels kunde afgjøre de mindre Stridigheder, der forefaldt iblandt dem, dels være deres officielle Organ, hvorigjennem de paa lovlig Maade kunde udtale deres Ønsker og Begjæringer for højere vedkommende. De havde derfor indgivet Andragende til Konsistorium om, at en saadan Mand maatte beskikkes, og dette havde den 19 August besluttet at indsende en Memorial desangaaende til

¹²⁾ A. C. 26 August 1658.

den kongelige Sekreter, og at anbefale Mag. Jens Dolmer til denne Post. Andragendet blev Dagen efter bevilget og Avditøren tiltraadte strax sit Embede¹⁾. — Den Mand, der saaledes var bleven Studenternes nærmeste Foresatte og Voldgiftsmand i retslige Sager, var alt en gammel Akademikus, han havde i sin Tid været „Skolemester“ for Ulrik Christian Gyldenløve, Christian den Fjerdes naturlige Søn, og var derefter bleven udnævnt til Præst i Aarhus, men atter kort efter ifølge kongelig Befaling fjærnet fra Embedet, inden han endnu havde tiltraadt det, fordi han havde forsømt sin Discipels Undervisning og dertil engang i Drukkenskab havde givet ham et Ørefigen. Senere privatiserede han i Kjøbenhavn og gjorde sig blandt andet bekjendt ved sin Udgave af den norske Hirdskraa²⁾. Nu fik han her en passende Virkekreds, og begyndte strax med Iver at tage sig af Studenternes Anliggender. Her var ogsaa adskilligt at varetage, da Retstilstanden ikke var den bedste; som Exempel herpaa skal jeg hidsette et Par Sager, hentede fra Konsistoriets Retsprotokol.

¹⁾ Se 6te Bilag.

²⁾ Jfr. Worms Lexicon I, 259-60. Genealogisk og biographisk Archiv. I, 255 f. I Konsistoriets Domkopibog 1656-63, fol. 223 ff. findes en Sag mellem M. Dolmer og Niels Mogensen, Raadmand i Randers. Dolmer blev gift 1663 og døde 1670 i Kbhvn. (begravet den 7 Juni). Om hans Udg. og Overs. af Hirdskraaen fælde Kjendere just ikke den fordelagtigste Dom, derimod roses de historiske Anmærkninger.

Den 23 August lod Major Sten Andersen Bilde en norsk Student Lavrits Tordsen Gram³⁾ indstevne og angav, at da han den foregaaende Aften Kl. 9 kom paa Volden, „fandt han alle Norbaggerne i en Klynge, og der at være Klammeri mellem fornævnte Lavrits Gram og en Gefrejder, saa de vilde slaas. Og der han fornåm, at Lavrits Gram brugte Munden saa meget, sagde han, at han skulde lægge sit Gæver fra sig og gaa i Arrest. Da Gram ikke vilde gjøre det, drog han sin Kaarde mod ham og sagde, at hvis han ikke strax godvillig adlød, saa vilde han paa Stedet stikke ham derned. Saa gik han da i Arrest. Men nu begyndte Studenterne at blive oprørske og sagde, de vare ikke Krigsret undergivne, men forbleve efter Kongl. Majestæts Brev under *Professorum* Jurisdiktion. Hertil svarede Majoren: Kan Hans Majestæt sætte en Præst paa Bremerholm, saa kan han og sætte en Student der. Og efterson Kongl. Majestæt kom ridende i det samme, da klagede han over deres Ulydighed for Hs. Majestæt. Hvorfor Studenterne samtlige bleve vrede, og da Kongen var reden forbi, sagde de, de vare ikke som Soldater, og de raabte blandt hinanden, hvad det skulde betyde, de vilde ikke have ham i Arrest. Ja en raabte endogsaa: Vi ville tage ham ud af

³⁾ Hammerich, som har meddelt et Uddrag af denne Sag "Christiern II og Carl Gustav", S. 176-77, har læst hans Navn urigtigt. — At Lavrits Gram forøvrigt allerede tidligere havde vist sig som en urolig Person, som det ikke var let at komme til Rette med, derom vidner A. G. 15 og 25 Juli 1657.

Arresten. Da spurgte Majoren: Hvem var det, som sagde det? Dertil blev svaret: Det var Clavs Kjerulf. Gaa I da i Arrest med! sagde Majoren. Kjerulf svarede: Nej! Saa trak Oberstlieutenant Mogens Krag, som imidlertid var kommen til, sin Kaarde, og vilde stukket ham ned. I det samme kom Kongen ridende tilbage, og da han fornam det store Oprør, drog han sin Pistol ud og vilde have skudt Kjerulf ned. Men strax forstak denne sig og kom af Vejen, saa ingen vidste, hvor han blev af.“

Efterat Major Sten Andersen havde forebragt sin Klage herover for Konsistorium, „stod Lavrits Gram, som siden imorges tidlig havde været udi *Vice-Rectoris* Arrest, til Gjenmæle og berettede, at han i Aftes sad paa Volden nedenfor Brystværnet og snakkede med en anden Student, saa at dennem omsider faldt nogle vrede Ord imellem. Hvorpaa Majoren tilkom og gav dem en Hob onde og ubekvemme Ord, som baade dem og samtlige Studenter syntes at være for nær talt, i denne Mening, at han havde haft mange under sin Kommando, som ikke havde været saa opsætsige. Skulde han ikke kunne regjere disse Skoledrenge? Siden havde han sagt til Lavrits Gram, at han skulde lægge Vaabnene ned og gaa i Arrest. Herpaa lagde Gram Bøssen fra sig, men da Majoren forlangte, at han ogsaa skulde lægge Kaarden, sagde han: Nej, det er min egen Kaarde, jeg har selv kjøbt den. Hvad Oprør siden skete, nægtede han aldeles, at han var Aarsag til eller havde været med i, eftersom han da sad i Arrest i Kortegarden“. — „Medens Sagen var i

Rette, indstillede Clavs Kjerulf sig, hvorfor hannem blev foreholdt at berette, hvad Aarsagen havde været til det store Oprør. Da berettede han saaledes: I Aftes som jeg stod nedenfor Volden og var Sekund, kom nogle og sagde, at Lavrits Gram var sat i Arrest, og spurgte mig, hvad den Arrest betyder. Jeg mente, vi vare ikke skyldige at parere nogen Arrest. Dersom vi skulde gaae i Arrest, saa bleve vi dragne fra *Professorum* Jurisdiktion og givne under gemen Krigsret. Jeg sagde derfor: Vi ville være under vor egen Øvrighed; vi ville tage ham ud af Arresten. Saa kom Oberstlieutenanten og spurgte: Hvem sagde det? Jeg svarede: Det var mig. Hvorpaa han sagde, jeg skulde gaa i Arrest. Men jeg vilde ikke. Da drog han sin Kaarde og vilde stukket mig, hvorfor jeg sneg mig bort iblandt de andre“. — „Efterat Parterne vare afvigede, blev derpaa kjendt saaledes: Eftersom *Studiosorum leges* tilholder, at de skal bevise dennem, som *præstere dignitate*, Lydighed; de og skal *exhibere verecundiam et modestiam*; de ikke heller maa excitere *clamores aut turbationes*, men bør altid tage sig vare for alt det, *quo publica securitas et pax possit violari*; og Lavrits Gram befindes ikke med det gode at have villet parere sin Officers Arrest, og Krigsartiklerne tilholde høj Straf for saadan Opsætsighed, da blev Lavrits Gram tildømt at sidde 3 Dage udi Kjælderen ⁴⁾ og siden afbede Majoren sin

4) Under Konsistoriet var der to Kjældere, der tjente til Fængsel, den ene for Studenter, den anden for Universi-

Ulydighed *in præsentia Studiosorum*. Clavs Kjerulf blev sluttet at *incarceres*, og eftersom ingen *Studiosus (ex lege quinta)* i Criminalsager kan hjælpes med *universitatis privilegiis*; da at tilforn hannem foreholdes den høje Forseelse, han havde forarsaget, hvis Gud allermægtigste ikke faderligen havde det afvendt; og derfor, uden han paa det underdanigste faar depreceret hos kongelig Majestæt samme sin Forseelse, da bliver han dømt i Kongens Naade og Unaade.“

Clavs Kjerulf maa have erholdt Tilgivelse af Kongen for sin Forseelse, da vi siden finde ham i Studenternes Tal, i Sept. 1659 fik han Tilladelse til at rejse hjem til sine Forældre i Vensyssel⁵⁾.

Ikke mange Dage efter forefaldt en anden Sag, der paa den ene Side vidner om, at Studenterne i sin Tid var et Folkefærd, der ikke var saa ganske let at regjere, paa den anden Side tyder paa, at det strænge Herredømme, Professorerne i Almindelighed udøvede over dem, i denne Tid maa have været temmelig slappet. Konsistoriets Retsprotokol inde-

tetets Bønder (Holberg: Danmarks og Norges Staat, 2 Ed. S. 194, jfr. Engelstofts og Werlauffs Univ. Progr. 1836 S. 36).

⁵⁾ Se 27de Bilag. Kjerulf opholdt sig siden hos sin Fader Morten Nielsen K. i Ravnstrup (Ørum Sogn i Jerslev Herred) indtil han den 6 Sept. 1661 af Hr. Otte Jakobsen i Volstrup blev kaldet til dennes Medtjener i Ordet. I Aarene 1661-63 blev han flere Gange indkaldt for Konsistorium i Anledning af en for hans gode Navn og Rygte temmelig graverende Ægteskabssag, der dog tilsidst jævnedes ved Hjælp af en Pengesum. (Konsist. Domkopibog 1656-63 fol. 293. 298. 307).

holder nemlig følgende Beretning under 27 August 1658: „Christian Stockflet var indstevnet, som i Morges tidlig var ført udi *Vice-Rectoris* Hus og der med Haandstrækning havde lovet at blive i Arrest i sit Lossement, indtil ham blev citeret til Konsistorium. Han blev nogle Gange paaraabt, men kom ikke tilstede. Pedellen hjemlede, at han havde søgt og citeret ham i hans Lossement. Major Sten Andersen angav mod hannem saaledes: I Aftes paa Paraden strax efter Bøn var holden, som Vagten skulde trække op, drog Christian Stockflet sin Degen udi hans og Kaptajns Nærværelse mod en anden *Studiosum* ved Navn Jakob Stats, og hvis Officererne ikke havde afværget det, da havde Stockflet stukket den anden ned, eftersom han gjorde fem eller sex Stød efter ham, og den anden imidlertid havde nok at gjøre, at han kunde parere med Musketen, indtil Officererne fik Stockflets Degen dæmpet. Hvorpaa Majoren befalede, at Stockflet skulde gaa i Arrest, hvilket han vægrede sig ved og appellerede til sine Landsmænd (St. var en Nordmand og Søn af Biskoppen i Christiania⁶⁾), og sagde, dersom han skulde gaa i Arrest, da vilde han være i Arrest hos dem eller og i sit Lossement. Da tog Majoren med Magt ham Kaarden af Haanden, og da Stockflet sig endda vægrede, nødte Majoren ham med dragen Kaarde til at gaa i Arrest.“ — „Efterdi Stockflet nu ikke mødte udi Rette og er gaaet ud af den

⁶⁾ Indskrevet som Student fra Christiania Skole den 27 Nov. 1656.

Arrest, som ham i Morges af *Vice-Rectore* blev paa-
lagt, da blev sluttet, at han skal citeres *peremptorie* ⁷⁾
til at møde paa *Consistorio* i Morgen halvgaaen
ni.“ Den næste Dag mødte Stockflet i Retten, og
forklarede paa Spørgsmaalet om, hvorfor han var
gaaet af den ham paa lagte Arrest, at han ikke vidste,
at han forsaa sig, i det han gik ud. „Hvorimod ham
blev foreholdt, hvorledes han dermed havde foragtet
Øvrigheden, og hvor stor Forseelse han derudi
havde begaaet. Siden blev for Retten afsagt: Endog
han for denne høie Forseelse burde efter *leges
Studiosorum* incarcereres i 14 Dage; dog eftersom
saadanne Straffe kunne *ex arbitrio Rectoris* mitige-
res med kortere Tids Fængsel og *multa pecuniaria*,
da blev han af Hensyn til denne Krigstid tildømt at
være *in carcere* udi 3 Dage og give i Mulkt 10
Rdlr. til fattige Studenters Fornødenhed. Hvad For-
seelse han paa Volden har begaaet, som Majoren
igaar paa *Consistorio* angav, derudi skulde dømmes
af Avditøren, og dersom han med Avditørens Dom
ikke var tilfreds, da kunde han stevne den ind for
Konsistorium.“ — Da Stockflet imidlertid havde hørt
Konsistoriets Dom, „vægrede han sig ved at gaa
udi Kjælderen.“ Der blev givet ham Tid indtil
Aften at betænke sig i, desuden blev det foreholdt
ham, „at hvis han ikke exsekverede Sententsen, da
havde han selv afsondret sig fra *Studiosorum* Ret-
tighed.“ Sil ydermere Stadfæstelse heraf bestemte

⁷⁾ Den peremptoriske Citation meddeles iblandt Bilagene (Nr.

7) som Prøve paa, hvorledes den Slags Skrivelser affattedes.

Professorerne i et Møde i Konsistorium samme Dags Eftermiddag, at „hvis Christian Stockflet ikke indstiller sig inden i Morgen tidlig til at gaa i Kjælderen, da skal der gives tilkjende med *publico programme*, opslagen her paa Studiegaarden og ude paa Volden, at han med modvillig Ulydighed har ekskluderet sig *e numero civium academicorum*, og herefter ikke er under Universitetets Jurisdiktion.“ — Nu fandt Stockflet sig endelig beføjet til at give efter, da han mærkede det var Alvor; men han slap dog naadigt derfra, thi alt den 1 September samtykkede Konsistorium „for *Dr. Bangii* (theol. Prof.) Intercessions Skyld,“ at han maatte lukkes ud af Kjælderen.

Endnu var dog kun den ene Del af Sagen tilende; nu skulde Avditøren paadømme det Brud, der var sket paa Krigstugten; men det synes ikke, at han har haft sønderligt mere Held med sig end Professorerne til at faa den gjenstridige unge Mand til at faldé tilføje med det gode, thi den 30 Sept. klagede han for Konsistorium over, at Chr. Stockflet havde været indstevnet i Rette for ham, men var ikke mødt. Dertil svaredes blot: „Vederparten stævner igjen, og da kan Avditøren dømme“. — At det imidlertid endnu ikke den Gang er lykkedes M. Jens Dolmer at faae Stockflet til at møde, ses af *Acta Consist.* for 15 Okt., hvor det hedder: „Til Avditørens Angivende, at Chr. Stockflet ikke har villet møde i Rette for ham, endog han er lovlig bleven citeret, svarede *Professores*, at om nogen Appellation sker i Sagen, efterat M. Dolmer som

Regimentsavditor har dømt, saa ville *Professores* dømme derudi.“ Det lader næsten som „de høj-lærde“ have været bange for oftere at komme i Lag med dette urolige Hoved.

Samme Christian Stockflet blev senere overordentlig dansk Gesandt ved Hoffet i Stockholm, havde væsentlig Andel i Udarbeidelsen af Christian V's norske Lov og døde som Etatsraad og Stiftsamtmænd i Bergen ⁸⁾).

Afgjørelsen af slige Retssager var den ene Side af Avditørens Virksomhed, den anden Side var Omsorgen for Forbedring i Studenternes økonomiske Stilling og Opsyn med deres Opfyldelse af de militære Pligter. M. Jens Dolmer havde ikke været mange Dage Avditor, inden han indkom med Forslag i denne Retning. Den 26 August læstes i Konsistoriet en Memorial fra ham, hvori han an-drog: „1. Om Studenternes Kost hos Professorerne. 2. Om godt Gevær istedenfor det udygtige. 3. Om Folk til Brystværnet at forfærdige. 4. Om Deller og Søm, Tømmermænd til Værkerne og Munitiøn. 5. Den Kortegarde paa Volden at forfærdige. 6. Gamle Sække og Kurve til Skandseurve. 7. Om de Studenter, der holde sig til andre som Volun-tører, ingen Vagt holde eller løbe bort efter eget Tykke. 8. At der maa prokureres et *Programma* paany over de Studenter, som ville sig ikke indstille,

⁸⁾ Om denne mærkelige Mand findes udførlige Efterretninger meddelte af Justitiarius Berg i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie. IV, 293 ff. Anm.

ikke aleneste at være resignerede *ex numero Studiosorum*, men endogsaa at maatte apprehenderes som andre Løsgjængere. 9. Hvorledes med de Studenter skal holdes, som lade sig bruge under Borgerskabet og andres Kompagnier.“

Konsistoriets Svar paa disse Punkter var: „1. Avditøren lader alle dem, som ikke have Køst i Kommunitetet, kaste Terninger om, hvem der skal være blandt de 144 Studenters Tal, som skal beispes i Kommunitetet, og hvem de skal være, som skal have Indkvartering eller Penge. Og at Avditøren insinuerer dem derhos, at hvis *Professores*, som ikke have Provision til at kunne holde dem til Kost i Huset, de give dennem en Sletdaler om Ugen. 2. *Studiosi* skulle have deres eget Gevær ude hos sig i Forvaring og forvaltede det saaledes, saa at de kunne have længe Gavn deraf, og til det Brug skal det Gevær og Munitio, som findes hos Universitetet, føres ud til dem. 3. *Professores* og *Supposita* love at sende en Karl eller et Kvindfolk til Studenternes Brystværn at forfærdige, naar de faa at vide, hvor stor Brøsten er, og hvor mange Folk de have dertil fornøden. 4. og 5. Avditøren haver at forhverve Oberstens Haand til *Marsilium*.⁹⁾

⁹⁾ Selio Marselius, en rig Hollænder, der døde 1663 som Oberbergamtraad og Direktør over Postvæsenet i Norge, forstrakte tilligemed sin Broder Gabriel Marselius, ”højlovlig Kong Frederik den 3dies høj-plenipotensierede *Commissarius* og Agent hos de hogmøgende Herren-Staten,” den danske Regjering med betydelige Summer under Krigen.

paa, hvormange Deller og Søm der behøves til Kortegarden og andet at lade fly; og da efter Kongl. Majestæts Anordning det der at hentes. 6. At Officererne gjøre Overslag, hvormange gamle Kurve og Tønder der behøves til Skandsekurve, saa ville *Professores* betænke sig paa, hvorledes de kunne blive hjulpne. Med 7. 8. og 9. udi Memorialen forholdes efter Kongl. Majestæts Brev, dat. 15 Avgust¹⁰⁾.

Forøvrigt var M. Dolmer betænkt paa ogsaa ad anden Vej at skaffe de fattigste Studenter det nødvendige til deres Underhold, thi den 2 Septbr. gav han tilkjende i Konsistorium, „at nogle fattige, vedtørvende *Studiosi* have gjort Forslag, eftersom de ikke kunne holde sig med en Sletdaler om Ugen, og en stor Del af dem har baade Klæder og Hoser og Sko fornøden og er slet raadløse, naar dem nogen Skade tilføjes; da efterdi her findes nogle rige *Studiosi*, som ikke have antaget Gevær, og gjerne derfor ville med god Maner være forskaanede, at derfor saadanne Personer efter Formuen maatte give en vis *Summa* Penge, de rigeste hver et 100 Rdlr. De, som ikke vare saa formuende, skulde give noget mindre, og deraf gjøres en *Fiscus* til fattige og kvæstede Studenters Underholdning“. — Professorerne svarede: „Naar de fik set Studenternes skriftlige Proposition herom, vilde de andrage

¹⁰⁾ A. C. 26 Avgust 1658 (Badens Universitetsjournal, 1795, S. 162.

det for Sekreteren, at han kunde erfare, om Kgl. Majestæt vilde lade sig det befalde“.

Blandt de Spørgsmaal, som oftere forefaldt angaaende Studenternes Underholdning, er følgende det mærkeligste. Det viser tillige det spændte Forhold, der var opstaaet mellem Professorerne og Præsterne i Anledning af disses Vægning ved at antage Studenter til Indkvartering.

Da den almindelige Opfordring udgik til de kjøbenhavnske Studenter om at væbne sig til Hovedstadens Forsvar, var blandt dem, som meldte sig, Skaaningen Niels Christensen Krag, som hidtil havde været Huslærer hos Sognepræsten ved Fruekirke M. Erik Olufsen Torm. Efterat han i nogle Dage havde gjort Tjeneste paa Volden, forlod han en Dag sin Post, og begav sig under Foregivende af Sygdom tilbage til sin Bolig hos M. Erik, hvor han forblev uforstyrret i omtrent 14 Dage, indtil de andre Studenter ved 3 Udsendinge en Dag lode ham afhente til Volden igjen. Fortørnet herover, eller muligt af andre Grunde, opgav han nu „sit Pædagog“ og dermed tillige den Underholdning, han hidtil havde nydt i M. Eriks Hus, da han foregav, at han paa Grund af Voldtjenesten ikke kunde varetage sine Pligter som Huslærer, og ansøgte derpaa tilligemed nogle andre Studenter ¹¹⁾ Rigets Hof-

¹¹⁾ Følgende Studenter, ”som ikke have deres Kost udi Klosteret og ikke heller Penge udaf Professorerne”, ansøgte ved Velbyrdig Mogens Krag Rigets Hofmester om Indkvartering: Niels Jakobsson, Hans Christensson Heideberg, Poul Poulsson (Strophius?), Tyge Rasmussen, Jens Rasmussen,

mester om at maatte erholde Indkvartering. Sagen kom til Professorernes Betænkning, og disse afgave da for hans og en anden af Ansøgenes Vedkommende en Erklæring, hvori de paa det bestemteste holdt paa, at M. Erik burde beholde Niels Krag i sit Hus, fordi denne før Belejringen havde hørt til Præstens Husstand ^{1 2}).

Desuagtet synes M. Erik ikke at have været villig til atter at tage Studenten i sit Hus, skjønt han ikke havde noget at udsætte paa hans Forhold. Professorerne, som toge denne Vægring meget ilde op, lod deres Fortørnelse gaa ud over Niels Krag; thi da denne paa samme Tid indkom for Konsistorium for at gjøre Rede for sin Ansøgning om Indkvartering, blev han haardt afvist, navnlig af Prof. Joh. Wandal, som derved tillige lod adskillige bitre Ord falde mod M. Erik, som: at han, der prædikede saa meget om Retfærdighed, nu selv skulde øve denne Dyd, og at det var „et passeligt Faders Stykke“ af ham nu at forskyde den, som han før havde havt i sit Brød. — Ophidset ved dette og mere udbrød Niels Krag: „Ja jeg kan tro det, jeg er engang given til de Svenske og skal nu slide mit Legeme op paa Volden for intet, eftersom jeg

Ole Simonsson, Peter Bonnix, Gabriel Hansson, Niels Christensson (Krag), Christoffer Knudsson, Herman Claussen, og „nok en *Studiosus*, som i sidste Udfald blev forvundet, og maa gaa paa Gaden at tigge“. Ved et Forhør i Konsistoriet 27 Sept. gik de fleste af disse fra, at de nogen-
sinde havde begjæret Indkvartering.

12) Se 9de Bilag.

ikke maa nyde med de andre *Studiosis* nødtørftig Underhold; kanske, *Excellentissimi Professores! Studiosi* aldrig være komne til Volds, havde det ikke været med eders Vilje og Samtykke.“ — Dermed var Forhandlingen forbi den Dag, men 2 Dage efter (13 Sept.) indgav Niels Krag atter en Begjæring til Rigsraad Otto Krag om Indkvartering; for at begrunde sin Paastand, at det var Professorerne, som skulde skaffe ham denne, beraabte han sig paa den Kjendsgjæring, at skjønt det kongelige Brev af 14 Avgust 1658 bød, at de Studenter, som toge Gevær, men ikke besad egne Midler eller nød Kosten i Kommunitetet, skulde nyde fri Indkvartering hos de gejstlige, var det dog bekjendt, at ingen andre gejstlige end Professorerne og deres *Supposita* virkelig havde modtaget saadan Indkvartering, „eftersom *Ministerium* skal holde Ryttere og ikke besværes videre“. — Professorerne bleve ved deres forrige Paastand; kun Dr. Thomas Bang, der ved flere Lejligheder viste sig som en oprigtig Studenterven, gav N. Krag en Sletdaler af sin egen Lomme, for at han kunde have Noget at opholde Livet med for det første.

Den 18 September indkom Niels Krag atter for Konsistorium, men Sagen bragtes ikke videre; da man af Retsprotokollen forelæste ham de Ord, han forrige Gang havde sagt, forklarede han dem saaledes: „at hvis Professorerne havde sat sig derimod, havde Studenterne ikke kommet til at tage Gevær“, ja han paastod endog, at „de theologiske Studenter ikke burde gaa til Volds, Professorerne burde have raadet dem derfra“. Nu brød en svær Storm løs

over hans Hoved, og det endte med, at Dr. Wandal viste ham „Fanden i Vold“, idet han spottende bad ham at indstevne Sagen for Kongen¹³⁾. Dette Vink lod Niels Krag ikke ubenyttet og efter sin Obersts Raad indgav han sit Andragende om Indkvartering og sin Bøn om Beskyttelse mod Professorernes „Tribulering“ til Kongen. Paa denne Supplik faldt den Resolution, at N. Krag skulde, „som Obersten selv befalede, bede Major Sten Bilde, at han skulde lade antegne i alle Kompagnier dem, som ingen Penge, Kost eller Middel havde, saa skulde Hs. Mj. nok være dem behjælpelig“.

Endnu engang (27 Sept.) blev Niels Krag indkaldt for Konsistorium. Dagen iforvejen havde han talt med Avditøren M. Jens Dolmer, og Obersten havde befalet denne at tale for ham hos Professorerne. Da han kom ind, og de andre Studenter, der vare tilstede, „med beskeden Resolution vare dimitterede“, blev han adspurgt, hvad han vilde og hvorledes hans Navn var kommet paa Listen blandt dem, som hos Rigets Hofmester søgte om Indkvartering. Hertil svarede han: „Hvad min Vilje er, véd Avditøren“. „Har I ikke selv Mund“, udbrød Dr. Wandal, „kan I ikke tale, *fortasse eandem cantilenam canis.*“ „Jamænd!“ svarede Krag. — „I har,“ sagde Wandal, „faaet Resolution tilforn, gaa I til M. Erik; han har udentvivel selv talt med Otto Krag, og han har faaet Svar; søg ham!“ — „Jeg har selv talt med Obersten om Behjælping

¹³⁾ Senere nægtede Dr. Wandal, at han havde brugt slige Udtryk.

til Underhold,“ svarede Niels Krag. „Jeg skal tale med Rigets Hofmester,“ sagde Wandal, „og give eder an, hvad for en Karl I er, og hvorledes I komporterer eder mod eders *Magistratum*.“ „Jeg tiltales som en Hund og ikke som et Menneske, derfor kan jeg ikke heller være saa beskeden, som sig burde,“ var Niels Krags Svar. — Efterat Samtalen var fortsat i nogen Tid paa denne Maade, viste Dr. Wandal Niels Krag ud af Døren¹⁴⁾.

Saaledes endte Sagen for det første, thi da alle Konsistoriets tilstedeværende Medlemmer ansaa sig for fornærmede ved Krags Udtalelser, men de ikke kunde være Dommere i deres egen Sag, maatte de vente med den egentlige Retsfølgelse, indtil de ved Svenskernes pludselige Komme udelukkede Professorer kunde komme tilstede for som uinteresserede i Sagen at kunne være Dommere. Det varede derfor henved et Aar, inden den atter blev optagen.

7. Vi have allerede tidligere set, at Regjeringen havde anset det for nødvendigt ved en særegen Opfordring at tilholde Studenterne med største Nøjagtighed at passe deres Vagttjeneste. Det blev imidlertid ikke herved; i Begyndelsen af September udstedte Kongen en ny Skrivelse, hvori det paa lagdes dem „flittigen baade Dag og Nat at lade sig finde paa deres Poster“ og ikke uden Officerernes Tilladelse at fjærne sig fra disse. Tillige blev det

¹⁴⁾ Konsistoriets Domkopibog 1656-63, fol. 238-41.

forbudt Professorerne at huse nogen af Studenterne om Natten for ikke derved at give dem Lejlighed til at unddrage sig Vagttjenesten¹⁾.

En saadan Befaling var paa denne Tid saameget desto mere nødvendig, som Belejringen indtraadte i sit andet og farligere Stadium, efter at Kronborg den 6 September var faldet i Svenskernes Hænder. Disse havde hidtil kun været ufuldkomment forsynede med Belejringsartilleri. Det lette Feltskyts rakte ikke langt, og de Stykker, som vare hidførte dels fra Halmstad dels fra Skibene, vare ikke tilstrækkelige til at bringe Staden i nogen betydelig Fare. Men efter Kronborgs Erobring bleve de rigeligt forsynede med alt, hvad de manglede. Den velarmede Fæstning indeholdt en betydelig Mængde Krigsfornödenheder af alle Slags, Kanoner af svær Kaliber, Kugler og Krudt; alt dette blev nu bragt for Kjøbenhavn, og snart følte Virkningen deraf. Gloende Kugler og Granater regnede ned over Staden i langt større Mængde end tilforn, mange Bygninger bleve antændte eller beskadigede, — blandt andre Valkendorfs Kollegiebygning²⁾ —

¹⁾ Se 8de Bilag. — I Sjæll. Indlæg, 1658 B, findes en Klage (dat. 13 Sept. 1658) fra Hofmarskal Joh. Christoph v. Körbitz over en lignende Forsømmelighed hos Hofbetjentene, derimod siges om Borgerne, "at de havde iblandt dem selv stadfæstet, at de ikke vilde agte den for en ærlig Mand, som sin Post uden højvigtig Aarsag og Officerernes Forlov kvitterer."

²⁾ Jfr. Leyrs-Krantz, Q. 6 og A. C. 20 Okt. "*Vice-Inspectori* i Valkendorfs Boder blev skicket Bud ved Pedellen,

og ikke faa Mennesker bleve dræbte. Ogsaa Universitetets Bygninger vare i Fare, saa Professorerne frygtede for at møde i deres sædvanlige Forsamlingsaal, hvorfor de foresloge, „at dersom det ikke var *Vice-Rectori* til Besværing, da kunde de bekvemmeligen holde *Consistorium* udi hans Hus, eftersom for de idelige Kugler og Granater, som af Fjenden indskydes, ikke synes at være meget sikkert paa *Consistorii* Hus.“ Hertil svarede Vice-rectoren, „at saa ofte det af forberørte Aarsag befaldt at holde *Consistorium* udi hans Hus, skulde Huset være til *Consistorii* Tjeneste“³⁾.

Naar Kjøbenhavn uagtet alt dette ikke blev forvandlet til en Grushob, maa det, næst Guds Vare-tægt, tilskrives de fortrinlige Brandanstalter. Alle Stadens Murere og Tømmermænd vare ansatte ved Brandvæsenet og de varetogede deres Pligter med Iver og Udholdenhed.

De to Maaneder September og Oktober 1658 vare overhovedet de tungeste under hele Belejringen. Der var Mangel paa alle Livsfornødenheder, da Staden var bleven afskaaren fra Forbindelsen med Landet, inden man endnu havde faaet Tid til at at forsyne sig med den nødvendige Proviant. — Efteraarskulden tog til, men der manglede Brændsel, da „Vedskuderne“ af de svenske Skibe bleve for-

at dersom den Granat, som der er indfalden, haver gjort saadan Skade, at Bibliotheket staar i Fare, og det ikke med Brædder nokkommelig kan forvares, da skal tænkes paa Middel, hvorved det snarest og bedst kan hjælpes.”

³⁾ A. C. 23 Okt. 1658.

hindrede fra at komme ind til Byen. — „Velfornemme Godtfolk“, siger Høring, „saavel af gejstlig som af verdslig Stand maatte lade sig traktere med en Spegesild, tør Fisk, Ost, Ærter og ringe Øl, ja mangel Gang ilde søden for Ildebrands Skyld. Jeg vil ikke tale om de fattige gemene, som opholdt Livet ved Sild, Ost og Brød og ringe Kavent, fast værre end bar Vand for *Medicis* at agte; om end ikke mange blandede Edike og Vand sammen at drikke.“ — Til den sidste Klasse har formodentlig den største Del af Studenterne hørt. Den Sletdaler, en Del af dem fik om Ugen, rakte ikke langt; adskillige manglede de nødvendige Klæder, men naar de henvendte sig til Professorerne derom, havde disse kun liden Trøst at give dem. De havde kun lidt til sig selv, mindre til de studerende, indtil det den 15 Oktober kom dertil, at man vedtog i Konsistoriet: „De *Studiosis*, som Universitetet hidtil har forstrakt Penge til Livsophold, blev nu bevilget hver en Rigsdaler, og sluttet dennem derhos at gives tilkjende, at Universitetet ikke har Middel mere nogen herefter noget at forstrække“⁴⁾.

Vi have i det tidligere omtalte Digt „Studenternes meget Ondt og sildig Godt“ en Skildring af Studenternes Krigstjeneste, der efter sit Indhold nærmest maa henføres denne Tid:

⁴⁾ A. C. (ikke anført i Badens Uddrag). Jfr. de norske Studenteres Klage over denne Bestemmelse, Badens Universitetsjournal, 1795, S. 167.

„Men der nu færdig var den Vold,
 Herop vi maatte klavre
 Til Skildervagt og Nattehold,
 Dog Klæderne var magre.
 Den Lunte var vort Sejerværk,
 Thi man ej hørte Klokke,
 Og efter den maatt' goden Klærk
 Paa Volden staa og rokke.
 Jeg holdt det ud saa mangan Nat
 Vel i tre stærke Stunde,
 Af Kuld og Hunger saa format,
 At jeg "Wer da?" nep' kunde.
 Vild' jeg og efter Møde slig
 Mig lægge til at sove,
 Saa monne strax opvække mig
 En Torden af Kartove.
 Her raabtes flux: "Bursch, Bursch, hieraus!
 Der Feind will uns besuchen!"
 Sie machten oft mein Kopfe kraus
 Mit ihrem bösen Fluchen.
 Mig ingenlunde dog fortrød,
 Hvad jeg her skulde lide;
 Thi jeg end vilde til min Død
 For Fædrelandet stride;
 Helst efterdi jeg Kongen saa
 Som Landets Fader milde,
 Han under aaben Himmel laa
 Og sig ej skaane vilde.“

Flere Studenter bleve dræbte af de fjendtlige Kugler, blandt andre en Nordmand, der var Officer ved det norske Kompagni; han blev siden „med herlige Ceremonier“ begravet i Trinitatis Kirke ⁵⁾). En anden Student blev skudt, medens han sad og spillede Bret-

5) Wallensbechs Tegnebog, Anmærkn. til 16 Oktober 1658.

spil med en Oberst⁶⁾. I Konsistoriets Akter (17 Okt.) nævnes Thomas Pedersen Monthenius, der Aftenen før „med en Kugle blev skudt i sit Lossement“; formodentlig have vi her Navnet paa den ene af de foran nævnte Personer. — Andre slap med Skrækken, som en Student, om hvem Hiøring giver følgende omstændelige Beretning: „Her var udi en gejstlig, gudfrygtig Mands Hus en *Studiosus* liggende udi en Seng paa et Kammer, som var oven paa med Loft under og over. Der blev indkastet en meget stor Granat fra Svensken, og faldt neder i Huset ved Sengen, som denne Student laa udi og gjorde et stort Hul neder i Jorden, og der den gik løs, slog den baade det Loft, som var under Sengen, saa og det Loft, som var over Sengen, med Bjælker og Fjæller slet sønder, og den Seng, samme *Studiosus* laa udi, splittede den saa ad, at man ikke saa, hvor Stykkerne vare at opsanke, og et Stykke af Sparlagenet, som var for Sengen, hængte allerøverst i Rygaasen, og Studenten faldt ned igjennem Loftet under Bjælker og Fjæller, som laa paa ham, at han kunde ingensteds komme, men laa og gav sig som den, der var i Livsfare. Da kom Værten i Huset og en anden Student, som hørte hans Klagen; men de saa ham ingensteds. De stræbte saa efter den Røst, de hørte, og kom hen under Bjælker og Fjæller, som laa paa ham, og med stor

⁶⁾ *Theatrum Europæum* VIII, 909. V. Bering: *Obsidio Hafn.* p. 69. Hiøring har den Antegnelse til 16 Okt. ”Blev en Student skudt af en svensk Kugle i ’Segllegerens’ Hus ved Stranden i Kjøbenhavn, der han sad og legede Bretspil med en ung Herremand” (Leyrs-Krantz, Q. 5).

Møje fik de ham ud. De spurgte ham, om han skadte noget; han sagde, at han ikke vidste det, førend han kom ud. Der de da fik ham ud og randsagede, fandt de ikke, han skadte mere end saare lidet paa hans ene Ben, som kunde være riblet i Faldet af en Bjælke eller Fjæl. Studenten lever endnu 1660, og maa vel tale om dette ret som et Guds Mirakel og takke Gud derfor⁷⁾.

Den daglige Vagttjeneste maa have været meget trættende for Folk, der ikke vare vant til sligt; de maatte søge at gjøre sig Livet saa behageligt som muligt i de Smaahytter, de selv havde lavet sig; thi „man saa i Siden af Voldene Hytte hos Hytte, Hus hos Hus, ikke længere fra Brystværnet paa Volden end 6 eller 8 Mand kunde staa i Geled imellem deres Hytter og Brystværnet. De, som havde Middel, havde bygt sig saadanne Hytter, at de havde Jernovne i dem, de andre saa, hvorledes de kunde hjælpe sig med liden Varme og megen Kuld⁸⁾. — Udfaldsdagene have udgjort Lyspunkterne under det ensformige Vagthold, som Wallensbech rimer til den 1 Oktober:

Et Udfald sker, vort Hjærte ler,
 Gud gav os Mod og Glæde;
 Vor Konge god, han give lod
 Studenter Sko og Klæde⁹⁾.

⁷⁾ Leyrs-Krantz. E. 3. V. Bering: *Obsid. Hafn.* p. 69.

⁸⁾ Leyers Politie. E. 3.

⁹⁾ "Som havde afslidt sig sine Klæder til Volds", tilføjer Wallensbech i en Anmærkning til dette Vers. Jfr. Hiørings Leyrs-Krantz. Q. 1 (til sm. Dag): "Hs. Mj. lod ud-

Af den Forbindelse, Forfatteren gjør mellem Kongens Gave og Udfaldet, turde det være rimeligt at slutte, at Studenterne have været med. — Vissere er det derimod at nogle af dem deltog i Udfaldet paa Amager den 10 Oktober.

Karl Gustav vilde, kjed af den langvarige Belejring, der ikke syntes at føre til noget Resultat, forsøge at angribe Kjøbenhavn fra en anden Kant; han gik med 2000 Mand over til Amager; men underrettet om, at den hollandske Flaade var i Opsejling mod Sundet, forandrede han pludselig sin Plan, og lod alle Bygninger paa Øen antænde for saaledes i en Haandevending at tilintetgjøre det vigtigste Forraadskammer, den belejrede Stad endnu havde tilbage. Medens hele Øen syntes at staa i lys Lue, og Svenskerne beredte sig til Afmars, gjorde de Danske med deres Konge i Spidsen et Udfald. Et Korps rykkede ud, bestaaende for største Delen af Rytteri, deriblandt ogsaa nogle Studenter, som havde laant Heste for at kunne være med. De angreb Fjenderne, som forgjæves gjorde tapper Modstand; paa alle Punkter maatte de vige, Kong Karl kom selv i den yderste Livsfare og undslap kun med Nød og neppe til Skibene. Sejerkronet vendte den lille tapre Skare tilbage til den belejrede Stad efter at have ryddet Øen for Fjender. Tabet var paa dansk Side omtrent 30 døde og

bytte til fattige Studenter Sko og Klæder, efter som de havde afslidt, hvad de havde, paa Vold og Vagt, og vare flittige med Udfald og havde intet at forsørge sig med."

saarede, hvoriblandt adskillige Studenter¹⁰⁾, Svenskerne mistede flere hundrede Mand.

8. De norske Studenter, der, som forhen er bemærket, kom til at udgjøre et eget Kompagni, vare lidet tilfredse med den Avditør, der var blevet dem og de øvrige Studenter beskikket; de paastode, at han var valgt uden deres Samtykke, og at han ikke med Flid varetog sine Pligter, ikke indfandt sig hos dem og ikke sørgede for deres syge og kvæstede. De sagde, at han i det hele manglede den Tillid, som var nødvendig, hvis han skulde kunne bilægge de forefaldende Stridigheder, ligesom han ogsaa fattedes den gode Vilje til at forestille de Uordener, som af og til foregik, paa den skaansomste Maade for højere vedkommende. De indgave derfor et Andragende til deres Oberstlieutenant Mogens Krag og senere til Kongen¹⁾ om, at der maatte beskikkes dem en egen „Avditør og Mediator“, som kunde omgaas dem med den tilbørlige Sindighed og Moderation, med Redebonhed have Tilsyn med syge og kvæstede og tillige forebringe deres Andragender i nødvendige Poster og føre deres Sag mod dem, som vilde forurette dem. Til denne Post foresloge de Mag. Christen Schjoldborg, en ældre Student, der forøvrigt var dansk af Fødsel²⁾,

¹⁰⁾ Leyrs-Krantz. J. 3. sml. Hørings Leyrs eller Beleyrings-Dagværk. Mnskr. (Gl. kgl. Saml. 2683. 4to.).

¹⁾ Se 10de og 11te Bilag.

²⁾ Worms Lexicon II, 336. Chr. Pedersen Schjoldborg blev Student 1645 fra Helsingørs Skole og tog 30 Juni 1657 Magistergraden (Univ. Matriklen).

men som havde vundet deres Tillid, og om hvem de holdt sig forsikrede, at han med Iver vilde varetage deres Tarv. Kongen maa have fundet Andragendet billigt, thi den 27 September blev Schjoldborg beskikket til Avditor ved det norske Kompagni³⁾.

Eftersom Belejringen trak længere ud, følte Studenterne paa Grund af de temmelig hyppige Retsstridigheder og andre „Irringer“⁴⁾ Trang til, ligesom Borgerne tidligere havde gjort at vedtage visse Lovbestemmelser til Forebyggelse af sligt. — Følgende Begivenhed synes især at have haft Indflydelse paa Stemningen og bestyrket Lysten til at erholde en egen Krigslov. En Student Niels Kjeldsen⁵⁾ havde i nogle Dage forsømt sin Vagt og blev derfor efter Mogens Krag's Befaling den 26 Septbr. ført ud paa Prammen, der laa i Kallebodstrand. Dette toge de øvrige Studenter meget ilde op, og Dagen efter indkom nogle Udsendinge fra hvert Kompagni tilligemed Avditøren for Konsistorium med Klage over Oberstlieutenantens Fremgangsmaade og Bøn til Professorerne om, at de vilde tage dem i Forsvar og sørge for, at Studenterne ikke bleve unddragne deres retmæssige Forum. Professorerne toge Sagen med Læmpe og spurgte først, om det var efter Oberstlieutenantens Ordre eller efter Kongens Befaling, Studenten var hensat paa Prammen.

³⁾ Se 12te Bilag.

⁴⁾ Se, foruden de foran meddelte Sager, Uddragene af Konsistoriets Retsprotokol, 15de Bilag.

⁵⁾ Student fra Viborg Sk. 1655 (Univ. Matr.).

Herpaa kunde de udsendte ikke svare, men de forklarede, at han først var ført til Holmen og siden til Prammen. Dernæst forelæstes Kongebrevet af 5 September, hvorved Studenterne mindedes om flittigt at tage Vare paa deres Poster; men tilsidst raadede Professorerne de udsendte, at de skulde skaffe sig nøjagtig Underretning om Niels Kjeldsens Brøde og efter hvis Befaling han var hensat, og derpaa indgaa med Bønskrift for ham til Kongen; selv lovede de at tage sig af Sagen paa bedste Maade, og Dagen efter berettede Dr. Joh. Wandal det forefaldne til Rigets Hofmester, som lovede „at lade Niels Kjeldsens Sag være sig angelegen“⁶⁾.

Studenterne affattede nu under deres Ophold paa Volden ordentlige Krigsartikler, som de indsendte til Konsistoriets Gjennemsyn, men „Professorerne holdt for raadeligt ikke at befatte sig med *Studiosorum* militariske Love“, og overlade Sagen til Avditøren, som indsendte et Exemplar af Loven til Kongen „til derudi af tillægge eller fratage, ratificere eller rejcere“, et til Rigets Hofmester og et til Studenternes Oberstlieutenant⁷⁾.

Vi kjende ikke Loven i det oprindelige Udkast, men kun i den Form, hvori den blev stadfæstet af Kongen, men der er neppe foretaget store For-

⁶⁾ A. C. 27 og 28 Septbr. jfr. A. C. 15 og 17 Oktbr. 1658 (Badens anf. Skr. 1795, S. 166).

⁷⁾ A. C. 30 Sept. og 2 Okt. 1658. Sidstnævnte Dag kaldes Mogens Krag endnu Oberstlieutenant, men fra den 7 Okt. Oberst.

andringer. Her meddeles den fuldstændigt i den stadfæstede Form:

Konfirmation paa Studenternes Leges militares.

Vi Frederik den Tredie o. s. v. gjør alle vitterligt, at eftersom vores naadigste Konfirmation søges og begjæres paa nogle Leges militares, som iblandt Studenterne her i vor Kjobsted Kjøbenhavn oprettet er, hvorefter enhver under deres Regiment udi denne Belejrings-tid sig skulle rette og forholde, hvilke lyder Ord efter andet som følger:

Kap. I.

Deres Straf, som forsømme Preces og Guds Ords Hørelse; item som sværge og bande.

1. At Gud maa bo iblandt sit Folk og i Søn-derlighed nu i denne Belejrings og højtrængende Nød være tilstede hos den Orden, som bør at være et Lys for andre, er højlig fornøden, at enhver Studiosus inderlig frygter, ærer og dyrker Gud og hannem om Hjælp paakalder.

2. Hvo som forsømmer Preces eller Bedestunden, Aften eller Morgen, give for hver Gang 4 Sk., men for hver Prædikens Forsømmelse 8 Sk., uden lovlig Undskyldning kan erkjendes, eller de, som ikke have Vagt, høre Prædiken udi Byen.

3. Befindes nogen, medens Prædiken eller Preces forrettes, at drikke eller doble, straffes hver Gang for 24 Sk. Mulkt, men en Officer dobbelt; hvo som ikke strax udgiver Mulkten, straffes med Akademiens Fængsel paa Vand og Brød.

4. De, som bande og sværge letfærdeligen til Guds Fortørnelse, skildre en Time for hver Gang; men de, som saadant ikke ville korrigere, noteres som de, der udi Fremtiden ikke bør nogen hæderlig Bestilling at betjene.

Kap. II.

Deres Straf, som absenterer og ikke indstille sig under Studenternes Regiment.

1. Enhver Studiosus, ingen undertagen, skal lade sit Navn skrive under et vist Kompagni og derunder sig stille, og ingen være permitteret at vagere under Kompagnierne med Voluntørers Navn, men alle at være lige Love undergivne, eftersom Kgl. Mj.'s Mandat ingen exciperer.

2. Hvo sig enten ganske absenterer eller og lader sig leje af Borgerne eller andre og paa deres Poster findes, skulle angribes efter Kgl. Mj.'s Mandat, eller at straffes med Relegation.

Kap. III.

Deres Straf, som forsømme Vagt og Skildren.

1. Ingen maa under høj Straf forsømme sin Vagt, men skal sig udi rette Tide paa Vagten indstille, naar det hannem tilfalder.

2. Hvo som bortgaar om Morgenen, førend Reveille er slagen, enten de ere paa Posten eller i Reserve, give til Straf 12 Sk. eller skildre 2 Timer.

3. Hvo som absenterer fra sin Vagt en hel Nat, sættes udi Akademiens Fængsel udi 2 Dage og Nætter og spises med Vand og Brød.

4. Hvo som Vagt haver paa Posten og derfra gaar om Morgenen uden Forlov, førend hans Tid er at afløses, skal skildre 3 Timer, naar hannem Vagten igjen tilfalder; lige Straf skulle de og være undergivne, som absenterer sig fra Vagten om Eftermiddagen.

5. Hvo som forsømmer sin Skildren, naar det hannem tilfalder, skal skildre dobbelt saa længe som ordinarie; men maa Officererne ingen lade staa over ordinarie Tid paa sin Skildvagt under 1 Mk. Straf.

6. Hvo som bortgaar fra sin Skildrepost og den forlader uden Forlov, saa Pladsen staa ledig, og

Fjenden uforvarende der kunde indkomme, være under Livsstraf, eftersom det er *Capitale*.

7. Hvo som befindes sovendes eller saa drukken paa Vagt, at han sin Skildren og Vagt ikke kan forrette og af Officererne kjendes udygtig dertil, straffes udi lige Maader med Akademiens Fængsel paa Vand og Brød i 3 Dage og Nætter.

8. Forbenævnte Straf skal og forstaas om Underofficererne, som deres Vagt og Kommando om Skildren forsømme.

Kap. IV.

Om Kommando at parere.

1. Enhver Studiosus skal gjøre sine Over- og Underofficerer tilbørlig Ære og Respekt og parere lovlig Kommando beredvilligen; hvo det ikke gjør, men er opsætsig og modvillig, straffes enten med Fængsel eller anden Paalæg, dog under den gejstlige Jurisdiktion efter Hs. Kgl. Mj.'s udgivne Mandat og Befaling, som dennem fra al verdslig Jurisdiktion separerer.

Kap. V.

Om Gevær og Mynstring.

1. Enhver skal holde sit Gevær rent og færdigt til al Occasion, anseendes at han skal dermed sit Liv forsvare. Dersom noget Gevær befindes og dømmes af Officererne udygtigt og brøstfældigt formedelst Ejermanens Forsømmelse, give derfor til Straf en halv Rdlr. og ellers lade det strax forfærdige.

2. Ingen maa lade eller skyde med Kugle, naar han af Officererne exerceres, under 1 Mk. Straf.

3. Saa maa og ingen skyde paa Mynsterpladsen eller udi Marseringen uden Officerernes Tilladelse, eller bøde derfor 1 Mk. til Mulkt.

4. Hvo som skyder, imidlertid Preces eller Prædiken forrettes, bøde desligeste 1 Mk.

5. Hvo som vil afskyde sin Musket eller Bøsse, som er skarpladt med Kugle, skal gjøre det over Brystværket ud ad Marken og ikke ind i Byen; hvo det gjør, bøde for hver Gang 24 Sk. og ellers lide Skade, om han nogen gjør.

6. Naar Mynstring holdes, maa ingen uden Officerernes Forlov og lovlig Undskyldning være borte under 24 Sk. Mulkt.

7. Hvo som borttager andens Gevær og overbevises, at han det haver solgt og forkommet, sættes i Akademiens Fængsel og lide derfor som for offentlig Tyveri, og aldrig mere regnes iblandt ærlige og hæderlige Studenters Tal.

8. Hvo som forlader andens Gevær, eller udi nogen Maade det fordærver, skal lade det strax igjen forfærdige, og om han gjorde det af Modtvillighed, bøde derforuden 1 Rdlr. Straf; men om Skade derved sker, da lide og undgjelde, som vedbør efter Skadens Beskaffenhed, og imidlertid anholdes i Akademiens Fængsel.

Kap. IV.

Om Parlament og dets Straf.

1. Hvo som anfanger Klammeri med anden med Skandering og Skjendsord, sættes i Arrest til Sagens Forhøring og straffes, som vedbør. Desligest enhver, som bestyrker Klammerien eller nogen derudi bifalder. Men drager man Degen, eller bruger nogen Gevær imod anden, straffes paa 1 Rdlr. Mulkt eller med Akademiens Fængsel paa Vand og Brød efter Sagens Lejlighed. Hvo som gjør Skade med sin Degen eller Gevær paa andre, i Sønderlighed under besat Vagt, eller medens Preces eller Guds Ords Tjeneste forrettes, straffes haardeligen først med Arrest og Fængsel og siden efter Sagens Beskaffenhed, som for gejstlig Jurisdiktion kunde erkjendes.

Kap. VII.

Om Mulkten.

1. Mynsterskriveren under hvert Kompagni skal flittelig optegne enhver, som forser sig imod forskrevne Artikler, deres Navn Avditøren at angive, som skal straffes, og Mulkten af andre, som skal mulkteres, fordre og oppebære. Forsømmer han det eller konniverer med nogen, da selv at være lige Straf undergiven.

2. Mulkten skal Mynsterskriveren, enhver under sit Kompagni, oppebære og overlevere Regiments *Secretario* udi Avditørens Nærværelse, som skal den flittig annotere og samle *in fiscum*, at den siden kan uddeles til det Kompagnis Fornødenhed, som den falder under.

3. Mynsterskriveren under hvert Kompagni skal flitteligen optegne dem, som forsømmer deres Skildren og Vagt, enten det er Dag eller Nat, halv eller hel, og skulle de hver Dag, paa den Tid Vagten afløses, levere til Regiments *Secretarium* eller Avditøren selv en Designation paa dem, der have absenteret fra deres Vagt og Skildren ved Dag og Datum, og af hvad Kompagni, med sin egen Haand underskreven. Forsømmer Mynsterskriverne saadant at gjøre, da være lige Straf undergivne eller afsættes med deres Bestilling.

Hvis andre *Casus* eller Forseelser, som kunne iblandt Studenterne forefalde, som udi forskrevne *Legibus* ikke ere observerede eller befattede, skulle efter Avditørens Kjendelse med *D. Prorectoris* og Professorernes Raad og Betænkning decerneres og dømmes, saa derover Studenterne kunne holdes ved Ordre og Justits.

Da have vi bemeldte Leges udi alle deres Ord, Klavsuler og Punkter, eftersom forskrevet staar, naadigst

konfirmeret, fuldbyrdet og stadfæst, saa og herved konfirmerer, fuldbyrder og stadfæster. Forbydendes alle og enhver herimod, eftersom forskrevet staar, at hindre eller udi nogen Maader Forfang at gjøre under vor Hyldest og Naade. — Givet paa vort Slot, Kjobenhavn den 5 Oktobris Ao. 1658.

Efterat Loven saaledes var stadfæstet af Kongen, skulde man antage, at der ikke kunde foretages vilkaarlige Forandringer i den; det maa derfor synes temmelig besønderligt, naar man møder følgende Ytringer i Konsistoriets Akter under 17 Oktober: „*Vice-Rector* refererede, at Avditøren havde begjæret Hs. Exc. Generallieutenant Schacks Betænkende om de *legibus militaribus*, som for Studenterne ere konciperede, eftersom de af Kgl. Majestæt nu vare til Hs. Exc. leverede at examineres, og at Hs. Exc. havde ladet sig samme *leges militares* vel befalde, men derhos foreslaget, om den *multa pecuniaria*, som samme *leges* tilholder, naar nogen sin Vagt forsømmer eller i andre Maader sig forser, ikke kunde forandres saaledes, at de ikke skulle straffes paa Penge, men sættes i *carcere academico* paa Vand og Brød, længe eller stakket, efter som Forseelsen kunde eragtes at være større eller mindre. Hvilket Forslag *Professores* samtykke anseende, at Universitetets Fundats saadan Straf *in gravioribus delictis* tilholder.“ Ligeledes maa det forekomme mærkeligt, at disse Love først den 20 Oktbr. bleve læste i Konsistoriet for derefter at bekjendtgjøres for Studenterne af Avditøren. Man skulde antage, at den kgl. Stadfæstelse var urigtigt dateret, skjønt

de Kilder, vi nu besidde, stemme overens i at henføre den til den 5 Oktober⁸⁾).

9. Samme Dag, Budskabet om Svenskernes Landgang ved Korsør var kommet til Kjøbenhavn, havde den hollandske Resident v. Beuningen forladt Staden og var ilet til Amsterdam for at skaffe Hjælp. I Slutningen af September tilskrev Generalstaterne Kong Frederik, at deres Flaade laa færdig til at afsejle, saasnart Vejr og Vind tillod det. Brevet blev trykt og udbredte Forventning og Glæde blandt de Belejrede. Man imødesaa med Længsel den Tid, da Undsætningen skulde komme, men først i de sidste Dage af Oktober rygtedes det i den belejrede Stad, at den hollandske Flaade laa ved Indløbet af Sundet og ventede kun paa en gunstig Vind for at stryge ned til Kjøbenhavn. — Endelig slog den forventede Stund. Om Morgenen den 29 Oktober hørte man stærk Kanonade fra Nord, de danske Krigsskibe, som vare i Havnen, lagde ud, og om Aftenen bedækkedes Farvandet ud for Toldboden med Førselsskibe, fyldte med Levnetsmidler og Soldater. Alt var Jubel og Glæde, og lydeligt istemte man Takken til Herren, som endnu havde hjulpet. Snart sporedes ogsaa Virkningerne i en videre Kreds, thi Dagen efter brød Kong Karl sin Lejr af, og forlagde den en god halv Mil længer

⁸⁾ Der findes Afskrifter af Loven i Sjæll. Registre, Nr. 24, fol. 276-82, Konsist. Domkopibog. fol. 247-49; en tredie Afskrift er tidligere aftrykt i Engelstofts Annal. 1808, I, 36-44.

ud i Landet, saa den Fare, den daglige Beskydning med Granater og Kugler hidtil havde foraarsaget, nu var forbi, og det eneste, man havde at frygte, var et almindeligt Stormløb.

Samme Aften, Hollænderne kom til Kjøbenhavn, trak de paa Vagt og besatte, 38 Kompagnier stærke, den Del af Volden fra Kongens Have om til Kastelet; Studenterne bleve herved fortrængte fra deres hidtil hafte Poster og kom for Fremtiden til at indtage Linien fra Løngangen i Nærheden af Vesterport og om til Bryggerset¹⁾. Den betydelige Forstærkning, der var kommen, gav dem imidlertid Haab om snart at blive aldeles fri for Voldtjenesten.

Den 4 November indkom Avditøren og 2 Studenter for Konsistorium og begjærede paa egne og alle deres Kammeraters Vegne at blive „forlovede“ fra Volden, men hvis det ikke kunde ske, at de da maatte komme til at indtage deres gamle Poster. Professorerne svarede, at naar de fik skriftlig Begjæring derom, vilde de saa vidt muligt søge at fremme deres Sag hos Rigets Hofmester. En saadan Begjæring er da formodentlig indkommen, og Professorerne synes at have haft godt Haab om dens Bevilling, siden det den 7 November blev samtykt i Konsistorium, „at *Studiosi*, som have Attestats og Dimis og som begjære *Testimonium academicum*, maa det bekomme, dog paa det Vilkaar, at de først blive forlovede fra Volden.“ Udfaldet blev imidlertid ikke det, man havde ventet, thi to

¹⁾ Hierings Leyers eller Beleyrings Dagværk til 30 Okt. 1658.

Dage efter udkom et Kongebrev, hvorved det paa-
lagdes Professorerne „alvorligen og flittig at tilholde
Studerterne, endnu fremdeles paa nogen Tid deres
Poster uden al Forsømmelse at paavare, for at gjøre
Fjenden det størst mulige Afbræk“²⁾. — Da dette
Brev var læst i Konsistoriet, besluttede Professorerne
„ved Vicerektoren³⁾ at remonstrere Rigets Hof-
mester den Troskab og Flittighed, Studerterne hidtil
havde ladet se baade paa Posterne saa og udi fore-
faldende Occasioner, og derhos anholde, efterdi
Faren, Gud være lovet, nu ikke er saa stor, at de
med det første maa blive honorablement licentiere-
de“⁴⁾. Bestræbelserne maa have haft det for-
ønskede Udfald, da Wallensbech har følgende Rim
til denne Dag:

„Se Studenter er nu fri,
Deres Hjærter vel maa glædes;
Volden nu igjen betrædes
Af Herr Pichlers⁵⁾ Kompagni.“

Sætter han nu end Permitteringen noget for tidligt,
saa er den dog indtruffet faa Dage efter; Hiøring
siger nemlig til den 12 November: „Nu er Studen-

²⁾ Se 13de Bilag.

³⁾ Dr. Christen Ostenfeld, Prof. med., som et Par Dage før
var sluppet ind i Byen, uvist hvorledes, efterat han siden
Belejrings Begyndelse havde været lukket ude.

⁴⁾ A. C. 10 November 1658.

⁵⁾ Oberst Eustathius v. Püchler, Anfører for de hollandske
Hjælpetropper, som ”for Justits, han holdt blandt Soldaterne,
for Redelighed og Fromhed bærer stor Berømmelse” (Hiø-
ring: Beleyr. Dagværk til 26 Marts 1659).

ter fri for deres Voldvagt, dog de skulle være bered, naar paaæskes og det er fornøden⁶⁾; og i Konsistoriets Akter hedder det under 20 November: „Blev proponeret, eftersom Studenterne nu ere forlovede fra Volden, og de eller deres Officerer ingen Tjeneste mere gjøre, om da *Professores* endnu fremdeles, som hidtil Dags deres Traktement skal udlægge“. Professorerne svarede, „at de endnu kunde holdes i denne Uge, indtil man havde endelig Besked fra Hove, hvorledes baade med dennem og deres Officerer skulde forholdes“. Da denne Besked kom, lød den paa, at Studenterne rigtignok ikke mere skulde have Indkvartering, men at Professorerne skulde have en Del af de fra Lolland ankomne Soldater i Stedet.

Paa samme Tid, Studenterne mistede den Hjælp, de hidtil havde haft i den fri Indkvartering, forværredes deres økonomiske Stilling ogsaa paa en anden Maade. Kommunitetets Økonom Hans Mule erklærede nemlig, at det var ham umuligt for Fremtiden at holde mere end 3 eller 4 Borde i Kommunitetet, istedetfor at det lovmæssige Antal var tolv, og han erholdt den 28 November kongelig Tilladelse til at gjøre denne Indskrænkning i Kommunitetsalumnernes Antal⁷⁾. Flere Studenter, som havde deres Hjem udenfor Kjøbenhavn, søgte derfor at komme bort fra Staden, skjønt det vel ikke lykkedes for mange; Officererne søgte

⁶⁾ Leyrs-Krantz. R. 3.

⁷⁾ Se 14de Bilag.

desuden at hindre dem deri⁸⁾. Andre, som ikke kunde taale at sulte, greb til det Middel at lade sig leje af formuende Borgere til at gjøre disses Vagter for dem; saadanne Studenter kaldtes „Hyrlinge“, fordi de lode sig hyre⁹⁾.

Man faaer ret Begreb om den yderlige Fattigdom, der herskede blandt Studenterne, naar man i Konsistoriets Retsprotokol læser følgende Sag: „*Vice-Rector* gav (den 18 Decbr.) tilkjende, at to *Studiosi* ved Navn Niels Arvedssøn og Lavrits Kolle vare indsatte i Universitetets Fængsel paa en Ret, indtil de af *Consistorio* bleve forhørte, eftersom de vare befundne at have besteget og indbrudt udi Johan Jakobssøns Kammer udi Regentsen. Hvorfor de bleve opkaldte paa *Consistorio* og der selv bestode Gjerningen: nemlig at Niels Arvedssøn for Armod og Fattigdoms Skyld og af Mangel for Seng og Lossement havde med en Stige af tvende Brædder med Lavrits Kolles Hjælp om Aftenen i Tusmørket besteget Vinduet, indgaaet og lagt sig i Kammeret. Og siden var Lavrits Kolle gaaet til Kammersdøren

8) Jfr. A. C. 16 Decbr.: ”Eftersom nogle Studenter, som laa paa deres Rejse, beklagede sig, at de ikke maatte ubehindrede passere for Officererne paa Toldboden, uanset de havde deres *privata testimonia*, og Markus Barnholt paa samme Studenteres Vegne begjærede, at *Magnificus Pro-Rector* og *Professores* vilde være deres Tolk hos Kgl. Mj., at de maatte bekomme fri Pas, da lovede *Pro-Rector* og *Professores* at anholde hos Kgl. Mj. derom ved skriftlig Supplikats.

9) Høring: Leyers Politie. S. 7.

og brudt en Hængelaas fra, som hængte udentil, og imidlertid havde Niels Arvedssøn indentil rykket Krampen for Laasen tilside. Og nægtede Lavrits Kolle sig nogen Tid at have været derinde, men aleneste at have taget Hængelaasen fra. Niels Arvedssøn ogsaa nægtede sig at have taget noget bort, men aleneste at have ligget i Sengen, og det efter Lavrits Kolles Angivende og Raad, som havde sagt, at han noksom skulde det saa mage, at den *Studiosus*, som Kammeret tilhører, skulde være dermed tilfreds, naar han kom igjen, eftersom han var Lavrits Kolles sønderlig gode Ven. Blev og indkaldet *Inspector* over den Gang, som Gjerningen var gjort udi, og Sagen haver angivet, ved Navn Christen Røgle¹⁰⁾, saa og to *Studiosi*, som haver Kammer udi samme Gang, ved Navn Lavrits Krase og Hans Resen, som fandt Niels Arvedssøn udi fornævnte Kammer, hvilke bekjendte sig at have fundet Niels Arvedssøn udi fornævnte Johan Jakobssøns Kammer, men ikke kunde sigte ham for at have noget udført deraf“. — Dommen blev, „at Niels Arvedssøn og Lavrits Kolle for den bekjendte Gjernings Skyld

¹⁰⁾ Chr. Jensen Røgelhede (Student fra Aalborg Sk. 1652) var Mynsterskriver ved 3die Kompagni; omtales oftere i Retsprotokollen, saaledes havde han 19de Marts 1659 indstevnet Stud. Peder Svendborg for Overlast, „Parterne bleve venlig forligte;“ den 26 s. M. var han selv indstevnet af Stud. Søren Pedersen, fordi han havde forekastet ham et Vaadesdrab, han havde begaaet; Sagen blev forligt. I Sept. 1659 fik han Tilladelse til at rejse over til Dr. Johan (Creutzhaber) i Viborg.

endnu paa en Dagstid eller to *pro Vice-Rectoris arbitrio* skulde straffes med Fængsel, og eftersom de ej kunde stille Borgen, om maaske i sin Tid blev paaanket, ikke heller kunde man detinere den-
nem her i Byen, eftersom de ganske ingen Livs-
ophold havde; at de da skulde gjøre *Vice-Rectori*
Haandstrækning med skriftlig Caution, *sub poena exclusionis perpetuæ et relegationis cum infamia*,
at sistere sig for *Consistorio*, i hvort hen de komme
og hvad Stand de monne vorde, naar de bleve
citerede, og da for *Consistorii* Ret at svare til, hvis
Johan Jakobssøn kunde have at tiltale dem for“.

10. Kort efterat Studenterne vare blevne for-
løvede fra Volden, traadte otte af dem, der alle
paa to nær, havde været Officerer eller Under-
officerer ved Studenterregimentet, sammen med
Auditøren M. Christen Schjoldborg i Spidsen og
udarbeidede et Andragende til Kongen, hvori de
dels udbade sig adskillige Gunstbevisninger paa
Grund af deres tro Tjeneste, dels gjorde Forslag
til adskillige Reformer ved Universitetet og i Embeds-
besættelsen. Skjønt dette Andragende ikke havde
nogen heldig Skjæbne, er det dog i flere Henseen-
der mærkeligt. Det røber en Uafhængighedsaand
(vistnok parret med en tilbørlig Grad af Ubeskeden-
hed), hvis Fremkomst paa de Tider neppe kan for-
klares uden med bestemt Hensyn til den Følelse af
egen Kraft, der var vakt hos Studenterne, idet de
hævdede deres Plads som Mænd og som Fædre-

landets Forsvarere mod en tapper og mægtig Fjende.
— Andragendet meddeles her i sin Helhed ¹⁾:

„Stormægtigste og højbaarne Fyrste!

Den kgl. Beneficens og højlovlig Mildhed, som E. Kgl. Mj. har som en Landsens Fader nu bevist gejstlige og verdslige Stænder her udi Byen, animerer og os *Studiosos* under vores samtlige Kompagnier til at forhaabe lige kgl. Klemens og Naade, og forsikrer os, at E. K. Mj. af medfødt kgl. Mildhed og Gunst imod *Literatos* os med efterfølgende Punkter beneficerer, hvilke, saavidt vor ringe Forstand kan penetrere, ikke alene er Fædrenelandet og *bono publico* intet præjudicerlige, eller udkræver større Expense, end tilforn gjordes; mens langt mere, eftersom *literæ* er ikke aleneste *ornamentum*, men ogsaa *necessarium adjumentum ministrorum*, kan hjælpe til, som vi næst Guds Hjælp forhaaber, at disse lovlige Kongeriger kan herefter overalt med lærde og forfarne *ministris* af E. K. Mj. forsynes til Guds Æres Forfremmelse, E. K. Mj.'s evige Berømmelse, Fædrenelandets store Gavn, Akademiets, som af E. K. Mj.'s Munificens med stor Omkost til den Ende opholdes, at det skal være *seminarium reipublicæ*, mærkelige Forbedring, Sir og lige ved andre Akademiers berømmelige Eftersagn og den studerende Ungdoms, som, saalænge Verden staar, vil glæde sig over saadan E. K. Mj.'s Gunst, retmæssig efter andre Akademiers lovlig Brug, Libertet og forhaabede Avancement, utrolig Tiltagelse og Opmuntring til større Flittighed og Skikkelighed.

¹⁾ Efter Badens Universitetsjournal, 1795, S. 170-72, sammenlignet med en Afskrift af Privilegierne, der indleveredes til Rigets Hofmester Joch. Gerstorf med Begjæring, at han vilde fremme Sagen hos Kongen (findes i Afskrift i Ny kgl. Saml. Nr. 1223, 4to).

1. At alle Akademiets Fundatser, givne, konfirmerede amplificerede af højlovlige Konger i Danmark og Norge, saa og alle andre gode *constitutiones* den studerende Ungdoms Nytte angaaende maatte publiceres og herefter rigtigen holdes.

2. At al Rettergang og Dom, som i alle Stænder, maa holdes *publice*, og *leges* med hosfojet determineret Straf maatte publiceres til alles Underretning og ingen *inaudita causa* at straffes.

3. At *Statuta academica* og derpaa forhvervet kgl. Konfirmation om Klædedragt²⁾, Degen og andet maatte efter Middel og *merita* saaledes mitigeres, at vi og vore Efterkommere maatte nyde den samme Libertet, som er i lovlig Brug paa andre lovlige Akademier, ved hvis Exempler vi og ere af Kgl. Mj. inviterede og tilskyndede til Defension og haver ogsaa efterfulgt.

4. At vi, som nu har os ladet finde villige til Defension, maatte, om vi ere dygtige, først for andre befordres til Bestillinger og *beneficia* og til den Ende en *catalogus* paa vores Navne trykkes og med Kgl. Mj.'s Befaling at efterkommes, forsendes til hvert Len og Stift, og at vi siden maatte være skatfri uden i fælles Nød tid.

5. Og eftersom baade mange efter lang Studering ved en eller anden Tilfald (som de, der denne Tid er kvæste og andre, som har svag Stemme etc.) ikke kan forestaa gejstlige Bestillinger, og Studenternes Tal jo længer jo mere tiltager, saa at gejstlige Be-

2) Der var oftere tidligere udgaact Forbud mod at Studenterne maatte gaa med "affarvede" Klæder, med Sporer og langnæsede Støvler, med langt Haar (*cristati*), Kniplinger om Hænder og Knæ, Kaarde m. m., altsammen Friheder, der vare Adelen forbeholdte, men [som Musernes unge Dyrkere satte megen Pris paa. Jfr. Nyerup: Kbhvns Universitets Annaler, S. 109. 168 f.

stillinger ikke tilrækker, at derfor *Studiosi* som *literati* efter Kapacitet, ved *specimina* paa Akademiet og Experience bevist, herefter alene og frem for andre uden riges og fattiges Anseelse maatte i begge Riger befordres til de verdslige Bestillinger, som udkræver *literarum cognitionem* baade *quoad jura* og *quoad politiam*; og hvor der er flere *membra*, da i det ringeste et vist Antal *literatorum* blandt dem at maatte determineres og bevilges.

6. Eftersom vi forhaabe, at Hs. Kgl. Mj. os dette naadigst koncederer og Hs. Kgl. Mj. har nylig af kgl. Mildhed Akademiet med en juridisk Profession amplificeret³⁾, da begjæres underdanigst, at en af vores *J. U. Doctoribus* maatte befales vores danske Lov at profitere og i det ringeste vise *juris Danici* og *Justiniani consensum et dissensum*⁴⁾.

7. Eftersom der for nogle Aar siden er af Kgl. Mj. og højvise Danmarks Riges Raad paabudet en Uniformitet udi Ungdommens Information⁵⁾ og samme Uniformitet ikke alene ikke kan af tydske Studenter

³⁾ Dr. Peder Resen, *Professor ethices*, var ved kgl. Resolution af 14 Juni 1658 tillige bleven ansat som Professor i Retsvidenskaben, og de juridiske Docenters Antal saaledes forøget fra to til tre.

⁴⁾ I og for sig maatte det vist betragtes som en stor Mangel ved en dansk Højskole, at der ikke holdtes Forelæsninger over dansk Ret ved den; men i Virkeligheden var der mindre Trang dertil, da alle juridiske Embeder i Staten i Regelen besattes med Folk, der ikke havde modtaget Universitetsdannelsen. Baden bemærker, at de af de juridiske Professorer udgivne Skrifter mere angik *Antiquitates juris* end den egentlige Rettergang.

⁵⁾ Den saakaldte "Uniformitetstabel over *Metæ scholasticæ*" af 1656, se Nyerups Udkast til en Hist. om de latinske Skoler, S. 123 ff.

præsteres, men endog mange Forældre, som af Prætext, at deres Børn kan lære Tydsk (som dog vel kan ske ved andre Midler) antager tydske Studenter ⁶⁾, findes derover tidt at være bedragne, da begjæres underdanigst, at danske og norske Studenter alene her til Pædagogier maatte admitteres for at have Middel her paa Stedet at kontinuere. Og forhaabe vi og ydmygst at ingen Tydsk admitteres til noget *officium publicum* her paa Stedet eller andensteds, som af Danske og Norske kan forvaltes.

8. At ingens Attestats og Demis maa for Gjæld arresteres, at nogens Lykke og Velfærd, som tidt sket er, ej derved skulde forspildes; især at Bispen dem, som har langt fra hjemme og bliver lovlig kaldet, paa samme Attestats maatte ordinere med Kondition, at de deres *testimonia* inden vis Tid indløser under deres Kalds Fortabelse.

9. Eftersom Norge beviser lige Lydighed med Danmark, og Danske udi Norge forfremmes endog til de højeste Bestillinger, da begjærer norske Studenter, at af deres Nation maatte herefter nogle visse *Professores* konstitueres, som dem især kan patrocinere og i Nød undsætte, ikke paatvivlende, at naar dem dertil gives Esperance, de jo sig herefter gjøres dygtige.

10. Eftersom her i Danmark høres stor Disordre og Abuser udi Vokation til Præstekald, proponeres underdanigst, om den apostoliske Maner, som holdtes *Actor*. 1

⁶⁾ Man ser heraf, at den Tilbøjelighed, danske især adelige Forældre ofte have haft til at antage tydske Lærere og Lærerinder for deres Børn, er en gammel Skade. Regjeringen søgte ved Forordningen af 23 Novbr. 1697 at forhindre denne Uskik, men hvorlidt det lykkedes ses af Holbergs Ytringer (Danmarks og Norges gejstlige og verdslige Staat 2 Ed. S. 189 ff.).

ikke kan og maa optages: nemlig at naar de, som Kaldet affekterer, har ladet sig høre der, da af dem 4 eller 5, som har bekvemme og ulastelige Gaver, maatte udvælges og efter foregaaende Bøn og Paakaldelse *sine fraude* hos Alteret i Provstens og Menighedens Nærværelse imellem sig ved Lod sortere, paa det al Suspicion om Simoni og Gunst udi Herrens Kald herved kan removeres.

Disse underskrevne *puncta*, som noksom kan og skal, om befales, med nøjagtige *rationibus* uddemonstreres og punktvis vidtløftigere deduceres, forhaaber vi underdanigst, at E. K. Mj. af kongelig Affektion imod *litteratos* vores Orden koncederer, forventendes af Kongernes Konge den jordiske Krones Bestyrkelse og omsider med den evige Krones Beprydelse og af os og den ganske studerende Posteritet skyldig Taknemmelighed og udødelig Berømmelse ⁷⁾).

Eders Kongelige Majestæts
villige og tro Undersaatter til
yderste Blodsdraabe.

Paa samtlige militerende Studenters Vegne

Chr. Schjoldborg m. m.

Clavs Mortensen Kjerulf ⁸⁾ m. m. Peder Lavritsen Skive ⁹⁾. E. H. Lavrits Friis ¹⁰⁾. E. H. Cosmus

⁷⁾ Hverken Andragendet til Kongen eller til Hofmesteren er dateret i den Skikkelse vi nu have det, men i Engeltøfts Ann. 1807, I., 192 findes det første henført til 13 November 1658, uvist med hvad Ref.

⁸⁾ Student fra Viborg Skole Juni 1655, Kaptajn *de armis* ved 3die Kompagni.

⁹⁾ Student fra Viborg Skole Maj 1653, Mynsterskriver ved 3die Komp.

¹⁰⁾ Udentvilt Søn af Renteskriveren Sigfrid Friis i Kbhvn. Blev 10 Okt. 1657 immatr. ved Univ. fra Sorø Akademi; Sergeant ved 3die Komp.

Bornemann¹¹⁾ m. m. Jens Bugge¹²⁾ m. m. Jens Gregersen Lemvig¹³⁾. E. H. Oluf Fielche¹⁴⁾ m. m.“

Der er i dette Andragende paapeget adskillige af de Mangler, hvorunder Universitetet paa den Tid led, ligesom deri ogsaa viser sig et Hensyn til Norge, som neppe alene kan forklares af, at maaske en enkelt norsk Student kan have haft Del i dets Affattelse, men hvortil Grunden vistnok ligesaameget maa søges i en almindelig Stemning blandt den yngre Slægt til at indrømme dette Rige en mere ligelig Stilling i Forhold til Danmark, end man var tilbøjelig til paa højere Steder. — Da der saaledes ved Siden af de tilladelig Ønsker fandtes adskillige ubehagelige Sandheder, førte Andragendet, efter hvad der fremgaar af følgende Forhandlinger i Konsistoriet, ikke til noget videre Resultat.

Den 26 November berettede Vicerektoren Dr. Chr. Ostenfeld sine Kolleger, at den kgl. Sekreter havde ved M. Jørgen Ejlersen (Professor og Rektor ved Kbhns Skole) ladet ham vide, at M. Schjoldborg „havde

¹¹⁾ Født i Haderslev. Indskr. ved Univ. *e priv. inst.* 26 Maj 1652. Korporal ved 4de Komp. Blev 1667 Prof. jur. og 1684 Borgemester i Kbhvn. (Worms Lex. I, 138).

¹²⁾ Formodentlig en Normand, Korporal ved 1ste Komp.

¹³⁾ Student 6 Maj 1654 fra Kbhvns Sk. Blev 1661 Kommunitetsprovst. (Worm. I, 595, Beckman *l. c.* p. 132.)

¹⁴⁾ Student fra Kbhvns Sk. 6 Maj 1654. Senere bekjendt under Navnet Fjelkekrone; om hans Skrifter og besønderlige Skjebne se Worms og Nyerups Literaturlex., Pontoppidans *Ann. Eccl. Dan.* IV, 512 (jfr. A. C. 4 Febr. 1660).

paa Studenternes Vegne indleveret i Kancelliet en Supplikats til Kgl. Mj., underskreven af ham som Fortogsmand og otte Studenter anlangende nogle sær Privilegier, som de begjærede“. Han havde imidlertid ikke villet forelægge Kongen dette Andragende, inden han havde hørt Professorernes Erklæring derom, og havde derfor tilstillet dem det til Gjennemsyn. Professorerne toge Sagen i Betænkning og bestemte, at enhver Privatpræceptor skulde sammenkalde sine Disciple og forhøre, om de havde givet M. Chr. Schjoldborg deres Fuldmagt til det Skridt, han havde foretaget. — I Konsistoriets Møde den 30 November meddeltes Resultatet af denne Undersøgelse, og man besluttede, eftersom M. Schjoldborg, („som refereredes daglig at holde *conventicula clandestina* med nogle Norbagger og andre Studenter“¹⁵), efter de „skikkeligste og fornemste“ Studenter Beretning var Ophavsmanden til dette Foretagende, og det var sket „uden de skikkeligstes, bedstes og flestes Samtykke og Vidskab“, at „omgaaas lemfældig dermed“. Imidlertid skulde M. Schjoldborg og de otte Studenter „citeres og punktvis tilspørges, paa det Universitetet kunde indlevere sin tilbørlige Erklæring i Kancelliet.“ Et saadant Forhør fandt dog aldrig Sted, og Sagen endtes saaledes paa den lemfældigste Maade ved at blive rent lagt til Side. — I det følgende Aar indgav Studenterne atter et Andragende om Privilegier,

¹⁵) Blandt Andragendets Underskrivere synes dog ikke at have været mere end én Normand.

der var affattet i en beskednere Form, og derfor havde en noget heldigere Skjæbne. Derimod se vi, at M. Schjoldborg, da han senere attraaede Ansættelse som Lektor i Theologien i Thronhjem, maatte gjøre ydmyg Afbigt for sin Forseelse i en Skrivelse, hvori han bad Universitetets Rektor, at han vilde gaa i Forbøn for ham hos Professorerne, „at de vilde forlade ham den Forseelse, han havde begaaet, idet han den Supplikats paa de militerende Studenters Vegne havde mod Professorernes Vidskab til Sekreteren overleveret“¹⁶⁾.

11. Efter Hollændernes Ankomst havde Svenskerne trukket sig tilbage og forskandset sig i deres Lejr ved Brønshøj. Krigsforetagenderne indskrænkede sig nu i lang Tid til mindre Skjærmysler og Forsøg af de Danske paa at nedsænke Skibe fyldte med Sten foran Landskrones Havn og derved tilstoppe Udgangen for den svenske Flaade, som havde søgt herind efter Slaget i Sundet. Men ved Juletid lod det til, at Fjenderne atter vilde begynde at røre

¹⁶⁾ A. C. 29 April 1659. Samme Dag refererede Dr. Bang, at da han var hos Rigets Hofmester, kom blandt andet paa Tale, "om *M. Christiano Schjoldburgio*, som siges ved et Exspektantsbrev at være kaldet til *lectoratum theologiæ* i i Thronhjem, og blev da Hr. Rigets Hofmester som *academiæ conservator* konsulert, om *M. Schjoldburgii profectus in sacro studio* og *orthodoxia* samt og hans Forfarenhed *in lingua Ebræa*, som han der paa Stedet ogsaa skal docere, ikke skulde efter kongelig Konstitution exploreres. Hvorpaa Hs. Exc. sig resolverede, at eftersom i denne Tid intet *specimen* kunde ederes *per publicam disputationem*, var det bedst, at det skete ved *examen*".

sig. Ved et Angreb Juleaften, just som Borgerne sad i deres Familiers Skjød og skulde nyde Højtidsnadveren, forstyrrede de vel disses fredelige Glæde, men udrettede intet videre. De følgende Dage vare forholdsvis rolige, men alt vidnede om, at Svenskerne tænkte paa snart at forsøge noget alvorligt. Den Frihed, en Del af Stadens Forsvarere nu en Tid havde haft, maatte derfor med det ny Aars Begyndelse afløses af en Reservetjeneste, der var saa meget strængere, som Vinteren havde indfundet sig i sin fulde Barskhed, og Brændevad neppe var at opdrive, hvormed Mandskabet kunde optø de forfrosne Lemmer.

Selve Nytaarsdag 1659 udkom en kongelig Befaling, der atter kaldte Studenterne under Vaaben. Hver Nat skulde de staa i Reserve paa de Steder, General Schack anviste dem, men om Dagen vare de fri. Mogens Krag tilligemed de af deres forrige Officerer, som endnu vare i Byen, skulde atter overtage Anførselen over dem¹⁾. For at Sagen desto hurtigere kunde blive fremmet, kaldte Rigsraadet Vicerektoren til sig for at tale med ham; i hans Sted mødte Dr. Bang og Scavenius den 3 Januar; de sagde, at kun saare faa Studenter nu fandtes i Staden, og at disse, „da de ikke kunde faa Pas at rejse herfra, led stor Nød for Klæder og Føde og en stor Del deraf geraadede udi Sygdom“. Rigsraadet lovede at forskaffe alle fattige „vedtørvende“ Studenter Penge om Ugen, enhver af dem, som

¹⁾ Se 16de Bilag.

havde Kost i Kommunitetet en halv Rdlr. og enhver af de andre en Rdlr.²⁾; og endnu samme Dag fik Rentemesteren Brev om at sælge Korn af Proviant-huset for 100 Rdlr. og levere Pengene til Magnifikus, for at han kunde uddele dem blandt Studenterne³⁾. — Om Eftermiddagen læstes Kongebrevet for Studenterne, som ved tvende af deres Midte lode svare, at de vilde give skriftligt Svar derpaa. Et saadant Svar gjorde de dog unødvendigt ved næste Dag mundtligt at mælde, at de vare rede til at gribe til Vaaben, hvorhos de lode deres Navne opskrive⁴⁾. Der var i alt 156 Studenter, som mældte sig, deriblandt adskillige, som tidligere formedelst Sygdom eller af andre Grunde havde været forhindret i at gjøre Tjeneste; senere kom endnu en Del flere til. I denne Anledning synger Wallensbech:

„Enhver sin Bøsse fejer op
Og sparer ikke Liv og Krop
Udi de Dage kolde.
Studenter tage Lod og Krud
Og gaar igjen fra *Musis* ud,
Reservavagt at holde.“⁵⁾

Skjønt det her hedder, at enhver gjorde sin Bøsse rede, maa man dog antage, at adskillige have holdt sig tilbage, hvis det ellers skal kunne forklares, at der

²⁾ A. C. 3 Jan. 1659.

³⁾ Se 17de Bilag. I Konsist. Archiv, Pakken: „Acta belli Svecici“ findes Dr. Scavenius's Regnskab for disse Penge, dat. 15 og 29 Jan. 1659; de vare blevne uddelte til 90 Kommunitetsalunner og til 55 andre Studenter.

⁴⁾ A. C. 3 og 4 Jan., jfr. 1ste Bilag.

⁵⁾ Daglig Tegnebog til 5 Jan. 1659.

den 6 Jan. paany udkom en kongelig Skrivelse, der under Trusel om Tab af Privilegier og Forfremmelse befalede dem „udi disse forestaaende mørke Nætter at lade sig finde hos deres tilforordnede Officerer udi Beredskab“⁶⁾. Da dette Brev blev læst for dem, erklærede de alle, at de aldrig havde vægret sig ved at efterkomme Kongens Befaling, hvilket de ogsaa i Gjerningen havde vist ved nu i de to sidste Nætter, da der var gjort Allarm, strax at indstille sig til Forsvar mod Fjendens Angreb; de bade, at dette maatte blive forebragt paa højere Steder, og Dr. Th. Bang overtog det Hverv at forklare Sagen for Rigsraadet. — Samtidigt hermed fremstod M. Christen Schjoldborg og tre andre Studenter og sagde, at samtlige Studenter vilde indgaa med et Andragende til Kongen (formodentlig om Underholdning) og de begjærede, at Professorerne vilde anbefale deres Ansøgning. Disse svarede, at de alt til Hove havde „negotieret paa deres bedste“ og endnu fremdeles gjerne vilde arbejde paa, hvad der kunde være til deres Gavn. Derfor skulde de vise Professorerne deres Andragende, og hvis det fandtes billigt, skulde disse „saavidt muligt være det befordrerlige paa tilbørlige Steder“⁷⁾.

Nu gjorde Studenterne en Tidlang Vagt i de kolde Vinternætter; hver Nat vare Svenskerne gjerne paafærde og „spøgede omkring Byen med Allarm“, saa der aldrig var Ro til Hvile. — Som Vinteren længedes, strængedes den, og det var med stor

⁵⁾ Se 18de Bilag.

⁷⁾ A. C. 7 Jan. 1659.

Møje, de belejrede hver Dag maatte hugge Vaager i Isen, for at Fjenden ikke skulde kunne gaa lige lukt over Graven ind i Staden. Hertil kom endnu, at den strenge Frost forhindrede al Tilførsel, som ellers jævnlig var kommen fra Smaaøerne og Skaane eller endog fra de nordtydske Stæder. Nøden var stor og Studenterne havde deres rigelige Andel i denne. — Studenternes ovenfor omtalte Andragende om Hjælp til Underhold er formodentlig blevet indsendt med Professorernes anbefaling, men det varede længe, inden der kom Svar, uagtet Vicerektoren indstændigt anmodede den kgl. Sekreter om om at tage sig af Sagen⁸⁾; endelig udkom i Begyndelsen af Februar kongelige Breve til Hans Mule og Rentemesteren, hvorved der for to Maaneder tilsikredes de 91 Kommunitetsalumner⁹⁾, som gjorde Vagttjeneste, foruden Kosten 2 Mark om Ugen, 59 andre trængende Studenter fik Løfte om 5 Mark ugentlig¹⁰⁾. Den haardeste Nød var saaledes lindret, skjønt neppe hævet, da Fødemidlernes Pris paa Grund af den lange Afspærring fra al Forbindelse, saavel til Lands som til Søs, var steget til det flerdobbelte af det sædvanlige; Brændsel var neppe til at opdrive.

12. Vi komme nu til den Begivenhed, som danner Hovedpunktet i hele Belejringens Historie,

⁸⁾ Jfr. A. C. 26, 28 Jan. og 1 Febr. 1659.

⁹⁾ Der underholdtes nu 8 Borde eller 96 Personer i Kommunitetet, 5 af Alumnerne vare ukampdygtige.

¹⁰⁾ Se 19de-22de Bilag.

hin Vinternat, der vil staa uudslettelig i Danmarks Aarbøger, og hvis Betydning for os det er, at ogsaa Studenterne kunne sige: „Vi vare med der“.

Alt i længere Tid havde man haft Nys om, at Svenskerne forberedede noget vigtigt; Overløbere og Spejdere bragte jævnligt Efterretning om, hvorledes der ude i den nye Karlstad lavedes Stormstiger, Broer til at kaste over Gravene og kunstige Granater. Ved denne Udforskning af Fjendens Forberedelser til den forestaaende Storm skal ingen have udmærket sig mere end to Studenter Hans og Jørgen Seidelin, Sønner af Borgermester Hans Seidelin i Helsingør. Alt tidligere skal de have bragt meget vigtige Efterretninger til Kjøbenhavn. Der fortælles nemlig, at de kort før Krigens Gjenudbrud og Karl Gustavs Landgang paa Sjælland studerede ved Universitetet i Upsala. Her hørte de Tale om Krigstilberedelserne og at disse gjaldt Danmark. Saasnt de derfor havde skaffet sig saa fuldstændig Kundskab om dem, som de kunde opnaa, ilede de hemmeligt hjem og fremstillede sig strax ved deres Hjemkomst for den kongelige Kabinetssekreter Gabel, hvem de meddelte alt det, de vidste. Denne fandt Efterretningen saa vigtig, at han førte dem frem for Kongen og lod dem gjentage deres Beretning for denne, „som da skal have fattet for dem den første Naade“. Denne Fortælling er dog, som allerede Nyerup har gjort opmærksom paa¹⁾, neppe paalidelig, da man ellers ikke kan forstaa,

1) Efterretninger om Kong Frederik den Tredie, S. 66 Anm.

hvorledes man i Kjøbenhavn kunde være saa uforberedt paa Fjendens Komme. Sikrere er dog formodentlig, hvad der videre fortælles om disse Brødre. De forbleve i Kjøbenhavn og lode sig i den paafølgende Belejring „som duelige Personer, der vare færdige til at opofre Liv og Blod for deres Fædreland“, bruge til at gjøre Staden vigtige Tjenester. Saaledes gik de Kommandanten tilhaande og vare ideligt paa Udkig for at iagttage Fjendens Bevægelser og Foretagender. Da de havde gode Kundskaber i Mathematik og Ingenieurvidenskaben, gave de vigtige Efterretninger om et og andet, som Fjenden havde i Værk mod Staden, hvorfor der gjordes flere hellige Udfald, som de selv jævnlige bivaanede. Jørgen Seidelin skal endog have gjort Tjeneste som virkelig Ingenieur og tilsidst som Generalkvartermester. Nogle Gange skal de med den yderste Livsfare ved Hjælp af det svenske Sprog, som de talte færdigt, have udspejdet, hvad der forhandlede midt i den svenske Lejr. „For saadanne Rapporter vidste Kommandanten fast ikke, hvor højt han vilde agte dem“. Endelig vare de med at opsnappe Maalet paa Svenskernes Stormstiger og Broer, hvorfor man lod Gravene opise, hvilket havde den forønskede Virkning, at da Stormen gik for sig, vare Stormbroerne for korte, saa der næsten druknede flere i Gravene, end der dræbtes fra Voldene²).

²) Gjessings Jubellærere. II, 2, 273 f. Anm. Nyerup har (anf. Skr. S. 196 Anm.) gjort opmærksom paa det usikre

Et Par Nætter før Hovedstormen havde Svenskerne forsøgt et Angreb over Kallebodstrand paa Christianshavn, men skjønt det lykkedes dem at erobre den Pram, der laa som Forvagt foran Bryghuset, mislykkedes dog Foretagendet aldeles, og de maatte henimod Daggry trække sig tilbage efter at have mistet en hel Brigade, der var sunket gennem Isen og omkommet.

Endelig kom den skjæbnsvangre Nat mellem den 10 og 11 Februar, skjønt ikke uventet; i Kjøbenhavn var man forberedt paa alt, og alle Mand var paa deres Poster. Kong Frederik red rundt fra den ene Post til den anden og opmuntrede enhver til at gjøre sin Pligt. Den bedste Stemning herskede og alle vare beredte paa at kjæmpe til det yderste. Klokkeren ét flammede Signalet til Angreb og snart efter udviklede Kampen sig i sin fulde Styrke. Det stærkeste Angreb skete mod det Punkt af Forsvarslinien, der syntes svagest, nemlig Strækningen fra Vesterport til Kallebodstrand³⁾. Her havde Borgerne, Studenterne og Kjøbsvendene, Hoftjenerne og nogle faa Soldater deres Poster.

ogsaa i Beretningen om Seidelinernes Optagelse af Maalet paa Broerne, da det samme tillægges to forskjellige andre Mænd nemlig Lorents Tuxen og Hans Rostgaard. Hammerich mener dog (Chr. II og Carl Gustav S. 267), at denne Omstændighed ikke afgiver tilstrækkelig Grund til at forkaste Beretningen.

³⁾ Kallebodstrand strakte sig dengang videre end nu; hvor nu Ny Kongensgade og Ny Vestergade og Stormgaden ere, var paa den Tid aaben Strand.

Yderst stode Borgerne og forsvarede Bolværket ved Vandkunsten og den derhos liggende Runddel, efter dem fulgte Studenterne; deres Ravelin, der var pallisaderet og forsynet med to smaa Feltstykker, dækkede den hvælvede Bro, som førte fra Løngangen, der strakte sig fra det gamle Slot over Stranden hen ad Vandkunsten til. Løngangen selv var en smal grundmuret Bygning ikke bredere end en Kjørevej; det frosne Vand gik lige op til dens Mure, der ikke vare beskyttede af Pallisader, hvorfor Svenskerne havde ladet gjøre to store Petarder, som de agtede at sætte paa Muren og derved sprænge denne. Foran den fornævnte Ravelin var opkastet en Vold af Isstykker, der vare overgydte med Vand og sammenfrosne, og saaledes udgjorde et fast Værn ⁴⁾).

Svenskerne trængte rask frem over Ismarken, men paa én Gang hilsedes de af en frygtelig Regn af Kardæsker fra Stykkerne, der vare opstillede paa Runddelen og Ravelinen og „pustede dikt fra sig, der Fjenden kom for dem“. De forreste Rækker væltede sig i deres Blod, men de næste ilede modigt frem over deres Kammeraters Lig, omhuggede Pallisaderne, satte Stormstiger til Voldene og begyndte at bestige disse. Nu udviklede sig de hæftigste Kampscener, en Hagel af Granater, Stene og Bjælker regnede ned over Angriberne; tre Gange bleve de afløste af friske Folk, men ligesaa ofte bleve de kastede tilbage. Tre Mand lykkedes det

⁴⁾ Hjøring: Leyrs-Krantz. F. 8.

at komme op paa Volden, men „ingen af dem kom tilbage for at fortælle deres Principaler, hvad ovenpaa var sket og passeret“⁵⁾. Den svenske Oberst Gengel angreb med 1200 Mand Studenternes Ravelin⁶⁾, men Mogens Krag og hans Mænd vare paa deres Post; Svenskerne fik her en saa varm Modtagelse, at de neppe skulde ønske sig den bedre, Gengel selv faldt og en stor Del af hans Folk med ham. Levningerne af Angrebskolonnen maatte tilbage ad den Vej, den var kommen, ledsaget af Studenternes og Kjøbsvendenes Kugleregn, saa langt denne kunde række.

Endelig sagtnedes Angrebet, Kong Karl havde modtaget en dyrekjøbt Lærdom om, at det ikke er Spøg at angribe et Folk, der kjæmper for sin Tilværelse. Endnu et Anfald forsøgte han ved Østerport, hvor Hollænderne havde deres Post, men med lige saa daarligt Udfald. Da Dagen gryede, førte han Levningerne af sin Hær tilbage til den befæstede Lejr, men den opgaaende Sol beskindede Hundreder af tapre svenske Mænds Lig, spredte rundt om paa den blodbestænkte Kamplads. Inden for Voldene tonede Takkesange til Herren, som naadig havde holdt sin Haand over Danmarks Hovedstad og gjort Fjendernes Anslag tilskamme.

⁵⁾ Svenske Fastelavnsspil. Mnskr. (Gl. kgl. Saml. 2687. 4to).

⁶⁾ Pufendorf (*l. c.* p. 617) "*Gengelius cum ducentis peditibus ad dextram dicti munimenti (Borgernes Runddel) parvum propugnaculum inter vallum et viam tectam situm invadebat.*"

Tabet paa dansk Side indskrænkede sig til 17 døde og omtrent ligesaa mange saarede, hvoriblandt en Student M. Hans Huall⁷⁾, som Universitetet i den Anledning tilstod Understøttelse. — Forøvrigt har Tiden ikke efterladt os noget Minde om enkelte mandige Gjerninger udførte af Studenter under Stormen, kun én Mand formaar jeg ved Navn at nævne, der indlagde sig Berømmelse ved denne Lejlighed, og jeg gjør det med saameget større Fornøjelse, som han er en af Studenternes store Velgjørere, hvis herlige Stiftelse jeg i dette Øjeblik nyder godt af — det er Ole Borck, der til Belønning for sin tro Tjeneste i Belejringen og navnlig for sin under Stormen „paa det farligste Sted ved Løngangen“ udviste Tapperhed af Kong Frederik paa Livstid blev forlenet med Kongetienden af Strø Sogn i Frederiksborg Amt⁸⁾. Borck var paa den Tid, Belejringen stod paa, Hovmester for Jochum Gerstorfs Sønner og Bestyrer af sin „Patrons“ chemiske Laboratorium; da han var Student fra 1644, og altsaa nu en gammel Akademikus, har han vistnok neppe gjort stadig Tjeneste paa Volden med de andre Studenter, da han ikke nævnes i de

7) Jfr. A. C. 12 Febr. ”M. Hans Huall blev bevilliget af de kvæstedes Tayle i Hellig Trefoldigheds Kirke fire Rdlr., hvilke han af *M. Vindingio* haver at annamme”.

8) Se 34de Bilag. Jfr. Møller: *Cimbr. litt.* III, 57: „*Cum in bello ferali Arctoo Hafnia a Svecis arctissima premeretur, cum reliquis civibus academicis hanc regni patrii metropolin adversus hostes intrepide defendit (Borrichius), bellicaque etiam fortitudine inclaruit.*“

almindelige Fortegnelser, men kun deltaget i større forefaldende „Occasioner.“ Kort efter Freden blev han (3 Juni 1660) udnævnt til „*ordinarius Professor philologiæ*, der fornemmelig *humaniora* og *poetica* med Ungdommen driver og exercerer, og dog *extraordinarie* om Vaaren og Sommeren underviser *Studiosos*, som haver Inklination til *medicinam, in botanicis* og om Vinteren *in fundamentis chemiæ*“⁹⁾).

13. Efter Stormen taber Krigen for Kjøbenhavn og derved ogsaa for Studenternes Vedkommende en Del af sin Interesse; vel forbleve Svenskerne uden for Staden endnu i lang Tid, men der foretoges ikke noget af Betydenhed. Krigsskuepladsen forflyttedes dels til Smaaøerne, som de Svenske efter tappert Forsvar underlagde sig, dels til Jylland, som Danmarks Bundsforvandte, Brandenborgerne, Polakkerne og de kejserlige vandt tilbage, medens de truede med at gaa over til Fyn.

I de Dele af Landet, Svenskerne havde inde, udviklede sig paa mange Stedet en Guerillakrig, et fortvivlet Folks sidste Nødværge. Men efterhaanden traadte Pennen i Sværdets Sted, og „venskabelige“ Magter søgte at mægle Forlig paa „ræsonable“ Vilkaar til lige liden Glæde baade for Danske og for Svenske. Navnlig vare de Danske misfornøjede med Hollændernes Opførsel; de vare komne som Hjælpere, men anmassede sig snart en Formynderstil-

⁹⁾ Sjæll. Registre Nr. 24, fol. 563.

ling, som var højst trykkende, da det tydeligt fremskinnede, at deres egen Fordel var det, de nærmest havde for Øje, og at de Danskes kun forsaavidt laa dem paa Hjærte, som den kunde forenes med hin.

Da Studenterne i det højeste kun som Skrivere ¹⁾ kunde tage nogen Del i de diplomatiske Forhandlinger, ville disse i det følgende kun finde liden Omtale, og Skildringen indskrænke sig mere end forhen til en speciel Studenterhistorie.

Som man almindelig ser, at der efter en stor Anstrængelse indtræder en Slappelse, saaledes viser der sig Spor af, at Studenterne efter Stormen med mindre Omhu passede deres Reservetjeneste, da de formodentlig antog, at Sejren alt var vunden. Det hedder nemlig i Konsistoriets Akter for 17 Februar: „*Magnificus Vice-Rector* gav tilkjende, at Sekretæren og Oberst Krag havde højligens klaget over Studenternes, som have Kost i Kommunitetet, store Forsømmelse udi at komme tilstede til Reserve. *Theologi* ²⁾ svarede, at naar der bliver leveret en rigtig Rulle paa deres Navne, som forsømmer, skal der blive exsekveret over dem.“ — Hvorledes Exsekutionen er falden ud, mælder Historien intet om.

Dagen efter var Universitetet saa heldigt at faa sin Rektor Mag. Rasmus Brochmand tilbage efter

¹⁾ Universitetets Rektor M. Brochmand modtog den 14 Okt. 1659 Kongebrev om at lade 10 Studenter, som skrev en god og læselig Haand, indfinde sig paa Slottet for „at udkopiere, hvis dennem leveret vorder“ (Sjæll. Tegn. Nr. 35, fol. 286.

²⁾ Kommunitetet stod under de theol. Professorers Tilsyn.

hans lange Udelukkelse fra Staden, eller som Wallensbech udtrykker sig:

„*Magnificus* fra Kjøge
Sit Hjem igjen maa søge.“

Der havde oftere tidligere været Forhandlinger om at skaffe ham ind³⁾ men uden at det var lykkedes, indtil Brochmand endelig, medens Underhandlingerne om de fangnes og dødes Udlevering stod paa, ved den engelske Gesandt Ph. Meadows Hjælp fik den Tilladelse til at vende hjem, som idetmindste Universitetet saalænge havde ønsket ham. Dagen efter stedtes han til Avdiens hos Frederik den Tredie, der ønskede at høre noget om hans Fata⁴⁾ og Landets Tilstand. Wallensbech rimer i den Anledning:

„*Magnificus* maa tale
Med Kongen om den Kvale,
Som de paa Landet klage
Af Stormens sidste Plage.“

I Brochmands Fraværelse havde Ledelsen af Universitetets Anliggender været i forskjellige Hænder. Indtil den 7 Novbr. 1658 var nemlig Dr. Jak. Knudsen Vicerektor; da Dr. Chr. Ostenfeld imidlertid var sluppen ind i Byen, overtog han Embedet

³⁾ Jfr. Engelstofts Afhandl. i Skandinavisk Museum for 1803, II, 130 f.

⁴⁾ Brochmand har beskrevet disse i en latinsk Beretning, han med egen Haand har indført i Universitetets Matrikel; det er en slet Afskrift af denne (i Gl. kgl. Saml. 896, fol.), Engelstoft har benyttet til sin Afhandling i Skand. Museum.

og bestyrede det til 2 Jan. 1659, men paa denne Dag frasagde han sig det formedelst Sygdom, og Dr. Jak. Knudsen traadte atter til efter de andre Professorers indstændige Anmodning og mod, at de lovede ham for Fremtiden at holde Konsistoriets Samlinger hjemme hos ham, da han formedelst Svagelighed ikke kunde forlade sit Hus. Den 18 Januar nævnes imidlertid Dr. Ostenfeld atter som Vicerektor, og *Consistoriales* vare samlede i hans Hus, hvor de vedtoge „at komme sammen i *Consistorio* iovermorgen Kl. ni; og eftersom Dr. Ostenfeld for sin Svaghed er sengeliggende, da vedtog Dr. *Canutius* at forrette *Vice-Rectoris partes* paa *Consistorio*, saa ofte han var saa stærk, at han kunde komme der tilstede, og i hans Fraværelse skulde Dr. *Bangius* ombedes at ville sig det paatage. Og om ingen af dem kunde være tilstede, da dertil at bedes hvilken af *Professoribus*, der er næst efter“.

— Nu overtog Brochmand altsaa igjen Rektoratet, som han dog kun i kort Tid kunde beholde, da det ny Rektorvalg skulde foregaa i Slutningen af Maj Maaned. Den 21 Maj frasagde han sig derfor sin Værdighed og udnævnte med alle de andre Professorers Samtykke Dr. Joh. Wandal til sin Efterfølger. Men nu opstod det Spørgsmaal, om den ny Rektors Indsættelse skulde under de daværende sørgelige Forhold ske med sædvanlig Højtidelighed, eller om det ikke var mest passende at lade det bero ved en privat Overdragelse. Man forespurgte sig i den Anledning hos Patronen, som lod svare, „at *renunciatio Rectoris* maatte *consuetis ceremoniis* ske

loco solenni, helst fordi at den gemene Mand kunde se, *nos adhuc aliquam habere rempublicam*“. Brochmand derimod var af den Mening, at al Højtidelighed burde undgaas, „for at baade *præsentes* og *posterii* kunde vide og deraf slutte, *nos pæne nullam habuisse rempublicam*“. Hans Mening gik dog ikke igjennem, og efter nogen Forhandling besluttede man at rette sig efter Patronens Ønske, som dog ikke strax kunde iværksættes, da Brochmand var for svag til at han for Tiden kunde overlevere Rektoratet med de sædvanlige Ceremonier til sin Eftermand. De øvrige Professorer bade ham derfor, at han vilde beholde det til Mikkelsdag, hvilket han ogsaa lovede og takkede for den ærefulde Forlængelse. Det bestemte Tidspunkt kom imidlertid uden at Brochmand gjorde Mine til at til at nedlægge sin Værdighed; først efter flere Maninger og vidtløftige Forhandlinger resignerede han den 2 November formedelst Sygdom i sit Hus, „foruden nogen Pomp eller Solennitet“, hvorefter Dr. Wandal tiltraadte Rektoratet⁵⁾.

Som Exempel paa, hvormegen Pris man paa den Tid satte paa Ceremonier og vante Højtideligheder selv under saa overordentlige Forhold som de daværende, tjener, foruden ovenanførte Forhandling om Overleveringen af Rektorværdigheden, følgende: Da den philosophiske Professor M. Jens Bircherod i April 1659 begjærede med det første

⁵⁾ Jfr. A. C. 3 Juni, 12 Sept., 23 og 24 Okt. 1659, Bircherods haandskrevne Dagbøger (til 2 Novbr. 1659); sml. Engelstofts anf. Afhandl. — Dr. Wandal mødte første Gang som Rektor i Konsistoriets Møde den 9 Novbr. 1659.

at maatte disputere *pro loco*, afslog Konsistoriet det; blandt de Grunde, der anføres for Afslaget, hedder det: „Dernæst er det *justitium academicum militare*, saa derudover er at befrygte, ej til samme Disputation *Studiosi* skulle *solenni et digna eo actu frequentia comparere*. Og omendskjønt det skete, at da de fleste *habitu militari et inusitato sedibus paccatis et sacris spectaculo* skulde sig indstille, eftersom *Professoribus* nok er vitterligt, at mange desværre af høj Nød og Trang *togas, pallia ceteraque insignia nostri ordinis* til andre en Del haver pantsat, en Del aldeles afhændet“⁶⁾.

14. Den Fare, der havde været for, at Svenskerne skulde benytte sig af de lange mørke Vinternætter til at forsøge et Angreb paa Kjøbenhavn, medens den klingrende Frost gjorde Vandene til en banet Vej, aftog efterhaanden, som Foraaret skred frem. I Slutningen af Marts blev derfor det Mandskab, som ved Aarets Begyndelse var kaldt under Vaaben, atter afskediget for en Tid. Hiøring fortæller i sit haandskrevne „Belejrings Dagværk“: „Den 21 Marts bleve Studenter og Haandværksburs igjen forløvede fra Vold og Vagt, at de kunde for Godtfolk gaa paa Vagt og fortjene til Livs Føde; thi mange Studenter havde intet at hjælpe sig med, og mangan Mester havde hverken Mad eller Arbejde at give sine Svende, og andre Godtfolk behøvede dem, som for dem vilde holde paa Vagten. Derover blev den ene hjulpen med den anden“.

⁶⁾ A. C. 19 April 1659.

Universitetet fortsatte nu igjen den Virksomhed, der udgjorde dets egentlige Kald, forsaavidt de udvortes lidet gunstige Forhold tillode det; der blev holdt Forelæsninger og Examinær ligesom tilforn; enkelte ny Studenter bleve indskrevne, mest fra Kjøbenhavns Skole eller efter privat Undervisning i Hovedstaden ¹⁾. Wallensbech, som har sit Øie henvendt allevegne, hvor han kan finde noget at antegne, synger derfor til den 4 Juni:

„Naar Mars han her om Byen bor,
Forøges dog Studenterchor.“

Andre, som havde fuldendt deres Studier, forlode Staden, dog vare saadanne vistnok endnu Undtagelser, da der ikke var givet nogen almindelig Hjemlov, eftersom man ønskede at beholde saamange vaabendygtige Mænd i Byen som muligt, uagtet der for Øjeblikket ikke var Brug for dem.

En saadan Undtagelse var M. Jørgen Lavritsen Fog, om hvem Bispen og Kapitlet i Ribe fik kgl. Brev af 12 April 1659, hvori de anmodedes om at antage ham til Rektor ved Skolen der i Byen, „eftersom han sig udi denne værende Kjøbenhavns Belejring tro og flittig til Fædrenelandets Tjeneste haver forholdet“ ²⁾. Skulde dette Brev have nogen

¹⁾ Den 15 April 1659 indskrives 4 Studenter (1 privat dimitteret, 1 fra Christiansstad Sk. og 2 fra Skalholt Sk.); 7 Juni s. A. indskrives 15 (5 fra Kbhvns Sk., 9 privat dimitterede og 1 fra Roskilde Sk.). Univ. Matr.

²⁾ Engelstofts Universitets og Skole-Annaler. 1808. II, 24. Jfr. A. C. 21 April 1659: ”M. Jørgen Fog, som er af Kgl. Maj.designeret *Rector scholæ Ripensis*, efter Begjæring bevilget Universitetets Rekommandation til Bispen udi Ribe.”

Betydning, maatte han have Tilladelse til at rejse, som han da ogsaa har faaet, skjønt han først en Maaned efter kom til Ribe ³⁾).

Som vi allerede tidligere have set, havde Studenterne en stor Lyst til „Privilegier“ og de søgte efter bedste Evne at benytte Omstændighederne til at erhverve sig Fordele og Rettigheder, som det vilde være dem vanskeligt eller umuligt at opnaa under rolige Forhold. I Slutningen af April 1659 finde vi dem atter ifærd med at sollicitere, og denne Gang understøttede Professorerne deres Andragende, der var affattet mere beskedent end forrige Gang og navnlig ikke indeholdt nogen Kritik af noget af de bestaaende Forhold ved Universitetet. Den 29 April refererede Dr. Bang nemlig i Konsistorium, at han med Dr. Ostenfeld og Mag. Vinding Dagen iforvejen var kaldet til Slottet af Rigets Hofmester, „og bleve der baade *Professorum* Supplikation og Studenternes *postulata* Hs. Kgl. Maj. i egen Haand overleveret *præsentibus senatoribus regni*, og desforuden var Sagen mundtlig paa begge Sider rekkommenderet. Hvorpaa de fik til Svar: Vi skulde torvarte Hs. Kgl. Maj.'s naadigste skriftlige Resolution“. Professorernes Andragende angik formodentlig Lettelse i Indkvarteringsbyrden, der paa denne Tid var større end nogensinde, Studenternes meddeles her efter Originalen ⁴⁾):

³⁾ Thorup: Blandede Efterretn. ang. Ribe Cathedralsskole, 4de Forts. 1827, S. 59, Anm.

⁴⁾ Konsist. Archiv, Pakken: "Acta belli Svecici".

Stormægtigste og højbaarne Fyrste!
Allernaadigste Herre og Konge!

Eftersom vi fattige Studenter udi denne Bys uformodelig Belejring haver efter vores Evne med Borgerne, som saa højligen af E. Kgl. Maj. ere beneficierede, udstandet efter Kgl. Maj.'s Vilje lige Krigs *labores* og endnu til al mulig Tjeneste ere redebon; da animeres og vi *Studiosi* til at forhaabe lige kongelig Klemens og Naade og forsikrer os, at E. Kgl. Maj. af høj kongelig Mildhed, faderlig Omsorg og egen berømmelig Tilsigelse saa vel som sønderlig Gunst imod *litteratos* os med efterfølgende Punkter naadigst beneficierer.

1. Efterdi *Studiosi* haver til denne Bys Defension efter Evne gjort lige Tjeneste med Borgerne, endog de ikke saa højligen som Borgerskabet der til vare forobligerede; saa og der findes mange ringe Præstekald, som vel behøver Sublevation, der til med og, at naar Enkerne efter Præsternes dødelig Afgang af Kaldet tidt bliver forskudt, at paa det de da kunne have noget, hvorved de sig kunne nære og opholde, da synes det ikke enten *bono publico* præjudicerlig at *Studiosi* jo saavel som Borgerne maatte bevilges at købe og sig tilforhandle adelige Jordegods; og hvis dennem i saa Maader enten ved Kjøb, Arv eller Pant kan tilfalde, være sig Adelens eller Kronens, det at nyde med lige Frihed, som Adelen haver paa deres.

2. At de udi Fredstid maa være fri fra Accise, Told, Skat og om den Tynge, til hvad Stand de vorder geraadendes, efter gammel givende Privilegium.

At de frem for andre maatte promoveres til *officia ecclesiastica* og *scholastica*, og dertil af E. Kgl. Maj. maatte nyde special Kommendats efter forrige udgivende Privilegier.

3. Og eftersom der findes iblandt Studenterne de, som for adskillig Tilfald ikke kunne tjene til

munera ecclesiastica, ej heller alle kan naa gejstlige Bestillinger, de da efter Kapacitet maa have Tilgang til verdslige Bestillinger, som udkræver *literarum cognitionem* baade *quoad jura* og *politiam*.

4. At der maatte udi Trykken udgaa en rigtig Fortegnelse og Ruller paa de Studenter, som haver ladet sig bruge udi denne Stads Defension, og med kongelig Befaling til hver Stift og Len forsendes, at andre ikke disse naadigste forundte Privilegier skulle misbruge.

5. At om nogle af Studenterne sig i nogle Maader forsér, de da maatte arresteres *honesto loco* og ikke inkarcereres, som nogle Gange tilforn sket er.

6. At de *Studiosi*, som formedelst Tidens Vanskelighed og Fjendens Overfald ingensteds kan eller haver at rejse, maatte nyde af kongelig Klemens forrige *beneficiis* udi Kommunitetet.

Disse overskrevne *puncta* forhaaber vi underdanigste, at E. Kgl. Maj. af høj kongelig Affektion imod *litteratos* vores Orden koncederer, forventendes af Kongernes Konge den jordiske Krones Bestyrkelse og omsider med den evig Krones Beprydelse, af os og den ganske studerende Posteritet skyldig Taknemlighed og udødelig Berømmelse.

E. K. M.

Underdanigste og tro Undersaatter,
samtlige militerende *Studiosi*.

Skjønt der var lovet skriftlig Resolution paa Andragendet, udkom der dog ikke nogen Besvarelse af dette i sin Helhed. Enkelte Punkter i Ansøgningen modtog derimod deres Afgjørelse i den nærmest følgende Tid. Saaledes udkom den 28 Juli 1659 en „*Fundation*“, paa hvis til Præsteenker er forordnet“, der indeholder Grundbestemmelserne for Sjællands Stifts gejstlige Enkekasse. Vel maa denne

Fundats vel nærmest anses som Svar paa den Begjæring, Gejstligheden alt tidligere ved Frederik den Tredies Thronbestigelse var indkommet med; men vi fejle neppe ved at antage, at Studenternes Ansøgning har fremskyndet Afgjørelsen. Begjæringen om Skattefrihed kan ligeledes betragtes som en Fornyelse af Gejstlighedens Andragende ved førømtalte Lejlighed; Rigets forvirrede Finantsvæsen, der endmere blev forstyrret ved Krigen, tillod imidlertid ikke, at der toges noget Hensyn til denne Begjæring. Ved den paafølgende Rigsdag i Kjøbenhavn 1660 blev derimod en ligelig Konsumtionsafgift paalagt alle Stænder, og Aaret efter blev det endogsaa Gejstligheden paalagt at opkræve denne ⁵⁾. — Et andet Punkt i Studenternes Ansøgning, det om speciel Anbefaling til ledige Embeder for de Studenter, som havde gjort Krigstjeneste, modtog sin Afgjørelse ved forefaldende Lejligheder, da vi oftere i den følgende Tid træffe Kongebreve, hvorved denne eller hin Student anbefales til et ledigt Embede; et Exempel herpaa er alt anført i det foregaaende.

Fire Studenter, der især synes at have været virksomme ved Affattelsen af Andragendet, Ole Nielsen Helsingør, Peder Christensen Buck, Jens Enevoldsen Dejbjerg og Herman Rasmussen Morsing, bleve en Ugestid efter indstevnede for Konsistorium og ved Vidner overbeviste om, at de medens de „løb om deres Privilegier“, havde anmodet flere Studenter om Penge dels til Betaling for Jens Bugge,

⁵⁾ Helweg: Den danske Kirkes Hist. I, 404.

som havde affattet Ansøgningen og flere Gange renskrevet den, dels til en Foræring til den kongelige Sekreter. De havde tillige foregivet, at det var efter Opfordring af Universitets Rektor, de gik omkring for at samle Penge, da denne skulde have sagt til dem: „*Dn. Studiosi non estis satis uncti*. Der mældes i den hellige Skrift om en Glædsens Olie, jeg mener en Olie, med hvilken man smører Hænderne. Her vil en St. Hans med den røde Mund for en Dag at give *Secretario* for at fremme Privilegierne“⁶⁾. Undertiden havde de brugt andre Foregiver, som: at de Penge, de samlede, vare bestemte til derfor at bringe Privilegierne i Trykken eller til Betaling for dem, „der skrev dem ud i Kancelliet“. Overalt, hvor de havde henvendt sig, vare de blevne troede og havde enten modtaget Penge eller Løfte derom, og ingen havde ytret nogen Tvivl om Foregiverens Sandhed. — De fire anklagede Studenter vedbleve at nægte, at de havde brugt Rektors Navn, og paastode, at de aldrig havde anført anden Grund til Indsamlingen af Penge end den, at Studenten, som havde renskrevet Privilegierne eller Andragendet om dem, skulde have nogen Erstatning for sit Arbejde. Der blev ikke fældet nogen Dom i Sagen, men de fire Studenter bleve indkaldte for Prorektor, og „gav ham Haand paa at blive tilstede til Sagens Ud-
drag“⁷⁾; noget, som der ogsaa senere blev holdt

⁶⁾ Saaledes vidnede Peder Schultz og Korfits Bram.

⁷⁾ Konsist. Retsprotokol, 4 Maj 1659.

over, thi rigtignok „monerede Dr. Wandal (8 Avg. s. A.) i Konsistoriet, at Jens Dejbjerg skal være bortrejst, som har rakt Haand her for Retten, ej fra Byen at drage førend den Sags Uddrag, som ham med de andre hans Konsorter er over“; men da samme Student nævnes blandt dem, der i Sept. 1659 fik speciel Rejsetilladelse, var Beretningen formodentlig ikke rigtig, eller han er blevet forhindret fra at begynde den paatænkte Rejse. Da Ole Helsingør i December s. A. søgte om, at han „med *testimonio publico* maatte dimitteres“, fik han kun Tilladelsen paa det Vilkaar, „at han sin Forseelse hos *Magnificum Rectorem* skriftlig skulde deprecere, og sig imod hannem tilbørlig skulde reversere, at hvis den Sag af nogen skulde blive videre paatalt, han da efter *Rectoris* Citation skulde sig indstille dertil at svare“⁸⁾.

Omendskjønt Krigen ikke førtes med megen Kraft, og man endnu ikke havde opgivet Haabet om Underhandlingernes heldige Udfald, led Kjøbenhavn om Sommeren 1659 — og da navnlig i Juni Maaned — meget af det sædvanlige Onde, Mangelen paa alle Livsfornødenheder; Kongen kunde ikke faa det nødvendige til sit Bord og Borgerne endnu mindre. Studenterne vare som sædvanligt i Forlegenhed og kom til Professorerne, for at de skulde hjælpe dem; herom indeholde Konsistoriets Akter for 28 Juni følgende: „Eftersom *Studiosi* beklager sig, at den Traktement, de nu faa i Kommunitetet, er saa liden

⁸⁾ Konsist. Retsprotokol, 21 Decbr. 1659.

og ringe, at de fast ikke derved kunne opholde Livet, da blev for godt anset, at *Oeconomus* andrager for Hr. Rigens Hofmester Stedens Mangel; og at man anholder hos Borgemesterne, at de vilde disponere Borgerskabet til at unde Studenterne Kost, eftersom Universitetet tilforn har kontribueret til de fattige Borgeres Underholdning“. — Men det var kun en daarlig Vej at anvise, alt som det er vanskeligt at plukke Haar af den skaldede, og vi høre Wallensbech ogsaa derefter ⁹⁾ istemme sine Klagerim over, at der i Klosteret, hvor i sin Tid tolv Borde daglig forsynedes med 3 Retter Mad Middag og Aften, nu kun var to Skiver og kun gaves ét Maaltid om Dagen:

”Det *Phoebi* Chor,
 I Kloster bor,
 Bønfaldig lader skrive
 Til Kongen, saa
 De rejse maa
 Og holde sig ilive.
 Ét Maaltid Mad
 Paa flade Fad
 Om Dagen kan ej klække,
 Og dagligt Brød
 Mod Hungersnød
 For dem er højt paa Hække.”

Hiøring fortæller i sit haandskrevne „Belejrings Dagværk“ til den 16 Juli: „I disse Tider var der ikkun to Skiver i Klosteret af Studenterne, som finge ikke et halvt Maaltid hver Dag. Derfor supplicerede de nu til Hs. Maj., át de maatte faa For-

⁹⁾ Daglig Tegnebog til 18 Juli 1659.

lov at rejse hver til sin Fædreneby til sine Venner, eftersom der var Forhaabning, at de ikke mere behøvedes enten til Vold eller Vagt“.

Enkelte have formodentlig under disse Forhold faaet Tilladelse til at rejse¹⁰⁾ og andre have taget sig denne Tilladelse selv; men først den 16 Sept. udstedtes en almindelig Hjemlov for norske og jyske Studenter, som havde Lyst til at rejse og ikke havde Midler til længere at opholde sig i Kjøbenhavn¹¹⁾. Der kunde ikke være Tale om at give Studenterne fra Sjælland og de øvrige Øer denne Rejsetilladelse, da Svenskerne endnu holdt disse Landsdele besat. Enogtredive norske og jyske Studenter benyttede sig den 18 September af Tilladelsen og forlode Hovedstaden¹²⁾; flere af dem vare formodentlig forsynede med kongelige Anbefalinger til at befordres til ledige Embeder, ligesom med Vidnesbyrd fra Oberst Mogens Krag og Mag. Jens Dolmer om rosværdigt Forhold under Udfald og Vagthold. — Jeg vil her meddele en saadan Anbefaling fra Oberst Krag for en Student Hans Madsen, der formodentlig paa denne Tid for-

¹⁰⁾ F. Ex. Islænderen Ejner Torfason, der paa Grund af tro og tapper Tjeneste 11 Avg. 1659 fik kgl. Anbefaling til Rektoratet i Skalholt. Engelstofts Annaler 1808. II, 25. Hjørings Beretning (anf. St. til 17 Juli) "Ansaar Hs. Mj. det for godt, at Studenterne maatte tilstedes at rejse, dog at de ikke skulle sig til Fjenden begive", antager jeg ikke kan være nogen almindelig Tilladelse. I "Registrè og Tegnelser" findes ingen saadan.

¹¹⁾ Se 26de Bilag.

¹²⁾ Se 27de Bilag.

lod Kjøbenhavn. Han havde været Kaptajn *de armis* ved Studenterregimentet og blev siden den første Præst i det nyanlagte Karlshamn i Blekingen¹³).

”Hs. Kgl. Maj.’s af Danmark og Norge o. s. v. velbestalter Overste til Fods, jeg Mogens Krag til Kaas kjendes og for alle gjør vitterligt, at nærværende hæderlige og vellærde Hans Madsen haver udi nærværende Byens Belejring opholdt sig under mit Regiment for Kaptajn *de armis* sex Maaneders Tid, og udi midler Tid haver han paa Tog og Vagt, Udfald og udi alle Allarmer, Attaker og forefaldne Occasioner, hvor og naar han nogensteds er bleven hen kommanderet, han sig haver komporteret med al Redebonhed og Troskab, som en ærlig, tro Patriot vel egner og anstaar. Haver derfor ikke kunnet nægte ham efter hans Begjæring at meddele ham denne min Testifikation om saadan hans lovlige Forhold, hvor for jeg med dette mit aabne Pas forbeholdte Hans Madsen alle retsindige og resolverede Kavallerer flittig vil have kommenderet, at de hannem udi alle lovlige Occasioner ville være beforderlige. Jeg belover derimod dennem udi lige og andre Maader at gratificere, om de eller nogen fra dennem kommenderet mig forekommendes vorder. Til ydermere Certifikation haver sig dette med egen Haand og Signet bekræftet. — *Actum* Kjøbenhavn den 17 September Anno 1659.

Mogens Krag“.

Medens saaledes en Del af Studenterne fik Lov til at rejse, blev det paalagt de øvrige „at holde deres Vaaben i god Forvaring og Beredskab

¹³) M. F. Hammar: *Diss. gradualis de Carlshamnia, urbe Blekingiæ. Lond. Goth. 1749, p. 28* (jvfr. Engelstofts Ann. 1807, I, 5).

til deres Vagts Forretning, naar paafordres“, og det blev saaledes holdt i Udsigt, at de godt kunde komme til endnu at gjøre yderligere Tjeneste¹⁴⁾, som det ogsaa blev Tilfældet. — Inden jeg dog kommer til denne, maa jeg omtale en Begivenhed, som danner en styg Modsætning til den Troskab og Opofrelse, alle Stænder ellers viste under Belejringen.

15. Den 18 August¹⁾ 1659 henrettedes paa Nytorv i Kjøbenhavn en Mand, som, hvis man kan tro alt, hvad der fremførtes mod ham, har været den skjændigste Forræder mod sit Fædreland, og som vi desværre maa tilstaa var Student, om han end i længere Tid ikke havde haft noget med Universitetet at gjøre, — det var Skaaningen Ove Clavsen Helmer. Da Universitetet viste, at det be-
tragede ham som en af sine, idet det relegerede ham, da han havde tilstaaet sin Brøde, saa kan han ikke her med Tavshed forbigaa.

Ove Helmer „*Trænovio-Scanus*“, som han selv kalder sig, var en Søn af Clavs Markussen Helmer, Præst i Træne og Djurød og Provst i Gærs Herred i Skaane²⁾, 1650 blev han indskreven ved Kjøbenhavns Universitet fra Lunds Gymnasium, og han

¹⁴⁾ Se 28de og 29de Bilag.

¹⁾ Mag. R. E. Brochmands Beretn., se 25de Bilag. Hermed synes det ikke at stemme, naar Wallensbech siger til 26 Juli: *Proditor immensam torturam passus Ovenus, suppliciumque luet*, men her ere to Begivenheder slaede sammen, som vare adskilte i Tiden.

²⁾ Ifølge Paludans Beskriv. over Møen, I, 409, skal denne indtil 1652 have været Rektor (Hører?) ved Stege Skole

synes, hvad Kundskaber angaar, ingenlunde at have været af de ringeste Studenter. Vi have nemlig en philosophisk Afhandling af ham paa Latin og en lille Samling latinske Poesier (trykt 1652), mest bestaaende af Æredigte til Datidens Stormænd. Blandt disse Digte findes der ogsaa et til Jesse Jessen Hol-satus, som han kalder „*amicus optimus*“. Hvor forskjelligt blev ikke det Eftermæle, disse to „Venner“ efterlode sig! Jesse Jessen var den djærve og nid-kjære Præst, som i Nykjøbing Kirke læste Kong Karl Gustav selv Texten, og afværgede Stadens Udplyn-dring³⁾, Ove Helmer har efterladt sig en Forræders brændemærkede Navn⁴⁾. — I de nærmest følgende Aar høre vi intet om Helmer; ifølge Relegations-programmet skal han have ført et ryggesløst og uordentligt Levnet; Brochmand siger om ham, at han lagde Studeringerne tilside og agerede Nar ved Hoffet⁵⁾, og Hiøring fortæller, at han

paa Møen, men kan det end være rigtigt, at han har været ansat der, er Aarstallet dog upaatvivlelig urigtigt. Sønnen Ove Helmer omtales altid som en Skaaning.

³⁾ Jfr. Mallings: Store og gode Handlinger, S. 106.

⁴⁾ En anden Sammenligning anstilles i et samtidigt hollandsk Digt (omtalt af Nyerup i Efterr. om Fredr. III, S. 260-61) mellem Tydskeren Stenvinkel og Danskeren Helmer; den falder lige saa slet ud for sidstnævnte.

⁵⁾ Se 25de Bilag: "*inter aulæ ludibria scurrasque dicaces habitus*". Sml. den Paaskrift paa det hollandske Digt, som Nyerup omtaler hvor Helmer sammenlignes med den fra Chr. V.'s Tid bekendte Hofnar Ulrik Luft, Markgreve af Louth, Friherre af Sternberg, Herre til Luftendal, Prinds Jørgens forhenværende Skolemester.

„for sin Hyklens Skyld var saare vel antagen til Hove“⁶⁾).

Førøvrigt er der noget vist dunkelt ved hans Person og Stilling ved Hoffet ikke mindre end ved de ham tillagte Forbrydelser, som de uoverensstemmende Beretninger om Maaden, hvorpaa de to S sammensværgelser røbedes, som han senere fik Skyld for at have forraadt, mere indvikle end opklare.

Den udførligste Efterretning, vi have om Helmer, findes i Hørings haandskrevne Belejrings-Dagværk til 1 August 1659; skjønt hans Navn ikke udtrykkelig nævnes her, kan man ikke tage Fejl af, hvem der menes. Her fortælles nemlig: „Der havde været en ung Karl, meget beskeden i Tale og Gebærder, barnfødt i Skaane, som var hos Hofjunkerne meget familiær, hvorover han havde sin Gang paa Slottet, og omsider i denne onde Tid, præsenterer sig for Kongen at lade sig bruge for en Spion iblandt Fjenden. Derover blev han vel antagen, saa han oftere i Enrum dristigere talede og omgikkes med Hs. Maj., end han havde Oprigtighed med at fare imod Majestæten. Nogle Gange havde han været ude og kom ind igjen med Kundskab, som var falsk og forrædersk; thi her gik han hos Kongen med Snak, hvorpaa vi ikke fornåm nogen Effekt paafølge; men hvad han hørte, saa og mærkede, førte han ud til Svensken. Der saa man Effekten og ikke Snak. Hvorover mangt et Menneske maatte miste Liv og Gods, som han angav for

⁶⁾ Leyrs-Krantz, V. 2.

Svensken. Det stod længe hen, at ingen kunde faa at vide, hvem Forræderen var, men de, som havde været hos Svensken og vare komne fra ham, kunde vel formærke, at der var Forrædere i Byen. Nu hænder det sig, at da Gud vilde have Falskhed straffet, tager bemældte unge Karl sig en Rejse for over til Skaane, der at ville spejde. Da havde Kongen af Danmark givet ham efter hans Begjæring 300 Tdr. prydsk Rug til Foræring, hvilke han solgte og tog Penge for. Da han kom over til Skaane, brugte han sin forrige Stil med Svensken. Der angav han, hvad Anslag der var om Kronborg, og hvo dermed var interesseret baade Præster og andre. Desligeste om Malmø og hvo dermed var interesseret, saa og om nogle Studenter, som vare ude iblandt Svenskerne at spejde. Og alt blev holden saa stille hos Svensken, indtil han fik sanket saa meget, som han vilde. — Der denne Forræder var kommen over fra Skaane, gav han sig an at ville rejse til Bornholm at udspejde dem og gjøre sit Bedste for at bringe Landet i Oprør mod Kommandanten, at Svensken deraf kunde faa Lejlighed at undertvinge Landet. Da lod han sig og overtale, at han vilde underkøbe Kongens Kancellibetjente udi Kjøbenhavn, at de skulde forfalske Kongens Breve, at føre fremmede Herrer i Misforstand og give Svensken Relationer, saasom Ordene gik; og dertil gav Svensken ham 400 Dukater. Nogle af disse Dukater bleve fundne hos ham, da han var bleven aabenbar og paagreben, men nogle havde han udgivet og forødt. Der han tager sig Rejsen an til

Bornholm, præsenterer han sig for Kongen af Danmark, at ville rejse did som en Inspektør for Kongens Bedste. Men der han kommer paa Landet og begynder at føje Svensken og hidse til Oprør, lader Gud ham komme an hos dem, som ilde optog hans Disputats og som lod dem det forkundskabe i Kjøbenhavn, som det bragte til Hove. Der han kom fra Bornholm og sneg sig derfra for de Ord, han havde ladet falde om Danmark, kom han strax til Kjøbenhavn, og der begyndte sin gamle Dristighed til Hove. Da var hans Tid; her var Kundskab om ham, og derfor strax blev arresteret og sat i Fængsel og blev forhørt og overbevist Forræderi, saa han maatte gaa til Bekjendelsen og staa sin Ret, førend han havde noget anfanget og stillet i Værk med Kancellibetjente, hvoraf ingen vidste noget om hans Skjelmeri.“

Lejrskransen har til 11 April 1659 tildels samme Fortælling, men meget kortere, dog findes der den Biomstændighed, at hvad Helmer forraadte angaaende Kronborg var, at en Student førte Efterretninger mellem den Mand, som ledede S sammensværgelsen der og Regjeringen i Kjøbenhavn, saa Svenskerne paa hans Anvisning baade grebe S sammensværgelsens Leder og Budbringeren.

Hvad nu først Helmers Stilling ved Hoffet angaaer, da kalder han sig selv i Tilskriften til Frederik den Tredie foran i sin haandskrevne ”*Bellum Scanicum* 1657”⁷⁾

⁷⁾ Findes — formodentlig i Original — i Gl. kgl. Saml. 895 Fol.

(forfattet sm. A.) Kongens *cliens, famulus et notarius*. — At Kongen yndede ham og benyttede sig af hans Tjeneste fremgaar tilstrækkeligt af, at han 28 Jan. 1659 gav Rentemesteren Befaling til „at lade os elskelige Ove Helmer paa hans resterende Besoldning bekomme Rug for 200 Rdl.“⁸⁾, og denne Yndest har Helmer formodentlig end mere bestyrket sig i ved at forfatte et langt latinsk Sørgedigt i Anledning af Kongens tapre Halvbroder Ulrik Chr. Gyldenløves Død (trykt 1659 i Fol.), saa Oberst Hans Friis, Jyllands udholdende og heltemodige Forsvarer i Trængselens Tid, 31 Marts 1659 fik Befaling til at antage ham som Regimentssekretter, „eller og i andre Maader saavidt muligt at akkomodere ham“⁹⁾.

Hvad derimod Forraadelsen af Malmøboernes S sammensværgelse angaar, da vilde i og for sig det mislykkede Tog fra Kjøbenhavn, da de udsendte Skibe paa Vejen til Malmø i Nattens Mørke løb paa Grund ved Saltholm, have været tilstrækkeligt til at vække Svenskernes Opmærksomhed; men Hjøring selv fortæller paa et andet Sted i sin Lejrskrands (S. 3), at en adelig Dames Bortførelse gav Anledning til Undersøgelser, der ledede til Opdagelsen af Anslaget, og Bering hentyder til samme Begivenhed¹⁰⁾. Da nu hertil kommer, at ingen af

⁸⁾ Sjæll. Tegnelser Nr. 35, fol. 35.

⁹⁾ Jydske Tegnelser Nr. 14, fol. 173.

¹⁰⁾ *Obsid. Hafn.* p. 145 „*Accesserant quoque, nescio qui, parum prosperi casus et obsessis urbibus nunquam propitii amores.*“

de andre Kildeskrifter til Krigens Historie, ligesaa lidt som Brochmand i sine Efterretninger om Ove Helmer, nævner denne som den, der forraadte det malmøske Anslag, maa hans Forræderi, hvad denne Sag angaaer, anses som tvivlsomt.

At Helmer skulde have forraadt den danske Regjerings Plan til ved Rostgaards, Gerners og fleres Hjælp at tilbageerobre Kronborg anser jeg for endnu usandsynligere, og det af flere Grunde. For det første er Hiøring den eneste Hjemmelsmand, vi have for denne Efterretning; alle andre Kilder til den Tids Historie omtale en anden Anledning til Opdagelsen af S sammensværgelsen, hvori Hovedbegivenheden er den samme, omendskjønt der hersker nogen Uoverensstemmelse i Enkelthederne. Størst Præg af Sandsynlighed bærer den Efterretning, som Bircherod meddeler i sin Dagbog til 26 Juni 1659, hvor han fortæller: „Paa Vejen mellem Helsingør og Kjøbenhavn blev en Mand tappet, hvilken havde udi sin Trøjeflaske et Brev hemmeligt forvaret, som var skrevet til M. Jens Tikjøb ¹¹⁾ i Kjøbenhavn fra Gregers Hansen, *Studioso* ¹²⁾, og angik et Anslag, som han med flere havde, paa Kronborg i de Danskes Hænder at

¹¹⁾ „En af det kgl. Universitets unge Borgere, som tillige med sine Medbrødre i Kbhvn. gik til Volds og hjalp til at beskjærme Staden“; (L. Thura: Rostgaards Liv og Levnet, S. 125 Not). Nævnes oftere 1658–59 blandt Univ.s *Supposita*, altsaa neppe nogen meget ung Borger.

¹²⁾ Thura giver (anf. Skr.) denne uden at nævne hans Navn en ordentlig „Snibbe“ paa Vers for hans ubesindige og unødvendige Skriveri. Han blev 29 Juni greben af Svenskerne og forhørt (Bircherods Dagbøger v. Molbech, S. 34).

forraade. Af dette Brev kom *Svecus* om ovenmældte Anslag i Erfaring. Thi endog Brevet var skrevet med forventede Karakterer og forblommede Ord, saa var dets Indhold og Mening dog letteligen at forstaa¹³⁾. — Denne Beretning er aabenbart langt rimeligere end Manleys Fortælling, at et Brev, der indeholdt Efterretning om S sammensværgelsen, fra Baaden, hvorpaa det førtes, skulde være kastet ud i Vandet og derpaa drevet over til Landskrone, hvor det kom i urette Hænder¹⁴⁾. Men hvilken af disse to Beretninger man saa end følger, bliver der ikke nogen Plads for et Forræderi af Ove Helmer. En anden Hovedgrund, hvorfor Helmer ikke kan have forraadt denne S sammensværgelse, er, at han var fængslet, inden den blev røbet. Thi rigtignok antage nyere Historikere (Nyerup og Hammerich) at Svenskerne alt i Marts 1659 fik Nys om Planen mod Kronborg — og Helmer omtales først som fængslet den 26 Juni — men i den Henseende er deres Angivelse urigtig, da samtidige Breve vise, at Undersøgelserne mod de S sammensvorne først ere indledede i de sidste Dage af Juni eller endnu senere¹⁵⁾.

¹³⁾ Den korte Beretning om Planens Opdagelse i Uddraget af Rostgaards Tegnebog (Danske Mag. 3 Række I, 261) synes at stadfæste Bircherods Fortælling.

¹⁴⁾ *The History of the late warres in Denmark*. London 1670, p. 93. Manleys Beretning følge med nogle Variationer Pufendorf, Holberg, Nyerup og Hammerich.

¹⁵⁾ Jfr. et Brev fra Rostgaard indført i Appendix til Febr. 1660 i Bircherods Dagbøger, og et Brev angaaende ham

Skjønt jeg saaledes tror, at jeg tildels har rensset Helmer fra to af Hovedbeskyldningerne mod ham, tør jeg dog ikke erklære mig for hans fuldkomne Uskyldighed; hans egen Bekjendelse tilligemed senere paafølgende Omstændigheder vidne imod ham.

Jeg skal nu berette, hvorledes Anklagen mod ham opkom, og hvad derpaa fulgte.

Da Lensmand Hr. Henrik Lindenov i Christiansstad havde faaet Nys om, at Helmer under et Ophold i Skaane for, som han foregav, at besøge sine Forældre havde indladt sig i forræderisk Forbindelse med Svenskerne, sendte han en Mand ved Navn Povl Sommer med Underretning derom til Kjøbenhavn. Da denne imidlertid kom til Ipstrup, blev han fanget af Svenskerne, som antog ham for en dansk Spion, og sad derpaa fangen i sex Uger, indtil det en Nat lykkedes ham at undvige og komme ind til Kjøbenhavn, hvor han strax mældte sig hos Kammerjunker Korfits Trolle, som førte ham for Kongen, for hvem han aflagde sin Beretning¹⁶⁾. Ove Helmer havde imidlertid ingen Anelse om, at hans

blandt Thotts Mnskr. 854, Fol. Sml. Bircherods Dagbøger ved Molbech S. 34 ff.

¹⁶⁾ Jfr. 3 Andragender (alle af 5 Maj 1670) fra Povl Sommer, hvori han søger om Konfirmation paa et kgl. Gavebrev (af 6 Juli 1669), hvorved han havde faaet Løfte paa Termindrup Mølle i Lyngby Sogn (Hellum Herred), naar den daværende Besidder døde. Sommer havde senere under Belejringen tjent som Spion. (I den ene af Ansøgningerne angiver han sit Fangenskab kun til 4 Uger). Sjæll. Indlæg 1670 A.

Svig var røbet, og indfandt sig efter Sædvane paa Slottet, som om intet var forefaldet. En Dag, da han stod blandt Hoffolkene, lod Kongen ham kalde; han kom uden Frygt, men just som han vilde træde ind i Kongens Gemak, blev han standset, og der blev sagt ham, at han strax skulde faa at vide, hvad man vilde ham. Lidt efter traadte nogle Mænd ud af Kongens Værelse, de foreholdt ham hans nedrige Handling og opfordrede ham til at tilstaa den. Men da han paastod sin Uskyldighed, blev Vagten kaldt til, og han blev sat i Forvaring i Slotsfogdens Kammer. Den kongelige Sekreter Erik Krag og Dronningens Hofjunker Henrik v. d. Wisch fik den 26 Juni 1659 Befaling til at „examinere og ved hans Ed overhøre Ove Clavsen for at fornemme, om han ikke med Fjenden befindes at have korresponderet¹⁷⁾“. Men han vilde ikke tilstaa noget, indtil man ved pinligt Forhør og ved Løfte om Fritagelse for Straf aftvang og afløkkede ham en Bekjendelse, hvorpaa han, som forhen er berettiget, efter at være relegeret fra Universitetet, blev henrettet paa Nytorv, efter at han først ved at anstille sig afsindig og ved forskjellige andre Kunstgreb havde søgt at forhale Straffen, men tilsidst, da han saa, intet hjalp, paa Retterstedet havde bedet Kongen og alle omstaaende om Tilgivelse¹⁸⁾.

¹⁷⁾ Nyerup: Efterretn. om Kong Frederik III, S. 259 f.

¹⁸⁾ Beretningen om Ove Hølmers Fængsling og Endeligt er hentet hos Brochmand; skjønt denne neppe selv har været tilstede ved Henrettelsen, kunde han dog vide, hvad

Hans Legeme blev parteret og sat paa Pæle uden for Stadens fire Porte. „Da lod Svensken se sin Kjærlighed til ham, at som en Part af hans Krop og Hovedet blev sat langt udenfor Vesterport, udkommanderede Svensken et stærkt Parti Ryttere, som om Natten gik til og tog baade Stagen og Hovedet bort og lod det komme i Jorden^{1 0)}. — Den sidste Omstændighed er efter Nyerups Mening et stærkt Bevis for, at Helmer virkelig var skyldig i den Brøde, han var anklaget for. Senere opstod det Rygte, at han skulde være død uskyldig^{2 0)}, men der kan vist ligesaalidt tillægges det nogen Betydning, som Hiørings overdrevne Beskyldninger, der maa antages fremkaldte ved den ophidsede Folkestemning mod Forræderen. Da denne beroligedes gik man til den modsatte Yderlighed.

16. Efteraaret 1659 er ikke rigt paa vigtige Begivenheder for Studenterne. Universitetet fortsatte sin almindelige Virksomhed, forsaavidt de udvortes lidet heldige Vilkaar for akademiske Øvelser tillode det. Da nu en Del Professorer vare komne tilstede, som ikke havde været i Byen forrige Efteraar, blev Studenten Niels Krag's Sag atter optagen. De ni „interesserede Professorer“ overdroge

der var foregaaet, da hans Broder M. Hans Enevoldsen Brochmand, Præst ved Nicolaj Kirke, beredte Helmer til Døden og fulgte ham til Retterstedet.

^{1 0)} Hiøring: Leyrs-Krantz. V. 4.

^{2 0)} Nyerup anf. Skr. S. 261.

Kommunitetsprovsten Mag. Peder Jakobsen Holm ¹⁾ at føre deres Sag. Han fremstod den 3 August i Konsistorium og lod læse Professorernes Klageskrift, der indledes paa følgende Maade: „Endog vi ugjerne i denne besværlige Tid ville bemøde eder med Niels Christensen Krag's utilbørlige Forhold og Opsætsighed at paakjende, som han i Belejringens haardeste Tid imod os haver øvet, hvilket vi i lang Tid have maattet lade være upaatalt, indtil *Magn. Dn. Rector* og andre af vores kjære *Collegæ*, som da vare borte fra Byen, igjen til os er hjemkommen, paa det vi ellers ikke skulde synes at ville være Dommere udi vores egen Sag: dog efterdi Sagens Beskaffenhed ikke tilsteder, at den nu med Stiltienhed skulde dæmpes, og bemældte *Studiosi* videre Forhold os nu forarsager ej længere at opholde, hannem at lade tiltale, efterat han mod Forhaabning sig lige med andre skikkelige og *modestis civibus academicis* til *examen theologicum* haver understaaet at indstille uden foregaaende Satisfaktions Erbydelse for begangne Modvillighed og grove Forseelser, hvilke vi i saa lang Tid med Taalmodighed haver ladet bero: saa er denne vores højnødvendige Klagemaal over ham“. Nu fremføres de bekjendte Klagepunkter og navnlig fremhæves,

¹⁾ Jfr. Beckman: *Commun. reg. Haun. hist.* p. 131. I Wiehes Kort Tilbageblik paa Slagelse Skoles Hist. S. 15. siges om ham: „Havde været med i Kjøbenhavns Belejring og skal have vist sig kjæk og ferm iblandt Studenterne.“

at Krag havde yttret, at det var Professorernes Skyld, at Studenterne vare komne til at tage Vaaben, og at de theologiske Studerende ikke burde gaa til Volds. Derpaa tilføjes: „Eftersom Niels Krag saa uforskammet haver beskyldt *Professores*, fordi de efter underdanigste Skyldighed det haver efterkommet, som Hs. Kgl. Maj. ved adskillige expresse Missiver til Universitetet dennem selv havde befalelet uden nogen *Professorum* Angivelse . . ., saa har han herudi ikke saa meget imod hans *Præceptores* og *Magistratum inferiorem*, som imod Hs. Kgl. Maj. selv, sig opsætsig betét, og saaledes, saavidt udi hans Magt var, villet gjøre andre *Studiosos* afspændige fra den Tjeneste at bevise, som de i saadan *extraordinario et insperato totius patriæ periculo* burde at gjøre. Hvorfor vi formene, bemældte Niels Christensen Krag 1) sig højliggen at have forset imod Gud og den høje Øvrighed, idet han sig saaledes vor allernaadigste Konges adskillige alvorlige Befalinger vilde imodsætte, 2) ej udi tilbørlig Akt at have taget sit *juramentum*, som han gjorde, der han blev *civis academicus*, og sine *præceptoribus* ej at have bevist den skyldige Respekt efter *leges* og *statuta academica*, idet han dennem usandfærdeligen og utilbørligen haver beskyldet og kalumnieret. Og sætte vi derfor i Rette, om bemældte Niels Krag ikke for saadanne hans grove Forseelser som en Kalumniant, Meneder og rebellisk *civis* bør *exemplariter* at straffes i højeste Maader, andre til Afsky, efter *statuta academica*“.

Da denne Klage var læst tilligemed et Indlæg fra Niels Krag, hvori han søgte at undskylde sig med, at det ikke var sket af ond Villje, men dels af Uvidenhed dels paa Grund af „*nocturnas vigilijs*, af hvilke han idelig macereredes“, begyndte M. Peder Holm at anstille et Forhør over ham. Det bragte dog ikke nye Kjendsgjæringer for Dagen, og Forhandlingerne hævedes derfor den Dag. Men den 17 August var den anklagede atter indstevnet og fremkom med et nyt Indlæg. Heri takker han først Professorerne, fordi de havde tilstedet ham Adgang til den theologiske Examen, og ham „med deres gode Konsens approberet“, men derpaa tilføjer han: „Eftersom jeg intet ved mine højærede Herrers og Patroners samt andre gode Venners Intercession, intet med trende allerydmygste og allerunderdanigste Supplikationer hos eder haver kunnet formaa eller effektuere, og Kjøbenhavn endnu er *in armis* ligesom den Tid, Arresten først er paa mig lagt, der jeg dog bar Hs. Mj.s Vaaben og vovede Liv og Blod uden Underholdning mod Fjenden, saa indskyder jeg mig (saavidt denne Sag angaar) under Generalitet, anseendes, at I gode Herrere kan ikke være baade Sagsøgere, Vidner og Dommere i eders egen Sag, meget mindre kommer eder til som gejstlige Mænd (efter min Tykke) at kjende i nogen Blods eller Æres Sag eller mig med Retten at overile. Gud, som er de faderløses Fader og Forsvar, skal vel se til mig og tage sig min Sag an, som nu uskyldig efterstræbes og stødes fra mit Brød og gode Kondition.“

Derefter læstes en samlet Beretning, som Niels Krag havde indgivet til sin Oberst om alt, hvad der forrige Aar var foregaaet mellem ham og Professorerne²⁾. Da Oplæsningen var endt, adspurgte Vicerektor Dr. Ostenfeld den anklagede, om han vedkjendte sig Beretningen. Herpaa vilde han imidlertid ikke svare ligefrem, men sagde: „Naar jeg lovlig bliver søgt“ og lovlig overbevist, hvad jeg sigtes og søges for, skal jeg svare for Generalitet.“ Dermed var Forhandlingerne forbi den Dag.

Den 10 September optoges den atter. De interesserede Professorer lode ved deres Fuldmægtig læse deres udførlige Indlæg³⁾, hvori Niels Krags forskjellige Udflugter og Undskyldninger gjendreves og flere af Forklaringerne til Oberst Krag, om hvad der forrige Aar var foregaaet mellem dem og ham, erklæredes for „uforskammede *calumniæ* og *mendaciæ*“, for hvilke han bør „efter *statuta academica* og Landslov *exemplariter* at straffes“. — Herimod fremstod en Prokurator og lod læse et Brev fra Ritmester Christian Lindenov⁴⁾, hvori denne erklærede Niels Krag for sin „Tjener“, og derfor begjærede, at om Professorerne havde noget at klage over ham, de da vilde indstevne ham og

2) Af dette Aktstykke er den foran S. 58-62 meddelte Beretning tildels uddragen.

3) Det indtager 11 Foliosider i Konsistoriets Domkopibog.

4) Ejer af Østergaard i Salling, som han 1660 pantsatte til M. Erik Olufsen Torm (jfr. Becker og Richardt: Prospector af danske Herregaarde, 7 Bind, 3 Hefte); senere blev han Kammerherre og Amtmand i Norge.

søge deres Ret „hos den Øvrighed, som jeg og mine Tjenere ere undergivne og lovlig bør at møde for.“ — Herpaa blev imidlertid ikke lagt nogen Vægt, og Sagen blev optagen til Doms til det første Konsistoriemøde, der holdtes efter 14 Dage.

Inden den bestemte Tid imidlertid var udløben, fremtraadte Niels Krag en Dag i Konsistorium og lod indstevne 87 Studenter til at aflægge Vidnesbyrd om hans Forhold, og en „skriftlig Kundskab“ blev fremlagt, hvori samtlig 87 Studenter under deres Haand vidnede, „at de aldrig havde hørt eller set af Niels Christensen Krag at være given end den ringeste Aarsag til Rebellion og Oprørenten med Ord, Gjerninger, Raad, Daad eller i andre Maader, og det var saa langt fra, at han havde gjort nogen Gjerning, som kunde incitere eller opmuntre dem til nogen Studsigthed, Opsætsighed eller Afspændighed, men tvert imod lige med de andre altid godvillig præsenteret og taalmodig udstaaet Nat og Dag lige Travaille og Onde, saasom det en ærlig og tro Patriot, ikke noget rebellisk eller oprørerisk Hoved, vel egner og anstaar.“

Derpaa indkaldtes de 87 Studenter i mindre Hold for enkeltvis at aflægge deres Vidnesbyrd⁵⁾.

Efterat dette Forhør var holdt, henstod Sagen til 28 Oktober, da blev „endog ingen af Parterne mødte og æskede Dom, saa dog alligevel efter Recessen Dom udi denne Sag dømt og protokolleret.“

⁵⁾ Vidneforhøret er meddelt som 31te Bilag.

„Men eftersom *Professores actores*, der de Dømmen hos *Rectorem* affordrede, fornumme, Niels Krag ej det samme at have gjort, da paa det han kunde Dømmen efterkomme med tilbørlig Satisfaktion, som han var tilkjendt *Professoribus actoribus* at skulle gjøre, samt og det *scandalum* at deprecere hos sine *commilitones*, var de begjærende, Niels Krag at maatte blive indstevnet til Dømmens Paahørelse.“ Denne Stevning skete ved Universitetets Pedeller Peder Muus og Peder Simonsen til 11 November. Krag mødte dog ikke, men lod et vidtløftigt Klageskrift⁶⁾ fremlægge, hvori han atter ankede over Professorernes Fremgangsmaade og paany fremførte sine Undskyldninger; dette begjærede han maatte blive læst. Herimod protesterede dog M. Peder Holm paa Professorernes Vegne og Protesten blev tagen til Følge, eftersom Dømmen alt var falden. Efter Udvikling af Præmisserne afsagdes derpaa følgende Dom:

„Thi kunne vi ikke rettere kjende, end samme Niels Christensen Krag's vrang og ubevislige Andragender og Beskyldninger jo bør magtesløs at være, og de interesserede *Professores* for dennem fri i alle Maader. Og uanset slige Niels Krag's grove Forseelser vel kunde fortjene den højeste Straf, som Loven medfører, saa dog alligevel, efterdi hverken de interesserede *Professores* eller vi som Dommere i denne Sag gjerne ser nogens af vores, særdeles deres som unge og uforstandige

⁶⁾ Findes i Konsist. Archiv, Pakken: „*Acta belli Svecici*.“

ere, deres Velfærds Spilde; og slige Forseelser dog for almindelig Exempels Skyld ej maa gaa ustraffet bort, da er hans Forseelses Straf derhen formildet, at han skal strax indgaa i Universitets *carcerem* og derudinden forblive i tre ganske Dage og siden inden otte Dage derefter *publica oratione* (den han *Rectori Academiæ* under sin Haand *scriptam* skal *exhibere* saaledes konciperet og fattet, at *Rectori* kunde synes, de interesserede *Professores* fornøjeligen derudi at være erklærede) saadan hans grove *scandalum*, han til de andre *Studiosis* givet haver, *justa forma solenniter* deprecere *publice in Regia Communitate*, og begynde strax *finita benedictione*, naar *prandium* er begyndt og *præsente Rectore aut Pro-Rectore*: — dog hermed ikke ment, dømt eller paakjendt noget, som Hs. Kgl. Mj.s høje Interesse i denne Sag kunde angaa.“

Saaledes endtes denne vidtløftige Sag. Hvorledes man saa vil betragte den, giver den ikke det fordelagtigste Billede af Aanden og Tonen blandt Studenterne. Derimod maa man anerkjende den Mildhed, hvormed Professorerne uagtet de haarde Ord dømte den fejlende unge Mand.

17. De Fredsunderhandlinger, som i Sommeren og Efteraaret 1659 vare drevne under hollandsk, engelsk og fransk Mægling, førte ikke til noget Resultat; Kong Karl vilde ikke vige noget Skridt tilbage, og de Vilkaar, han bød, kunde ingen Dansk indlade sig paa. Da Vinteren begyndte at nærme sig, begyndte alt atter at antage en meget krigersk

Karakter. Der kom ny Hjælpetropper fra Holland, de polske, kejserlige og brandenborgske Tropper satte sig i Bevægelse. Paa forskjellige Punkter af Fyn gjordes Landgang, uden at Svenskerne formaaede at hindre det, og den 14 November leverede den forenede danske og allierede Hær den fælles Fjende Slaget ved Nyborg, hvor den svenske Hær blev fuldstændig slaaet; mange Svenskere faldt, Resten blev tagen tilfange. Hermed var dog Kong Karls Magt ikke brudt, med den ham egne Haardnakkethed fortsatte han Kampen og vilde ikke høre noget om Afslag i Fredsvilkaarene; da nu dertil den hollandske Admiral Ruyter vægrede sig ved at overføre de allieredes Tropper til Sjælland, blev Kjøbenhavns Stilling uforandret. Studenter, Kræmmere og Haandværksfolk, som nu en lang Tid havde været forskaanede for Vagttjeneste, bleve atter kaldte under Vaaben; den 19 November opfordredes Universitetets Rektor til at indlevere i Kancelliet „en rigtig Fortegnelse over alle de tilstedeværende Studenter“, og Generalmajor Frederik Ahlefeldt fik Befaling til at forsyne dem med de nødvendige Officerer¹⁾. Dog vare de Begivenheder, som forefaldt ikke af sænderlig Betydenhed. Smaa Udfald og Strejftog af de belejrede afveklede med natlige Angreb og Allarmringer af Svenskerne.

En værre Fjende end Svensken, der stod uden for Portene, var Nøden, der var indenfor Portene. Alt den 28 Novbr. besluttede man i Konsistorium

¹⁾ Se 32te og 33te Bilag.

„at remonstrere Rigets Hofmester de fattige Studenter store Trang og højbesværlige Vilkaar, med flittig Begjæring, at han hos Kgl. Maj. vilde være dem beforderlig, at de maatte forløves herfra, hjem til deres Venner i Jylland, Fyn og Norge at forrejse“; og den 21 Decbr. hedder det: „Eftersom befindes nu desværre at være saa mange fattige Studenter her paa Stedet, som hverken kan nyde Kost i Kommunitetet ej heller har nogen anden Middel til deres Underhold, eftersom de, som Forældre eller Venner have andetsteds, nu i denne besværlige Tid ingen Undsætning fra dennem kunne have, og de, som ville rejse hjem, kunne for denne haarde Vinters Skyld ej bortkomme, hvorved mange af Hunger og Kuld formedelst Mangel af Klæde og Føde maa vansmægte, og er at befrygte, at en Del skulle i saa Maader foraarsages enten deres Bog ganske at overgive eller til ulovlige Midler at gribe, da blev for godt anset, at en Bog med forderligste bliver gjort, som skal omskikkes til Godtfolk her i Staden, *Litteratos* og andre, til en Kollekt for saadanne fattige *Studiosis* at samle, udi visse Forhaabning, at Guds Børn, som nogen Middel dertil have, lade sig af christen Kjærlighed og Medynk bevæge, noget til deres store Fornødenhed at kontribuere.“ Da Sagen forestilledes for Rigets Hofmester, „lod han sig den vel befalde“, og første Gang Konsistoriet var samlet i det ny Aar, „blev læst og approberet en Inskription, som Rektor Magnifikus vil lade skrive for i den Bog, som skal omsendes til Almissekollekt at samle for

fattige vedtørvende *Studiosis*“. To fattige Studenter skulde gaa om med Bogen, og de Penge, de fik ind, skulde de hver Aften levere til Notarius, der da atter skulde uddele dem ²⁾). Wallensbech, som ikke har tabt Studenterne af Syne, kan ogsaa faa dette til at gaa paa Rim, naar han synger ³⁾):

„Studenters Hæders-Tal
 Udi *Rectoris* Sal
 Bevilges Bog og Blade,
 Derpaa at tegne lade,
 Hvad fromme Mænd vil give,
 Til deres Tarv opskrive.“

Endelig stundede Forløsningstimen til; den 7 Januar 1660 gjorde Svenskerne det sidste Forsøg paa et Angreb paa Kjøbenhavn ⁴⁾), skjønt Staden endnu længe forblev indesluttet. I Februar døde Kong Karl Gustav i Gøtheborg, skuffet i sine glimrende Forhaabninger, men ubøjelig til det sidste. Hans Død bragte en betydelig Forandring i Tingenes Stilling uden dog strax at medføre Freden. Først den 27 Maj afsluttedes den efter langvarige Forhandlinger, der vare førte i et Hus, som var opført til det samme midt imellem Karlstad og Kjøbenhavn. — Var Resultatet end ikke, som de Danske kunde have ønsket og haabet, var Glæden dog almindelig i den belejrede Stad; efter næsten to Aars Indeslutning kunde man atter aande frit. Rundt om paa Voldene fyredes tre Gange Glædessalver. „Studenterne begyndte paa deres Post bag ved

²⁾ A. C. 4 Jan. 1660. ³⁾ Til 1 Februar. ⁴⁾ Leyrs-Krantz, Z. 4.

Bryggerset ud ad Lønporten, saa efter dem Soldaterne paa Vandkunsten, siden Borgerne hen mod Østerport, derfra de hollandske Soldater hen til Stranden . . . Det var baade glædeligt at høre og yndeligt, at Gud fik Pris af saa mange Munde og sukkende Hjærter for denne Tid, at det var kommet saa vidt, at vi skulde ikke længer høre skyde Ild og Krig, men Fred og Fryd⁵⁾“.

18. Krigen er saaledes tilende, og dermed er ogsaa væsentligt den Opgave løst, jeg havde stillet mig ved denne lille Skildring; endnu maa dog omtales de Følger, denne Væbning havde for Universitetet i Almindelighed og for Studenterne i Særdelshed.

Den egentlige akademiske Virksomhed havde, som rimeligt er, under Belejringen kun været ringe. Nu fyldtes igjen de tomme Høresale, Studenternes fortyndede Rækker forøgedes med ny Skarer, der trængte sig til Universitetet, som de saalænge havde været afskaarne fra. Alene i Juni Maaned indskreves 111 ny Studenter og i hvert af Aarets følgende Maaneder kom flere til, saa det hele Antal af dem, som indskreves 1660 var 409. Mange, som havde søgt til Akademiet i Sorø eller til fremmede Højskoler, kom nu til Kjøbenhavn for der at fuldende deres Studeringer.

De, som havde gjort Tjeneste under Belejringen, forlode efter endte Studier Hovedstaden for at

⁵⁾ Hiøring: Leyrs og Beleyrings-Dagværk. Mnskr.

søge sig deres Livsvirksomhed, almindeligt i deres Hjemstavn. Mange vare forsynede med Anbefalinger fra Kongen, Obersten og Avditøren eller fra Universitetet om, at de med Hæder havde taget Del i Fædrelandets Forsvar; — snart aabnede der sig vel ogsaa Embedsansættelse for de fleste, for det meste i Kirkens Tjeneste, og den ydre Erin- dring om deres Krigerstand forsvandt; men man- gen en gik det vist, som der fortælles om Præsten Johan Lavgesen Vedel i Nustrup¹⁾, at han ophængte sin hæderligt førte Klinge i sit Studerekammer til et Minde for sine Børn om, at ogsaa han havde været med, da det danske Folk stred for sit Liv og sejrede. Den nævnte Præsts Sønesøn fortæller nemlig, at da Kong Christian den Femte gjorde en Rejse i det Slesvigske, tog han ind hos Vedel og blev indlogeret i hans Studerekammer, hvor han forundrede sig over at finde en Bøsse med Bajonnet, Pistoler og Kaarde ophængte paa Væggen. Da han spurgte Præsten, hvortil han brugte disse Vaaben, svarede denne, at han havde brugt dem til det kongelige Huses Forsvar, saalænge det gjordes for- nødent, og opbevarede dem nu som en Paamin- delse for sine Børn og Børnebørn om deres Plig- ters Iagttagelse ved en lignende Lejlighed, „den Gud i Naade afvende!²⁾“

Det vilde blive for vidtløftigt at fortælle, hvor-

¹⁾ Denne nævnes forevrigt ikke i nogen af de „Ruller“, vi nu besidde over „de militerende Studenter“.

²⁾ Vedel Simonsen: Saml. til Elvedgaards Hist. III, 72.

ledes hver enkelt Student blev belønnet, selv om ogsaa Tiden havde levnet os Efterretninger derom, hvad langtfra er Tilfældet; kun enkelte Træk skal jeg fremhæve som Exempel paa, hvorledes Kong Frederik belønnede dem, som havde vist sig tapre og udholdende.

Alt den 16 September 1659 var der udgaaet Kongebrev til Rigets Bisper, hvori det hed: „Vi bede eder og naadigst ville, at I udi eders Stift de Studenter, som her i Kjøbenhavns Belejring have holdt Vagt og Tog og os elskelige Mogens Krag hans Testimonium have at fremvise om deres gode Forhold, fremfor nogen anden til Kald og anden vacerende Lejlighed beforder, dog at alting lovlig efter Ordinantsen og Forordningerne tilgaar ³⁾“. Senere blev det samme oftere gjentaget i Kongebreve for enkelte Studenters Vedkommende ⁴⁾.

Om Brødrene Seidelin fortælles, at Kongen kaldte dem til sig og „i egen allerhøjeste Person“ takkede dem for deres fortrinlige Tjeneste og tillod dem at vælge sig Belønning enten i civil, militær eller gejstlig Stand. „Efter Kommandantens Tilskyndelse vilde Kongen gjerne have befordret dem i Krigsstanden, hvortil de lode at være skikkede og skabte som høje og velvoxne Personer, der nu havde ladet se mange

³⁾ Norske Tegnelser Nr. 10, fol. 185 (Engelstofts Ann. 1808. II, 23).

⁴⁾ Engelstoft meddeler i sine Annaler (1808. II, 27-30) saadanne Anbefalingsbreve for Nordmændene Tøger (ikke Eyger) Andersen Øreland, Rasmus Olsen, Oluf Nielsen, og for Jyden Christen Jenssen. Se endvidere 36te Bilag.

Tapperheds Prøver; men de betakkede sig allerunderdanigst, bedende om Kongens Naade og Befordring i den gejstlige Stand, at blive Lærere i Guds Kirke, hvortil de fra Ungdommen af ganske havde opofret sig, og haabede ved Guds Naade ligesaa nidkjært og troligt at tjene Gud og hans Menighed, som de nu efter Formue havde tjent Kongen og Staden. — Denne deres Bestandighed behagede Hs. Majestæt, som allernaadigst forsikrede dem, at de ej alene skulde blive forsynede med Præstekald, men endog ved forefaldende Vakancer blive Præster i Hovedstaden, for hvis Frelse de havde vovet deres Liv“. — Det Løfte, her var givet, blev heller ikke glemt; thi den ældste af Brødrene M. Hans Seidelin blev strax efter Freden øverste Kapellan ved den danske Kirke i Helsingør, 1665 Provst og Sognepræst til Holmens Menighed og samme Aar kgl. Hofprædikant; men han døde kort efter 1668 i en Alder af 36 Aar. Den anden Broder M. Jørgen Seidelin fik 1662 det store Kald Sjelle, Skjørring og Laasby i Aarhus Stift. Vel blev han ikke efter Kongens Løfte Sognepræst i Kjøbenhavn, men fik, efter frivilligt at have vejet for en anden ved Frue Sognekalds Vakance, i dets Sted 1679 Slots og Sognekaldet i Skanderborg med Løfte, at dersom han fik en værdig Søn, skulde denne blive hans Efterfølger⁵⁾.

Noget lignende fortælles om Brødrene Vedel.

⁵⁾ Gjessings Jubellærere II, 2, 273 ff. Engelstofts Ann. 1808 II, 37-39.

Deres Slægting Biskop Svane forestillede dem en gang ved en passende Leilighed for Kongen, som spurgte dem, hvilken Naade han kunde bevise dem. De svarede, at deres Ønske var „at tjene Kongen i hvad Post deres Tjeneste var mest fornøden; thi at de duede til Krig havde de givet Prøver paa i denne Belejring; at de duede til Lærerstanden kunde deres akademiske Beviser forklare, og et civilt Embede ansaa de heller ikke for noget Hexeri“. Kongen gav dem Tilsagn om Befordring i den gejstlige Stand, og kort efter Krigens Ophør finde vi dem som Præster i deres Fødestavn ⁶⁾).

Da Dr. jur. Matthias Broberg ⁷⁾ 1664 søgte om kongelig Tilladelse til for sig og Arvinger at maatte købe og pante adeligt Jordegods, støttede han sit Andragende blandt andre Grunde paa, at han „var den allerførste, som frivillig skaffede Studenterne under den danske Løve her i Kjøbenhavn ⁸⁾“, og

⁶⁾ Vedel Simonsen, anf. Skr. III, 70. Naar jeg S. 22 efter Familietraditionen har sagt, at alle Præsten Vedels syv Sønner vare med i Belejringen, maa dog bemærkes, at kun to af dem nævnes i „Rullen“.

⁷⁾ Søn af Borgemester Rasmus Nielsen Skriver i Aarhus (er dog ikke anført blandt dennes Børn paa Stamtavlen, Gjessings Jubell. I, 270 f.), indskr. ved Univ. 6 Juni 1650 tilligemed sin Broder Jens Broberg fra Sorø, hvor han tidligere havde deponeret.

⁸⁾ Se 37te Bilag. Udtrykket er dunkelt, men Betydningen er dog utvivlsomt den, at B. tilskriver sig betydelige Fortjenester af Studentervæbningens Istandbringelse.

han erholdt den begjærede Tilladelse uden nogen Indskrænkning⁹⁾.

Islænderen Odd Ejulfsson blev til Belønning for sin Tapperhed strax efter Krigen Rektor i Skalholt. Da han forlod Universitetet medgav det theologiske Fakultet ham et latinsk Vidnesbyrd om hans Forhold under Belejringen, hvori det blandt andet hedder: „Han greb til Vaaben for Riget og Fædrelandet og viste sig saa kjæk og tapper, at han ej alene med Magt drev Fjenderne tilbage, men ogsaa i Udfald tilføjede dem Skade og vendte tilbage belæst med Bytte. Ved denne sin Tapperhed har han erhvervet sig Adgang til, ifølge det kongelige Brev, at komme i særdeles Betragtning fremfor andre ved Besættelsen af Embeder, til hvilke han maatte synes skikket¹⁰⁾“.

Foruden disse skal her endnu kun nævnes et Par af de Mænd, som deltog i Kampen; nemlig Anders Rasmussen Spandet, der 1660 blev Rektor i Varde og 1692 døde som Præst i Nykirke og Faaborg, hvem Terpager med Berømmelse omtaler for hans Deltagelse i Kjøbenhavns Forsvar¹¹⁾, og

⁹⁾ Kgbrevet er dat. 5 Avg. 1665 (Jydske Reg. Nr. 14, fol. 362). Hr. Registratør Kall Rasmussen har gjort mig opmærksom paa, at Dr. Broberg formodentlig har kjøbt Sjelle-skovgaard (nu Vedelslund), jfr. D. Atlas IV, 226.

¹⁰⁾ Finni Johannæi *Hist. ecclesiastica Island.* III, 535. Hr. Konferensraad Werlauff har henledet min Opmærksomhed paa, at i Espolins Islands *Árbækur*, VII, 23 omtales Ejulfssons og et Par af hans Landsmænds, deriblandt den kjæmpestore Teit Torfasons, Deltagelse i Kbhvns Forsvar.

¹¹⁾ *Ripæ Cimbricæ* p. 648-49. Han nævnes som *Stipendiarius Frisianus* i A. C. 4 Okt. 1658.

Anders Schytte eller *Toxotius*, som han kaldtes paa Latin, der døde 1716 som Jubellærer og Præst i Liunge og Broby. Den sidste havde idetmindste det stærke Mæle tilfælles med „den vældige Raaber i Striden“; hans Røst var nemlig saa kraftig, at han endnu i sin Alderdom kunde høres langt uden for Kirken, naar han prædikede og selv naar han døbte Børn¹²⁾. — Da Jens Prentzler 1666 søgte om at blive Præst, støttede han sin Ansøgning til, at han „i sidste Belejring begav sig ind i Byen paa en Baad fra Nivaa for at lade sig indfinde i det sorte Studenterkompagni hos sin Broder Hans Prentzler, som i Rullen var en af de første og til Volds ikke en af de sidste¹³⁾“; — og 29 Maj s. A. blev han kaldet til Præst i Tødsløv og Dalbyovre i Aarhus Stift.

Kom saaledes end en Del Studenter paa Grund af deres Fortjenester under Belejringen snart i Embede og fik „Brødet“, blev dog Studenterstandens Stilling i det hele ingeniende forbedret. Mars har aldrig været nogen stor Ven af Muserne, og noget videnskabeligt Liv kan man ikke vente, Væbningen skulde vække, idetmindste ikke umiddelbart. Hvor Krigsguden hidtil havde tronet, indtog snart den bedrøvelige Penia sin Bolig, forsaavidt hun ikke alt tidligere havde været til Huse.

¹²⁾ Gjessings Jubellærere III, 279–84. I A. C. 12 Okt. 1658 omtales Anders Christenssøn Skyt, som *Stipendiarius Schelianus*.

¹³⁾ Se 38te Bilag.

Æren men ogsaa Fattigdommen tog de følgende Slægter af Studenter i Arv efter deres Forgjængere.

Universitetets Pengevæsen var i høj Grad forstyrret ved den langvarige Belejring, og Tabet af de skaanske Godser gjorde det ikke bedre; Kommunitetet, den akademiske Stiftelse, ved hvis rige Understøttelse saa mangen fattig Student havde opholdt Livet, havde samme Skjæbne. Da Fjenden drog bort, laa dets Godser ude i Sjælland for en stor Del øde, Stiftelsen selv var betyngtet med Gjæld, og intetsteds var Opvejsning at søge. Endnu 30 Aar efter følte Efterveerne saa stærkt, at Alumnerne end ikke kunde faa det Krus godt Øl, hvormed de vare vantede hver Helligtrekongersaften at højtideligholde Stifterens Minde, saa Klosterprovsten Søren Glud, da der tillige var Tale om Inddragelsen af 40 Pladser, af Græmmelse herover nedlagde det Embede, han ikke længere mente med Ære at kunne forestaa¹⁴⁾.

Kan end Belejringen ikke siges at have virket gavnligt paa Studenterne i rent videnskabelig Henseende, havde den en anden Følge, der kan kaldes gavnlig eller skadelig, alt efter som man betragter Sagen. Den vakte hos dem Følelsen af deres egen Betydning. Herved var det første Skridt gjort til Udryddelsen af den Trældoms-aand, som vi kun altfor ofte finde Spor af blandt det syttende Aarhundredes Studenter, en Aand, der paa den ene Side bragte dem til at søge deres

¹⁴⁾ Beckman: *Commun. reg. Haun. historia*, p. 51. 52. 66.

Glæde i Kredse, der vare Minervas Sønner uværdige, medens den paa den anden Side bragte dem ved enhver Lejlighed, naar de bleve kaldte til Regnskab for deres Forseelser, til paa en lav Maade at forsøge paa at lyve sig fra deres Brud paa de akademiske Love og ved Udflugter besmykke det, som ikke kunde taale Dagens Lys. Som skadelig maa Vækkelsen betragtes, forsaavidt det kun var en Art militær Æresfølelse, der fremkaldtes ved det langvarige Krigerliv, ikke nogen ret Studenteraand. Denne Æresfølelse viste sig navnlig ved den Bestræbelse, Studenterne anvendte for at beholde de Vaaben, de under Belejringen havde ført, og den Brug, de gjorde af dem, da det for en Tid paa Grund af Tidsforholdene lykkedes dem at sætte deres Vilje igjennem.

Alt længe før Karl Gustavs Angreb paa Kjøbenhavn havde det været et af de kjøbenhavnske Studenters kjæreste Ønsker, at de maatte bære Kaarde, saaledes som Studenterne ved de tyske Universiteter havde for Skik. Men Professorerne og Regjeringen havde altid været derimod, og ved flere Lejligheder var der udkommet Forbud mod „at bære Kaarde eller andet Gevær¹⁵⁾“. Nu var imidlertid denne Skik ligesom legitimeret ved den hæderlige Brug, Studenterne havde gjort af deres Vaaben, og i den første Tid efter Belejringen saa Kongen

¹⁵⁾ Kjerulf: *De jure gladii gestando, civibus academicis concessio*. Progr. 1801. Overs. og forsynet med Anm. i Engelstofts Ann. 1807 I, 189-205, jfr. Werlauffs Historiske Antegnelser til Holbergs Lystspil S. 184 f.

gjerne, at de beholdt deres Værge, for ogsaa i dem at have en Støtte under den Rigsdag, som i September 1660 sammentraadte i Kjøbenhavn, hvor han kunde behøve enhver borgerligs Bistand til den Omstyrtelse af Adelsvælden, som det var hans Agt at iværksætte. Holberg har alt gjort opmærksom paa, hvilken Betydning det havde for den forestaaende Revolution, at der var, „foruden et stridbart Borgerskab, et helt bevæbnet Universitet, hvor hver Student i Steden for Blæk og Pen udi halvandet Aar havde omgaaet med Krudt og Kugler, og hvor akademiske Exercitier havde været længe forvandlede til virkelige Skjærmydsler mod de stridbareste og mest hærdede Tropper, som vare udi Evropa ¹⁶⁾“.

Langebek har i sin haandskrevne Souverænitetshistorie ¹⁷⁾ opbevaret os følgende karakteristiske Efterretning om Studenternes Forhold under Rigsdagen og Kongens Artighed mod dem:

Da der oftere var opstaaet Slagsmaal mellem Studenterne og Adelens Tjenere, „befalede Rigets Hofmester Akademiets Rektor ved en offentlig Plakat at tilholde Studenterne, at de om Aftenen Kl. 6 skulde være i deres Kollegier eller Herberger og ikke derefter lade sig finde paa Gaderne ej heller længer bære deres Kaarder. Neppe havde Rektor efterkommet denne Befaling, førend Studenterne,

¹⁶⁾ Danmarks Riges Hist. III, 438.

¹⁷⁾ Findes bl. a. St. i en smuk Afskrift i det uregistrerede Tillæg til *Additamenta* paa Universitetsbibl. Det her meddelte Stykke er tidligere trykt i Engelstofts Ann. anf. St.

som da vare 5 eller 600 i Tallet, bleve misfornøjede og vare ikke sene, førend de ved Siden af Rektorens Patent opsloge et latinsk Skrift af Indhold, at de vare villige at lyde Øvrighedens Befaling, og paa det man ingen Skyld skulde give dennem, for hvad Handel herefter paakom, vilde de gjerne om Aftenen blive af Gaderne; men deres Kaarder vilde de ingenlunde aflægge, saasom de mente, at de dem med saa stor Ære og Berømmelse havde baa-ret imod Kongens Fjender, som ingen kunde nægte, ja Hs. Maj. kunde selv være det bedste Vidne derom; derfor bade de Rektoren, han vilde behage at føje saadan Anstalt, at Adelsens Tjenere paa deres Side maatte forholde sig stille og rolige. Saa snart dette var bleven Kongen forebragt, lod han strax Biskop Svane og Rektor Dr. Johan Wandal kalde til sig og befalede dem i Rigets Hofmesters, nogle Rigsraaders og Feltmarskallens Overværelse, at de strax skulde tage begge Skrifterne ned; thi han ingenlunde vilde, at Studenterne, som havde holdt sig saa tappert i Belejringen, skulde betages deres Kaarder; men de skulde kalde Studenterne for sig og med Høflighed formane dem til at holde sig stille og forsikre derhos, at Kongen ikke vilde forglemme deres Tapperhed og Troskab, men samme sig i kongelig Naade erindre. Derimod beføl Kongen Rigets Hofmester og de tilstedeværende Rigets Raad, at de strax saavel selv skulde fratage deres Tjenere deres Værger, som og alvorligen tilholde Adelen, at de det samme skulde gjøre med deres Tjenere, ligeledes at de, saalænge Rigsdagen va-

rede, ikke skulde have mer end én Tjener med sig paa Gaden“.

Saa smigrende end denne Kongens Opmærksomhed mod Studenterne var, faar man dog en grundet Formodning om, at det mere var Tidsomstændighederne, som havde medført den, end egentlig Erindring om deres krigerske Fortjenester; thi ikke alene tillod Professorerne sig Aaret efter — rigtignok med specielt Hensyn til Theologerne — at indskærpe det gamle Forbud: „*Gladium aliave tela ne gestanto*“, og at true dem, som overtraadte Forbudet, dels med Udelukkelse fra Embedsexamen, dels med Nægtelse af *Testimonium publicum*; men faa Aar efter udstedtes endogsaa en Befaling af den samme Konge til Rektor og Professorer om, „at ingen af Studenterne paa Universitetet herefter Kaarde bærer, men Kapper, som deres Stand bedst sømmer“¹⁸⁾. To saa forskjellige kongelige Viljesytringer kunne kun tildels forenes, naar man antager, at den Slægt, som havde brugt sine Vaaben til hæderlig Kamp mod Rigets Fjender, nu var forsvunden fra Universitetet, og at en ny havde indtaget dens Plads; men selv da synes Fremgangsmaaden ikke konsekvent.

Befalingen om at tage Kappen for Kaarden var imidlertid lettere at udstede end at gennemføre; Studenterne vedbleve, uden at agte paa Forbudet, at gaa med Kaarde, kun naar de skulde

¹⁸⁾ Kgbrevet dat. 23 Decbr. 1667 er aftrykt i Engelstofts Annal. 1807 I, 195.

tale med Professorerne, lagde de den for ikke at støde disse ^{1°}). Endnu hundrede Aar efter gik Studenterne sædvanlig med Værget ved Siden, men da samtidigt næsten alle andre Stænder almindelig gik med Kaarde ^{2°}), maatte denne Skik tabe en stor Del af sin særegne Interesse for Studenterne, og da Skikken gik af Mode blandt de højere Stænder og Borgerne, aflagde hine den med det samme.

^{1°}) Pontoppidan: *Ann. eccl. Dan.* IV, 538.

^{2°}) Jonge: *Kbhvns Beskrivelse*, S. 279.

Bilag

af

historiske Aktstykker.

[1.] Rulle ofver Studenternes Regimente ¹⁾,
[optagen i September 1658].

Oberst: Mogens Krag.

Major: Steen Bilde.

* R. Sect.: Jørgen (Lauridzøn) Hammer ²⁾.

1 Compagnie.

Capitain: Reinholt Solckeman.

Leutenant: Peter Hieronymus.

Fendrich: Jürgen Hannie.

Capit. de armis: Caspar Ahnemüller.

Sergiant: Jonas Andersen.

Munsterschrieffver: Tomas (Pedersen) Montenius.

1 Rode.

Corporal: Jens Larsøn Bugge. *D. Thomas Bang.*

* Anders Engelbretsen Skanch.

Lars Hansøn Buxen. *D. Jac. Knudsons.*

Anders Jacobsøn Skovbye. *M. Rasm. Brochm.*

¹⁾ De Studenter, hvis Navne ere trykte med spærret Skrift, mældte sig paany til Krigstjeneste i Januar 1659. De, der ere betegnede med *, vare Kommunitetsalumner. De med Kursiv tilføiede Navne betegne de Steder, hvor de ubemidlede Studenter paa den Tid, denne Liste optoges, havde Indkvartering. Hvor Navne ikke vare fuldstændigt anførte, ere de saavidt muligt udfyldte efter andre Fortegnelser, og det tilføjede sat i Parenthes.

²⁾ Student 1652 fra Herlufsholm Sk.

Rasmus Olson Hyscolpus. *Steffans Klocker.*
 Jørgen Pedersen Strandbarm. *Rstr.*

2 Rode.

Tøger Andersøn Øreland. *D. Chr. Ostenfeldt.*
 Hans Larsøn Nidrosiensis. *M. Rasm. Brochm.*
 Erich Andersøn Qvernes.
 Gregers Jensen Paasche.
 Cornelius Luth Bergensis. *D. Th. Bang.*
 Niels (Thomæsøn) Friis Nidrosiensis. *D. Joh. Vandals.*

3 Rode.

Erick Andersøn Opdal. *D. Chr. Ostenfeld.*
 Olle Nielson Fielke.
 Marcus Caspersøn Barnholt.
 Jonas Villumsøn Fyren.
 Christian Pedersen Lund.
 Hans Mortensøn Sand. *M. Rasm. Brochm.*

4 Rode.

Lars Matzøn Gram. *D. Jac. Knudsen.*
 Christian Hendrichsøn Langemach³⁾.
 Niels Kjeldsøn Eysted. *Rstr.*
 * Hans Hansøn Tancke.
 Niels Christensøn Krag.
 * Hans Pedersen Biørn.

5 Rode.

Corp.: Niels Hansøn Buxen. *D. Jac. Knudsons.*
 Jacob Augustinesøn Nidrosiensis. *M. Rasm. Brochm.*
 * Hendrich Jensøn Isogæus (Jempterland).
 Lars Olson Stavanger. *D. Joh. Vandels.*

³⁾ „Rostochii deposuit 1649 ex privata in ædibus paternis Falstricæ institutione“. Indskr. ved Kbhvns Univ. 12 Maj 1655. Univ. Matr.

Frederich Jørgensøn Grut. *Beate M. Hansis.*
 * Jens Christøphersøn Nidrosiensis.

6 Rode.

Christian Henningsøn Stockflet.
 Madtz Richertzøn Romsdal. *D. Th. Bangs.*
 * Hans Hansøn Noorfar (ell. Færø).
 * Cornelius Hansøn Belgius.
 * Jonas Jensen Staffvanger.
 * Lars Jacobsøn Kind.

[7 Rode].

Peter Jørgensøn Skelderup.
 * Claus Hansøn Hastmarck.
 * Hans Arentsøn Prensler.
 Peder Madtzøn Friis.
 Hans Søffrensøn Skaaning. *D. Jac. Knudsons.*
 Johan Pedersøn Steenstrup. *Magdal. D. Oluffs.*

8 Rode.

* Lars Gundersøn Sæbye.
 Hans Samuelson Loss. *M. Rasm. Brochm.*
 * Christopher Jacobsøn Stockflett.
 Elias Clemendson. *M. Rasm. Brochmand.*
 * Jens Jensen Holdst.
 * Jacob Stads Østervigh.

9 Rode.

Hans Christophersøn Basse.
 * Madtz Danielson Gemsoe.
 Niels Steensøn Hauniensis.
 * Niels Clausøn Barfoed (Fionus).
 * Mathiis Hendricksøn Cimber.

10 Rode.

Anders Lauridzøn Spydeberg.
 Gabriel Hanson *hos M. Rasm. Brochmand.*

Christopher Knudsøn Winckel hos *M. Rasm.*
Brochm.

Lauridz Mortensøn Sand.

Hans Hendricksøn Kock.

2 Compagnie.

Capitain: Thomas Meldrum.

Leutenant: Thomas Hunter.

Fendrich: Andreas Fradzer.

Capt. de armis: Claus Has.

Sergiant: Hans Madtzen (Hauniensis).

* Munsterskriffver: Peder Lauridzen Skiffve.

1 Rode.

* Corporal: Michel Casparsøn Nyborg.

* Niels Pedersøn Medollen.

Niels Arffvidzøn Varberg. *D. Jac. Knudsons.*

Jørgen Jensen Staffvanger.

* Jacob Hansøn Kyng.

* Jacob Christensøn Tosterup.

2 Rode.

Niels Jacobsøn Hauniensis.

* Torsten Helgensøn (Eliæ) Staffvanger.

Christen Søffrensøn Hiortsvang. *Beate M.*
Hansis.

* Berent Hendricksøn Assens.

* Anders Rasmussøn Horn. (Commun. famulus).

* Anders Jensøn Hersløff.

3 Rode.

* Lauridz Ollesøn Kolde.

* Niels Mogensøn Gaverslund.

* Jens Jensen Krag.

* Othe (Eyulfson) Islender.

* Bent Jacobsøn Varde.

* Mogens Mortensøn Malmøe.

4 Rode.

Hans Nielsen Hauniensis. *M. Rasm. Brochm.*

* Lauridz Andersøn Brandstrup.

* Lauridz Frandzøn Ærøe.

Søffren Pedersøn Bloch. *D. Jac. Knudsøns.*

* Lauridz Nielsen Dal.

Peter Hansøn Landskrone. *M. Rasm. Brochm.*

5 Rode.

* Johan Jonsøn Agerschov.

* Mickel Madtzøn Malmøe.

* Baldzar Jensen Hals.

* Hannibal Pedersøn Block.

Lave Iffversøn Vonsield. *D. Chr. Ostenf.*

* Vincentz Knudzøn (Fremsius) Norbag.

6 Rode.

* Corp.: Søffren Madtzøn Hauniensis.

Oluff Pedersøn Rod. *M. Rasm, Brochm.*

* Vldrich Hansøn Snel.

* Lauridz Nielsen Kraas.

* Hendrich Bunesøn Aars.

Olle Olsøn Mule. *D. Th. Bang.*

7 Rode.

* Hans Lauridzøn Morslet.

Anders Pedersøn Norbage. *D. Jac. Knudzen.*

Hans Christensøn Heideberg.

* Christen Christensøn Mariager.

* Jens Pedersøn Skibsted.

* Ægidius Lavesøn Vellejus.

8 Rode.

Christen Olsøn Busch. *M. Rasm. Brochm.*

Hendrick Andersøn Vandsted. *D. Joh. Vandalini.*

* Caspar Christophersøn Tørsleff.

Povel Povelson Assens.

* Christen Madtzen Møller.

* Peder Lauridzen Hindze.

9 Rode.

* Niels Pedersen Othoniensis.

Palle Mathisen Tversted. *Samuel Tomæsens.*

* Lave Hansøn Staffvanger.

Tyge Rasmussen Hafniensis.

Jens Rasmussen Kierumgaard.

* Casten Hansøn (Tanche) Norbag.

10 Rode.

* Hans Tomæsen Svenborg.

* Albert Christensen Windelboe.

Anders Windelboe. *M. Rasm. Brochm.*

Peder Jensen Hee. *M. Veizium.*

Lodvig Frandzen Rosenberg.

* Anders Jensen Hals.

3 Compagnie.

Capit.: Bodewin Hannia.

Leuten.: Johannes Melsophius.

Fendrich: Ludovicus Bertius.

* Capit. de armis: Claus Kierulff.

Sergiant: Lauridz (Sigfridsen) Friis.

* Munsterschiff.: Christen (Jensen) Røgelhæde.

1 Rode

Corp.: Axel Claussen Ordningborg.

* Hendrich Hanssen Lyffbierg.

* Claus Nielson Lyngbye.

Povel Johansen Stroff. *M. Rasm. Brochm.*

* Arnoldus Hammermüller.

Hans Jensen Aland.

2 Rode.

Lauridz Madtzøn Heich.

Albert Christophersøn Helsing. *D. Jac. Knudsons.*

* Jens Nielsen Horsens.

* Johan Monrad Erichsøn.

* Hendrich Tomæssøn Bartzmarck.

* Marcus Dyre.

3 Rode.

Anders (Jørgensøn) Bogens. *M. Rasm. Brochm.*

* Henning (Cortsøn) Abelsted.

* Hans Rasmussøn Roed.

* Søffren Andersøn Naskov.

Anders Christophersøn Bagger. *D. Jac. Knudsons.*

* Hans Hansøn Fick.

4 Rode.

Corpor.: Anders Gundzov Andersøn.

* Hans Jacobsøn Keinappel.

* Dodo Jørgensøn Nesbye.

* Jens Jensøn Qversted.

* Niels Clausøn Gudom.

* Jesper Knudsøn Odense.

5 Rode.

* Peder Pedersøn Svenborrig.

* Clemend Pedersøn Odense.

* Rasmus Matthiisøn Svenborrig.

* Christen Mortensøn Nackschov.

* Rasmus Pedersøn Svenborrig.

Peder Hendricksøn.

6 Rode.

* Hans Pedersøn (Langkilde) Nyeborg.

* Søffren Rasmussøn Dolmar (Grenoanus).

* Clemend Søffrensøn (Chythotzius) Veyel.

Lauridz Jensøn Egense. *Steffan Klocker.*

- * Jacob Nielsøn Medelfar.
- * Christen Tomæsøn Viborg.

7 Rode.

- * Corp.: Lauridz Christensøn Hauniensis.
- * Lauridz Hansøn.
- * Niels Lauridzøn Langaa.
- * Christen Hansøn Høyer.
- * Hans Nielsøn Kundbye.
- * Frederich Olsøn Splet.

8 Rode.

- Jens Simonsøn Assens. *D. Th. Bangs.*
- Povel Christensøn (Undløs). *Steffan Klocker.*
- * Zacharias (Biørnsøn) Holchius Norvagus.
- Jens Lauridzøn Sæbye. *D. Joh. Vandel.*
- Christen Christensøn Sæbye. *D. Joh. Vandel.*
- Niels Brøndersløff. *M. Rasm. Brochm.*

9 Rode.

- Niels Brinck.
- * Jens Pedersøn Bajd.
- * Christopher Knudsøn Norbag.
- * Søffren (Rasmussen) Rytter.
- * Hans Povelsen Resen.
- * Olle Hendrichsøn Møen.

10 Rode.

- * Bertel Lodvigson Odense.
- Morten Bloch. *D. Jac. Knudsons.*
- * Christen Jensøn Sael.
- * Steen Jacobsøn Skaaning.

4 Compagnie.

- Capitain: Herman Friis.
- Leutenant:
- Fendrich:

Capit. de armis: Jacob Nielsen.

Sergiant: Hendrich Biscop.

* Munsterschiff.: Jacob (Jacobsøn) Holm.

Sergiant: Oluff Simonsøn.

Sergiant: Jørgen Bøyesøn. *Magd. D. Oles.*

1 Rode.

Corp.: Cosmus Borneman.

Corfis Bram.

Jens (Jacobsøn) Vind. *Magd. D. Oles.*

* Peder Jacobsøn Spielderup.

Hans Oluffsen Falck. *Beate M. Hansis.*

Peter Bonnix.

2 Rode.

* Hans Resen Lauridzøn.

* Oluff Jacobsøn Spielderup.

* Anders Nielsen Slagelse.

* Jens Jensøn Hersløff.

Jens Hatstein.

3 Rode.

Jacob Borck.

Simon (Pedersøn) Hoff.

Niels Pedersøn.

* Morten Giertsøn Møen.

* Christian Jacobsøn (Thestrup) Nyborg.

* Berent Lavesøn Vellejus.

4 Rode.

Povel Prael.

* Benjamin Osvall⁴⁾ *har hos Joch. Moltken ochsaa.*

* Niels Graa Christophersen.

* Peder Pedersøn Sognedal.

⁴⁾ *B. Oswaldi Thuringus, depos. Jenæ, jam ex Gymnasio Gedanensi ad nos venit — in album studiosorum Havn. relatus 21 Maji 1655. Univ. Matr.*

* Jacob Christensen Vndløse.
Nathanael Mathiisen.

5 Rode.

Jens Envoldsen Degberg. *D. Joh. Vandels.*
* Ægidius Nielsen Brynds.
Oluff (Jensen) Jerløs.
* Samuel Jensen Hauniensis.
* Peder Jensen Ribe.
Morten Grønbeck.

6 Rode.

Jens Hansen (Ærnøe?)
Jens Gregersen (Lemvig).
Jens (Christensen) Fischer.
Bertel Scheving.
* Anders Christensen Toxot.
Herman Rasmussen Morsing. *M. Veitzium.*

7 Rode.

* Otho Jacobsen Kiøbenhaffn.
* Knud Døese.
Povel (Sivertsen) Friis.
Oluff Tierbye.
* Emmich Andersen Nedergaard (Cimber).
* Jesper Jørgensen Ordningborg.

8 Rode.

Jens Vandel.
Lauridz (Madtzen) Hvid Randers. *D. Jac. Knudsens.*
Jørgen Madtzen.
Ægidius Lauridzen.
Anders Rasmussen (Spandet).
* Peder Nielsen Hobroe.

9 Rode.

Corp.: Morten Giedsted.
* Morten Reinholt.

- * Peder Paasche Christensøn.
- * Peder Pedersøn Jeberg.
- Villadtz Lauridzøn.
- * Jens Stadel Lauridzøn.

10 Rode.

- * Peder Johansøn Borsenius.
- * Anders Christensøn Linte.
- * Jens Andersøn Hvas.
- * Oluff Christensøn Holstedbroe.
- Niels Varde Christensøn. *M. Veitzium.*
- Christen Holm. *M. Ras. Brochm.*

11 Rode.

- Peder Grøn. *D. Jac. Knudsons.*
- Hermund Claussøn.
- * Christen (Jørgensøn) Skomager.
- * Mauridtz Pedersøn Norbag.

Konsistoriets Archiv Pakken: „Acta belli Svecici“. Paa en Liste, der findes sammesteds og har den Overskrift —: „Efter Velb. H. Secreterers notification til Academiet 4 januarij 1659, att det vaar Kong. Maytz. Vor allernaadigste Her- ris och Kongis befalning, att en Rulle skulde offuerleveris paa saa mange studenter, som findis nu her i byen, haffuer samptlige Professores ved offentlig Programma ladet dennem sammenkalde; och haffuer da effterschreffne studiosi deris naffne angiffuet, Anno et die ut supra“ — findes endnu følgende Navne, der, saavidt jeg kan se, ikke ere anførte paa den ovenfor meddelte Rulle:

Bernhardus Eri.	Laurentius Biering.
Einer Torfæus. Isl.	Petrus Jacobi Vinsløff.
Daniel Michaelis Volf.	Petrus Buchius.
Franciscus Petri Norveg.	Ericus Gurrhius.
Matthias Matthiæ.	Janus Matthiæ.
Erasmus Nicolai Medelfart.	Janus Munch.
Ericus (Petri) Bunderup.	Olaus Laurentii Grube.
Henricus Nicolai.	Ivarus Magni Stadsgaard.

[2.] Kongl. Mait^s breff *om at føre *Studiosis* til gemyt, at det dennem oc vel anstaar, sig godvillig til felles conservation oc defension at indstille, etc.

Os Elschelige Hæderlige oc Højlærde *Rectori* oc menige *Professoribus* paa Academiet udi Vor Kiøbsted Kiøbenhafn.

Friderich den Tredie med Guds Naade Danmarches Norges Wendes oc Gottes Konning Vor Synderlig gunst tilforn Vi bede Eder oc Naad. ville at I remonstrerer *Studiosis* her paa Academiet den farlighed vi nu for øjen seer, Førendes dennem til gemyth, at det dennem oc vel anstaar, udi saadan gemene fare, efter andre loulige academiens exempeler, sig oc godvillig, til felles conservation oc defension, at indstille, oc dennem som sig der til ville bequemme, maa i sielf for eders anpart tillige med officerene, som vi der ofver ville lade forordne, underholde, oc saa for andre Soldater eller Ryttere at holde vere forskaanede, saa fremt det kand betrefte den proportion som eder kand tilkomme, huor-paa I oc en rigtig Roulle hafver at forfatte, oc os med forderligste til efterretning leverer. Der med scheer vor Villie, befalendes eder Gud. Skrefvet paa Vort Slot Kiøbenhafn den 3 *Februarii Anno 1658.*

Vnder Vort Zignet

Friderich ¹).

¹) Efterat Rektor havde modtaget dette Brev, udstedtes følgende „*Invitatio*“:

Studiosis Regiæ Havnensis Universitatis Sal. Quotquot estis, qui, civitate Academica donati, aut Regiæ Communitatis mensa fruimini aut in urbe degentes, privilegiis atque immunitatibus Studiosorum gaudetis, comparete hodierna duodecima in area Academiæ, ut audiatis, quid ex Serenissimæ Regiæ Majestatis edicto vobis erit proponendum. Valete. Feria sexta, Non. Februar. Ann. CHR. CIOICLIIX

jussu Magnifici Rectoris scripsi

Chr. Stenbuch.

Academiæ Notarius.

Afskrift i Konsistoriets Domkopibog 1656-63, fol. 155 a, med Prof. Stenbuchs Haand. Jfrt. Sjællandske Tegnelser Nr. 34 fol. 362 b.

[3.] Studenternes Andragende om at faa Kjeld Lange og Mogens Krag til deres Anførere.

Stormectigste Høybaarne Første, Allernaadigste Herre oc Konning;

Efttersom aff osz begieris, Att wi samptlig vill tage Gewehr, udj denne vor Allernaadigste Herris oc kiere Fædernelands høytregende fare, oc med Andre her i Byen woffue Liiff oc Blod, till Byens Defension, ere vi vnderdanigst gierne dertill resolverede med forgaaende vnderdanigste begiering, at Hans Kongl. Maytt naadigst ville osz efterskreffne puncter bevilge.

1. Att vi icke skulle nodis till at parere nogen Anden Krigsofficerer end Welb.¹⁾ Mogens Krag, som en indfødt dansk Cavalier, oc best kiender danske Studenters humeur; Men herforuden som sidste gang forbliffue under voris egen *Magn. Rectoris* jurisdiction, Och enten aff vor egen Corpo, heller blant andre aff osz udvalte vnder-officerers direction, dog at de samme icke maa tractere osz anderledis end *liberalia ingenia* oc *studiosos*, enten med Hug eller Slag eller wnettig offuerskielden, naar vi gjør voris Devoir, oc lyder tilbørlig Commando.

2. Att ingen enten Riig eller fattig, Geiszlig eller Verdslig Mands Søn, uden de aff billig Aarsag kand dømmis wbequemme til at handtere en musqvæt, under nogen prætext maa absentere sig.

3. Att de som icke haffue midler her paa stedet, maa nyde indquartering, helst hosz Professorerne.

¹⁾ Disse to Ord ere udstregede og med en anden Haand er tilføjet: „end Obrist Kay Lange, och Obrist Lieutenant“, uden at den følgende Entalsform er forandret.

4. Att vi hereffter icke alleene som tilforne maa nyde vore privilegier oc immuniteter, oc forbliffue gandsche exempt, fra all werdslig Øffrigheds jurisdiction oc all deris prætext: Men end oc naar Gud giffuer fred, at maa frem for andre, som nu icke offererer deris liiff oc blod til Maytts oc Fædernelands tieniste, forfremmis til vacerende bestillinger, om vi dertil bliffuer befundne dyctige.

5. Att dennem som bliffuer quæste, maa paa hans Maytts omkost giffuis en forfaren *Chirurgus*, oc om nogen bliffuer lemmelest, da at motte forsichris, om at nyde sit ærlige Liffs ophold.

Herpaa forventer vi vnderdanigste Eders Kongl. Maytts naadigste Ansuar oc milde Confirmation, oc detsmidler offererer vor Liff oc Blod till Mayestetens Devotion. *Ex Auditorio inferiori*, den 11 Augusti 1658.

*Regiæ Academicæ Hafniensis
Studiosi.*

Orig. i Gehejmearchivet. Sjællandske Indlæg 1658. B.

[4.] Bispen [fik Bref] om de Studenteres indquartering, som icke hafuer middel.

F. 3^{tius}. W. S. G. T. Eftersom Vi naad. hafuer ladet anbefale at de *Studiosi* som gewehr hafuer antaget, och icke er i Communitetet eller self middel hafuer, schulle indtil bedre tider, nyde fri indquartering hos de Geislige her i Byen, da bede Vi eder oc naad. ville atj paa Vore wegne taler med *Ministerio* her i Byen, som iblandt de Geislige Kiøbenhafns indbyggere ere, oc ville were deelagtige i wores udgifne privilegier at de oc saa tilhielper efter proportion til bemte Studenters underholding, Ey paatviffendes at de io i disse besverlige tider som andre Vore tro oc lydige vndersaatter sig her til beqvemmer. Dermed etc.

Hafn. d. 14 Aug. 1658.

Sjællandske Tegnelser Nr. 34, fol. 673 b-674 a.

[5.] Kongebrev, hvorved der paalægges Studenterne større Nøjagtighed i Opfyldelsen af deres militære Pligter.

Vi Friderich den Tredie o. s. v. Giøre alle vitterligt, at eftersom vi kommer i erfaring, at en deel af Studenterne sig ey flittig paa deres poster paa voldene indstiller, som andre vore troe undersaatte, Da ville vi her med en huer af dennem alvorligen formanet have, at ingen sig uden Officerenis forlof der fra absenterer: Saa fremt at saadanne icke for modvillige ville holdes, oc ey her efter sine privilegier nyde, men straffes med relegation eller i andre maader. Oc paa det at saadanne motvillige icke skal foraarsage ond exempel iblant de andre, da skal det de andre maa vere tilladt self at udtage dennem som sig i saa maader absenterer fra deres poster, huor de oc findes, uden nogen undskyldning at de paa andre poster sig opholder, eftersom de endeligen paa de dennem forordnede poster skulle vere tiistede. Gifvet paa vort Slot Kiøbenhavn den 15 Augusti Anno 1658.

Under Vort Signet
Friderich.

Afskrift i Konsistoriets Domkopibog, fol. 236. b. Jfrt. Sjællandske Registre, Nr. 24, fol. 265.

[5 b.] Studenternes Andragende til Professorerne om, at de maatte faa en Avditer ansat ved deres Regiment. Avg. 1658¹⁾.

Pro-Rector et Senatus Acad. Havnensis.

Eftersom der voxer disordre iblant osz i det Een deel aff osz

1. Iche bliffue tilbørligen exercerit och vndervijst och deroffuer icke Endnu veed Ret att handtere

¹⁾ Om dette Andragende se Fortalen.

derisz geuer, huoroffuer baade Er scheid vlyche, och eenhuer mere frychter sig for sin naboe End for sin fiende.

2. Officerene begynder att bruge høyere Com-mando End som vj meener vorisz privilegier kand til-steede, och deroffuer bliver Eendeel aff dem ilde lid af Studenterne, och p. c. lidet achtet.

3. Vi fordeelisz fra hinanden saa tit och ofte att vi paa det sidste iche kiender vorisz Officerere, och naar vi har reparerit Een pladz da maa vi nødisz till att tage Een Anden brøstfeldig pladz.

4. Mange Enormiteter begaaisz aff Een deel vschi-chelige Jblant osz, huorfore vi andre hører ilde, især att saa snart vi fra vorisz geuer forløffuisz da maa vj finde det Enten forvexlet, dobbelt ladt Eller slet bort-taget huorpaa stoer v-lempe och liffsz fare kand paafølge.

5. Och Efftersom Studenterne som Ey nyder Com-munitetit høyeligen beklager sig att derisz privilegie om vnderholdning Ey Efterkommes (wanseet Kræmmer och Hantverkszburser Kongensz Penge bekommet haffuer) och de meener det scheer derfor, att de iche har den som tilbørligen kand vrgere derpaa.

6. Er der stoer venighed iblant dem selff i det den Eene vill dette, den anden dett andit och den Eene forachter den Anden, huilcket kunde ved Een fuldmech-tig dempisz och remederis Att der aff Ey schall voxen nogen vlempe, och baade Høye och Lauffue aff vorisz Geislige orden Ey schall høre Jilde.

7. Och paa det vi schulle Ey Joe lenger jo meere nødisz med Klagen att offuerløbe vorisz Öffrighed *Senatum Academicum* begierer vi aff Professorene, att osz maatte giffuesz Een aff vorisz Eegen Orden, som forstoed sig paa baade att kunde haffue Jndseende att vj alle bliffue tilbørlige vndervijste, och kunde bede vor Offi-cerer med discretion, att de derisz bestilling maneer-ligen ville Effterkomme; holde Studenterne med større dristighed dog bedre discretion till derisz paatagne plicht

(forhaabende att de bedre schulle optage det aff saadan Een, End aff disse vbekiente officerer, om den med ord satte dennem nogit till rette) och iche alleniste vere som En Regiments Auditeur, mensz End och som Een Adjutant och q. s. Mediateur.

8. Och paa det att Jngen schulle fortyche det och ligge Enten osz Eller den som dette schall forvalte, nogen haed til, Ere vj ydmygst begierendis att der maatte forhuerffuis naffnlig ordre och befalning till den, som Professorene osz vill assignere, Enten aff Kongl. May. self Eller och Her Rigensz Hoffmester ratificeret eller vdgiffuet.

Dette Offuerschreffne setter vi ydmygst vdj Professorens Egen discretion, forhaabende att efftersom vi forsichre osz om derisz affection och ombue for osz, de da Enten giffuer osz Een aff derisz Egne *Collegis* Eller Een som de siunisz der till att kunde betrois som den dedt forstaar, och som haffuer Credit hoesz de fleste och sindigste Studentere. Herpaa begierer vj vden Ophold gunstig resolution Efftersom her siunisz att vere *periculum in mora*.

Original i Konsist. Archiv. Pakken: „*Acta belli Svecici*“.

[6.] Kield Lange [fik Bref] anlangende M. Jens Dolmer at vere Auditeur ofver Studenterne.

F 3tius. W. G. T. Wiid at Vi naad. tilfreds er, at os Elschel. Hæderlig oc Høylærd M. Jens Dolmer maa vere Auditeur ofver Studenterne. Der efter du dig kand viide at rette. Befalendes etc.

Hafn. d. 20 Aug. 1658.

Sjællandske Tegnelser Nr. 34, fol. 681 b.

[7.] Citatio Peremptoria.

Christiani Henningi Stockfleti,
Quum, postquam hodie data dextra Magnifico Vice-

Rectori promisisses hospitio te tuo non exiturum prius quam coram Academico Senatu jubereris causam dicere, tu nec in hospitio permanseris, nec ad dictam horam coram judicio comparueris, en publica hac schedula peremptorie citaris, ut crastina die, hora media nona, causam dicas. Id quod nisi feceris, relegationem senties contumacia tua dignam. Si consultum studiis tuis cupis, mi Stockfleti, ea, quæ bonæ spei civem decet, modestia te siste. Vale. Hauniæ xxvii Augusti, Ann. Æræ Chr. clo lo clix.

jussu Magnifici Vice-Rectoris scripsi
Chr. Stenbuch.
Academiæ Notarius.

Konsistoriets Domkopibog, fol. 196 b.

[8.] Kongebrev til Professorerne om at tilholde
Studenterne at varetage deres Poster.

Friderich den Tredie o. s. v. Vor Synderlig Gunst Tilforn, Vi bede Eder oc Naadigst ville at I alvorligen tilholder Studenterne at de baade nat oc dag lader sig finde paa deres poster, saa fremt de ey tilbørligen ville straffes, om Officerene derpaa klager, dersom oc nogen sig motvillig anstiller, oc uden Officerenis forlof, fra posterne begiver eller absenterer, da ville vi self saadanne tilbørligen lade straffe, om paaklages, foruden huis anden vilkaarlig straf, huorved saadanne opsetzige promotion herefter skal forhindres, huorimod de som sig flittig indstiller, all anden forfremmelse fremt for andre, skal have at forvente, Saa at fienden os ey skal overrumple, om hand her paa festningen noget skulle ville tentere, Derefter I eder kand vide at rette. Befalendes eder Gud. Schrefvet paa vort Slot Kiøbenhavn den 5 *Septembris*, 1658.

Under Vort Signet
Friderich.

P. S. Vi formoder oc at I ey tilsteder, nogen sig udi eders huse om natten af dennem at opholde som nogen post paa voldene forordnet er, men at alle oc en huer, saa vel af Eders huse som andre her udi staden sig til defension imod fienden flittig oc ufeilbarligen indstiller, oc at I udi saa maader foregaar de andre indvaaner oc borgerskab her udi staden med et got exempel.

Afskrift i Konsist. Domkopibog, fol. 235-236. Jfrt. Sjællandske Tegnelser Nr. 34 fol. 706 a.

[9.] Universitetets Erklæring til Rigsraad Otto Krag angaaende to Studenters Andragende om Indkvartering.

Gunstige oc Velb. Otthe Krag, Høyvise Rigets Raad, tuende Supplicationer til Eders excellentz ere os af tuende *Studiosis*, Niels Christenssøn Krag oc Peter Bonnix Holsteiner¹⁾), indhendiget, med E. Exc. paa-skrift, at dennem, som andre i lige tilfelde, maa vederfaris; da efter som Supplicanterne indkvartering ere begierende, af huilcke den ene er Hed. oc Høil. Mands, M. Eric Olessøns børns *pædagogus*, oc den anden er tagen fra Kongel. Maits fri bord i Communitetet, oc hos bemelte M. Eric Olessøn hid indtil fri kost nydet haver, efter som hand hans hustrue er paarørendes, oc Kongel. Maits special missive til *Facult. Theolog. de dato 14 Novembr. 1657* alvorligen befaler, at de *Studiosi* som enten self haver middel, eller sig hos andre her udi byen for *pædagogis* lader bruge, saa vel som tiener *Professoribus* for *famulis*, eller ligger i fornemme folckis huse, ey udi disse tider oc indtil paa videre naadigst anordning nyder nogen bord, eller underholding i Communitetet; kand vi icke eracte for-

¹⁾ Student fra Flensborg Sk.

schr^{ne} tuende personer fri indquartering, som er lige ved fri kost i Communitetet at regne, at kunde bevilges: 1, efterdi den ene, Niels Krag hid indtil haver tient M. Eric Olessøn for *pædagogo*: den anden er af M. Eric Olessøn taget fra Kongens kost, at nyde fri kost i hans huus; oc derfor nu icke billigen burde at forskydes; eftersom neppelig skal befindes, at nogen god Mand, i huad stand hand oc er, i denne tid deres børns *pædagogum*, som i fredelig tilstand tient haver, oc her efter tieniste kand giøre, forskyder. At intet skal meldes, at baade *Professores*, *Professorum* encker, oc andre Academiet tilhørige deres *pædagogos* underholder, enddog de hos deres børn ingen tieniste nu af dennem kand have, men lige ved andre deres post paa volden opvarte. Den anden oc hid indtil i bem^{te} gode Mands huus fri bord haver nydet; oc derfor, som hans hustrues slect oc forvandt, nu icke bør at slagis haanden af. *Professores* der foruden have med de 63 *Studiosis*, som i rytter holdet ere indregnede, deres tal *proportionaliter* efter de andre Stenders indquartering saaledes sluttet, at de med flere icke kand betynges; synderlig af dennem, som af ingen fornødenhed tiltrengis deres *pædagogum* oc hid indtil underholdte *domesticum* af huset oc fra deres bord at forskyde. Vi formoder, at M. Eric Olessøn maa tilholdes self at underholde sin *pædagogum*, oc *domesticum*, som billigt siunis, oc vi en huer for sig giører, vi som dog efter vores vilkaar oc middel ere langt høiere besuerede end M. Eric ²). Huis irringer,

2) Enkelte af Kjøbenhavns Præster søgte at afskedige deres Huslærere, uagtet Universitetet satte sig derimod. Jfr. A. C. 28 August 1658: „Jens Fisker og Ole Jerløs, som haver hidindtil haft kost og kammer hos M. Hans Enevoldssøn Brochmand (Præst ved Nikolaj Kirke), kand icke tilstedes indquartering, eftersom de udi hans huus have middel at lefve aff, oc ingen billigen kand forskiude sine *domesticos* i denne tid, som hand haver haft i tjeniste oc brugt hid indtil.“

som af Supplicanternis misforstand i beretningerne sig haver indritzet, gaae vi forbi, at hans Excell. her med icke skal molesteres; eftersom de nock kand eractes, Professorerne dermed utilbørligen at gravere, at vere indført. Ellers findis vi altid, hans Excellentz til all velbehagelig tieniste beredvillige i alle muelige maade. Befalendis hans Excellentz under den Høyestes trygge beskiermelse til siels oc lifs timelig oc ævig velstand.

Ex Consistorio Hafniensi, 11 Septembr. 1658.
Vice-Rector oc Professores.

Afskrift i Konsistoriets Domkopibog, fol. 236 b.

[10.] „Det norske Kompagnis“ Andragende til
 Oberstlieutenant Mogens Krag om en egen Avditor.
 Sept. 1658.

Welbyrdige Her Obr. Lieutenambt
 Gunstige Patron

Eftersom iblant osz nogle Enormiteter aff Eendeel vschichelige begaaisz, huilche fauter dog Høyere End tilbørligt bliffuer iblant alle opmutzit och det mere Er Øffrigheden forebragt, huoraff opvelder saadan suspicion, at naar vi Endoch gior vorisz paatagne plicht med schyldig och største flittighed, bliffuer det dog som Inted Eller Ringe achtet, saaatt vi befrychter att den Tieniste vj med største flid meener att vinde vorisz Allernaadigste Herrisz och Konningsz Naade och Gunst, samt Obligere osz vorisz Fæderneland, schall saa slet forvendisz, att vi J steeden for goede Patrioter, schulle paa det sidste imod all forhaabning Erklerisz motvillige; huilchet dog i tide kand remedieris. Derforvden

Eftersom der Er baade qvetske och saa Siuge aff osz aff anden tilfald att der Er *periculum in mora* och endochsaa noget falder vndertiden mellem Professorene och osz som bedre kunde ageris och Componeris ved Een Mediateur, End aff osz selff, som i saadant iche

Ere velerfarne, mensz i Retmessige sager maaschee nogit furieus och deroffuer straffede med fengsel och arrest aff Professorene och fremdeelisz Truisz med Effterstrebelse.

Och for det sidste (*qvod caput rei est*) har vi meget nødvendigt att proponere, om huilchet i Een visz och behørlig maade att forbringe, vi saa mange *diversa Ingenia* sildig Eller aldrig kand accordere Da haffuer vi Een fornufftig Mand som tillige Er discret, osz affectionerit och Troe och deroffuer i de fleeste och sindigste derisz credit, høyeligen fornøden, som med tilbørlig raison och moderation kunde føre alting i bedre orden, osz om vorisz plicht Erindre och till den med maneerlig discretion tilholde, saa och haffue omsorrig for vorisz qvetste och Siuge att de tilbørligen accomoderis och vorisz *partes* i all Retmessighed paa tage fremføre, och agere. Aarsagerne huorfore vi icke med den osz forordinerede Auditeur kand och vill vere benøyet Ere disse, att hand først vden vorisz gandsche Compagnies Consents alleniste aff de Andre bleff Eli gerit och antagen, osz tillforne aldeelisz v-adsput, v-anseet vj allene derom gjorde anmoedning. Siden hand Er bleffuen, haffuer hand sielden sig der ladit finde, mensz omsider Een saasom hansz Substitut constituerit i ligemaade vden vorisz samptlige samtøche, sampt ny vmuelige *leges* vdgiffuet, Har derfor vden icke hafft den flid med vorisz qvetste och Siuge som det sig burde, mensz ladit Een, vdj den lychelige occasion for Westerport qvest, paa den fierde dag ligge vbesøgt och vforsørgit. Haffuer Ey forhiulpet osz till tilbørlig satisfaction for Indqvartering, mensz vjdere som osz siunisz och vi selff Erfaret haffuer giort osz suspect for vorisz gunstige Øffrighed, och det baade Jmod Een Auditeurs Embede, som først selff schulle forhøre tvistighederne och Ey *inaudita Causa cogere accusatos* till Øffrigheden och det megit imperieus. Huorvdoffuer Hand och gandsche har spilt sin Credit

saa att hand snarere schulle bliffue Aarsag till disordre iblant osz Som ingenlunde vill for offuenmelte Aarsager hannem parere.

Huorfore vi samptlige aff Eders velb. saasom vorisz gunstige Patron ydmygeligst Ere begerendisz, att hand vilde ved sin Intercession osz Een naadig resolution paa hoszfølgende nødvendige supplication aff Hansz Kongl May tillveyebringe. Vi Jgien forbliffuer stedse

E: Welb:

Tienstvilligster

Det Norsche Compagnie.

Orig. i Gehejmearchivet, Sjællandske Indlæg 1658 B. Uden paa Brevet staaer skrevet: „Mester Chresten Skioldborg.“

[11.] „Det norske Kompagnis“ Andragende til Kongen om at erholde en egen Avditor. Sept. 1658.

Stormechtigste och Høybaarne Fyrste

Allernaadigste Herre och Konning

For vigtige Aarsager, huilke vorisz Gunstige Welb. Her Obr. Lieutenambt, vell Ere kiendte, Ere vi vnder schreffne aff Edersz Kongl May: naade vnderdanigst begierendesz att den Hæderlige och Høylærde Mand M. Christen Skioldborg, maatte bevilgisz osz som Ere vnder det Compagnie, det Norsche kaldit, till Auditeur och Mediateur, som kand (huilchet vi osz om hannem forsichrer) baade omgaaisz med osz med tilbørlig Sindighed och Moderation, med Redebonhed haffue Inspection med vorisz qvetste och Siuge, och vore *propositiones* i nødvendighe poster forebringe, saa och vorisz *partes* mod dennem som osz kunde forvrette Troeligen agere, och Tillige med Officererne vere vidne om vorisz Flittighed och Troeschab mod Edersz Kongl May: och Fædernelandit, och deroffuer Eders Kongl May: Tieniste med større flid forrettisz.

Saadan Kongelig Naade om kunde Erlangisz, Bede vi Allervnderdanigst det hannem med special Kongl Befaling maatte anbefalisz och loffuer med vnderdanig Tieniste till yderste bloedszdraabe att forbliffue

Edersz Kongl: May:

Troe och Hulde Vnderdanere
Det Norsche Compagnie.

Orig. i Gehejmearchivet. Sjællandske Indlæg 1658 B.

[12.] Mogens Krag [fik Bref] om M. Christen Skioldborg at vere Auditeur.

F 3tius. W. G. T. Wiid at vi naad. tilfreds er, at os Elschel. Hæderlig och Høylærd M. Christen Skioldborg maa vere Auditeur ofver det Norsche Compagnie Soldater. Derefter du dig kand vide at rette. Befalendes etc.

Hafn. d. 27 Sept. 1658.

Sjællandske Tegnelser Nr. 34 fol. 726.

[13.] Kongebrev til Professorerne om at tilholde Studenterne endnu nogen Tid flittig at tage Vare paa deres Poster.

Frederich den Tredie o. s. v. Vor Synderlig Gunst Tilforn, Eftersom vi Naadigst erfarer at Studenterne findes nachlessig deres poster saa flittig at opvarte som det sig burde, Thi bede vi Eder oc Naadigst ville, at I dennem alvorlig oc flittig tilholder at de endnu fremdeles paa nogen tid deres poster uden all forsømmelse paavarer til at gjøre fienden afbreck, det meste mueligt er, under straf efter de articler som Studenterne givet ere, oc ellers i andre maader som vedbør, Dermed skeer vor villie, Befalendes Eder Gud, Schrefvet paa vort Slot Kiøbenhavn den 9 Novemb. 1658.

Under Vort Zignet

Friderich.

Afskrift i Konsist. Domkopibog fol. 236 a. Jfrt. Sjællandske Tegnelse Nr. 34, fol. 762 b.

[14.] Hans Mule [fik Bref] anlangende Communitets spiisning i denne besverlige tid.

F 3^{tius}. W. S. G. T. Eftersom vor Communitet her i Kiøbenhafn kand j denne besverlige tid icke opholdes med det store antal af Studentere, som hid indtil sceed er formedelst dette uformodede fiendtlige indfald, Da bede vi eder oc naadigst ville, atj giører Eders flid at underholde Trende Skifver som ere 36 Personer, eller oc Fire Skifver, som ere 48 Personer, det lengste eder mueligt vere kand, om icke. saa rundeligen som fundatzen tilholder, udi bedre tider at schulle schee, dog saaledes som den fornøden lifs ophold udkræfver, Oc atj herforuden erlegger til *Præpositum Communitatis* til hans Kost om Ugen en Rixdr. hvorimod det oc schal vere Eder hermed tilladt at tage eders betaling for hvis vores Communitet eder schyldig blifver af dets første indkomst som kand bringes til weye førend nogle videre Skifver blifver oprettede, saa at j oc eders arfvinger schulle blifue for eders forstreckning schadesløs. Dermed etc.

Hafn. d. 28 Novembr. 1658.

Sjællandske Tegnelse Nr. 34, fol. 780 b-781 a. Under samme Dato udgik Kongebrev til det theol. Fakultet af samme Indhold, som ovenanførte (Sjæll. Tegn. Nr. 34, fol. 780 a). I Sjæll. Indlæg, 1658 B findes Biskoppens og det theologiske Fakultets Erklæringer angaaende det ved ovenanførte Kongebrev deciderede Andragende fra Hans Mule.

[15.] Uddrag af Konsistoriets Retsprotokol 1658.

12 Augusti. Peder Jacobssøn Spielderup oc Niels Christofferssøn Graa *Studiosi* hafde ladet indstefne Jens Simonssøn; saa oc Anders Nielssøn oc Jens Thomæsøn til deris sandhed efter loven at vidne. Jens Simonssøn

Reus bleff udlat af kieldereren, huor hand i aftis *jussu Vice-Rectoris* vaar indsat, oc stillet udi rette. *Actores* gavfe hannem an, at han i aftis som de stode vact for *Studii* gaards dør, (der de vilde icke efter maaltid vaar endt i communitet lade hannem gaae ud,) hafde sagt til Peder Jacobssøn at hand skulde faae en u-løcke for det. *Reus* i allerhøieste maade nectede det. Anders Nielssøn vant, at den tid de stødte hannem med musketerne, sagde hand til den ene: Du skalt vere forsickret paa, at du skalt faa en uløcke for det. Jens Thomæsen vant, at hand vilde løbe under geveret for dem, som stode skildvact oc siden sagde hand: Du skalt faa en u-løcke for det. Parterne bleve forligte saaledis, at hand anlovede at hand vilde lade dennem vere sig u-bevarede, oc aldrig vilde dem ont. Huor paa hand rackte *Vice-Rectori* oc *Actoribus* haand¹⁾.

7 Septembr. Peder Madssøn Aarbye indkom for retten. Fremstod *D. Scavenius* oc gaff til kiende, at udi hans huus hafde forn^e *Studiosus* forleden løverdags aften haft mange ubeskedentlige ord, oc usandferdeligen talt om *Professoribus*, huilcket hand icke siuntis at kunde forbigaae, at andrage paa *Concistorio*. Huor ledis forn^e Peder Aarbye den tid han hafde begieret indquartering, oc *D. Scavenius* hannem tilbød for tu uger, beregnede fra den 22 Augusti til den 5 Septembr. tu slette daler, vegrede at annamme dem, oc sagde hand kunde icke holde sig om ugen med de

1) Jfr. A. C. 25 Okt. 1658: „*Vice-Rector* refererede at Jens Simonssøn er indsat udi Universitets fengsel, fordi hand haver hugget en studenter i aftis paa postene. Oc eftersom befandtis at vere den samme person, som tilforn haver hugget skienckeren i Communitet: huilcken sag *Professores* hafde henviist til Auditeuren; blef Pedellen skicket til Auditeuren, dette fornævnte at give tilkiende, oc derhos spøre hannem ad, huad der er giort ved den forrige sag. Pedellen refererede at Auditeuren vaar icke tilstede. Denne sag blef oc henviist til Auditeuren, af hannem først at paakiendes“.

penge. huilcket *Professores* vel selff kunde tencke, baade *D. Wandalinus* oc andre, som toge tu eller tre rix daler om ugen for deris kostgengere. Huor imod efter at *D. Scavenius* hafde viist den store underskeed som vaar imellem indquartering oc naar en betaler sin kost; oc sagt at efter som *Studiosi* icke vaare *mercenarii milites*, men *voluntarii* som aff deris egen gode villie, aff kierlighed til deris federne land oc Kongel. Maiestet hafde taget gever til byens defension; da vaar denne slette daler som Universitetet huer uge udgiver til huer *Studiosum* som selff icke haver middel at leve aff, lige som en *eleemosyna*, eftersom de dagligen holder rytter-indquartering lige med de andre stender efter proportion; suarede forne Peder Aarbye, at det ingenlunde kunde vere en *eleemosyna*, som gaves studenterne. Thi om det, maa skee, *respectu dantis* kunde saa kaldes, saa kunde det dog ingenlunde saa vere *respectu accipientis*. Til med vaar hannem berettet, at *Professores* skulde verfve Kongel. Maiestet tre hundrede soldater. I deris sted vilde de nu bruge studenterne, oc vilde icke tractere dem som de bør. I medens hand dette sagde, hafde hand set sin hat paa, gaaet frem oc tilbage oc sagt, hand vilde have tu rix daler, eller fri indquartering. Huor over *D. Scavenius* vaar bleven utaalmodig, nectet at give hannem penge, oc sagt, hand skulde kun gaae hen oc legge sit gever ned. Huor til hand suarede: hand hafde allerede lagt det. — Peder Madssøn Aarbye, som stod til gienmele, bekiendte at hand hafde vegret at annamme de tu daler for indquartering. men nectede sig at have nefnt *D. Wandalinum* huor paa hannem bleff refereret at aldrig kand giøres beviisligt, at nogen kostgengere haver givet *D. Wandalino* for kost oc kammer om ugen mere end tu rix daler. Icke heller fragick, hand io hafde sagt, at det icke kunde holdes for *Studiosis*, som en *eleemosyna*; oc at hand allerede hafde lagt sit gever. De ord; At *Professores* vilde

bruge studenterne i steden for 300 soldater, som skulde verfvcs til Kongel. Maiestet, nectede hand sig at have sagt. Da bleff Laurits Buxen, som samme tid vaar i stuen tilstede, oc nu vaar indstefnet sin sandhed at vidne, tilspurt, om hand hafde hort de ord aff Pæder Aarbye. Huilcket der hand bekiendte sig at have hort af hannem; da vedgick *Reus* sig at have sagt det, oc at hand icke tog det aff sig self, mens vilde vel finde atskillige som det haver sagt. At hand hafde begieret tu rix daler; forklarede han sig at have meent for tu uger. — Bleff her paa affsagt; Enddog Peder Madssøn Aarbye billigen burde borge for sig self udi fengselet; dog alligevel, paa det hand icke skal tages fra volden, er samtyckt at hand for videre tiltale paa denne tid forskaanes, naar hand haver rackt *Vice-Rectori* haand oc lovet at hand vil vise sin mand, oc blive tilstede til sagens uddrag. Huor paa hand rackte *Vice-Rectori* haand. Indquarterings penge bleve hannem frakiendt, eftersom hand haver foractet, det Kongel. Maits taxt om indquartering tilholder.

11 *Septembr.* *Mag. D. Prorektor* lesde suar paa de tuende Studenters Supplicatz til velb. Otte Krag, oc bleff aff alle samtyckt at skulle til Otte Krag sendis. Bleff indkaldet Niels Christenssøn Krag som sagde, at Studenterne hafde aldrig kommet til at tage vaaben, hafde icke *Professores* vaaret, oc bleff taget i arrest for samme ord. — Siden bleff indkaldet Peder Bonnixon, oc lest hans Supplication, sagde at M. Eric hafde sagt at *Ministerium* hafde faaet Kongebreff ingen studenter at holde. Bleff tilspurt om hand hafde haft kost i klosteret, suarede at hand aldrig hafde vaaret *fixus*, vel vaaret nogle gange i klosteret paa sidsten, oc M. Eric tog ham der ud.

18 *Septembr.* Peder Bonnixon begierede at *Professores* vilde give ham indquartering. Dersom hand icke fick underholding, da nødis hand til at lade sig verfve. oc sagde at *Professores* skulde suare ham for

Guds domstoel, om ham tilkommer noget paa hans lif. Sagde saa til D. Jacob Knudssøn: Ingen er mig slemmere end hand. Hand skal suare dertil for Guds strenge dom.

30 Septembr. 1²). Thomas Henricssøn, Mallene Poulsdaatters fuldmectig, hafde ladet indstefne Auditeurens, M. Jens Dolmers, dom om affgangne Poul Poulsøns bøsse, til confirmation; saa oc Thomas Pederssøn, om hand hafde noget der imod at suare. *Reus* undskyldte sig, at hand icke hafde seet dommen, icke heller var den bleven ham forelest. *Actor* suarede at Thomas stod til gienmele, oc hørde der dommen af Auditeuren blef afsagt. Parterne bleve huer i sær atspurte, om de hafde noget andet at indlegge til denne sags opliusing. Huor til de suarede: Ney. Oc vaare paa begge sider dom begierendis. Huorfore sagen blef optagen til dom til i eftermiddag, naar bøn er holden.

2. Jørgen Jenssøn Hielm vaar indstefnet, oc blef tilspurt huorfore hand oppebar indquartering, efter som hans navn icke findis i nogen af de ved Mynsterschriverne overleverede ruller. Hand suarede sig at vere under Capitein Meldrums compagnie³), oc refererede sig til de andris vidnesbyrd som ere paa voldene, oc have seet hannem paa postene. Formeente sit navn at vere forschrevet, oc i steden for *Joannis* at vere schrevet *Johannis*, oc hans Tilnavn Hielm udeluct. Blef anordnet at compagniets Mynsterschriver skal tale med D. *Scavenio*, oc da at eftersee oc conferere de første ruller, om hans navn findis derpaa.

²) Jfr. A. C. 18 Sept. 1658. „Den tuistighed om Poul Poulssøns Bøsse blef henviist til Auditeuren, af hannem først at dømmis, som er *primus judex in castrensibus causis*. Oc huis nogen af parterne sig haver over hans dom at besuerge, da staar dennem frit for at appellere til *Consistorium*, til videre paakiendelse.“

³) Maaske Jørgen Jensen Stavanger, 2 Komp. 1 Rode.

30 *Septembr. post meridiem.* Dom blev afsagt mellem Mallene Pouls daatter oc Thomas Pederssøn saaledis: Eftersom intet for os endnu er lagt i rette, huor ved vidnerne oc der paa funderede Auditeurens dom ere blevne sueckede; viste vi icke samme dom at fragaae, men den ydermere som billig oc retmessig confirmere, saa at Thomas Pederssøn bør enten bøs-sen til Mallene Pouls daatter igien levere, eller oc den efter billig vurdering betale.

7 *Octobr.* 1. Indkom for retten Seuren Rytter, *Studiosus*, som i gaar morgis efter Oberstens befaling ved Auditeuren vaar ført til *Vice-Rectorem*, oc angivet at hand hafde yppet klammerie paa posten med Jens Huas, oc hafde veret drucken. Huor fore hand strax vaar sat i Universitets fengsel indtil i aftis tuende studentere sagde god for hannem, at hand skulde blive til stede oc i dag møde i rette. Jens Huas mødte oc i rette, sagde: hand hafde intet over Seuren at klage. huorpaa hand oc gaf Seuren haand, at de vaare forligte. Oc eftersom Obersten icke haver forfuldt sin arrest over forne Seuren Rytter, oc Auditeuren giver hannem et godt vidnisbyrd for skickelighed oc flittighed, paa Officerernis vegne, da blev hand dimitteret, oc alvorligen paamindt, at skulle skye alt huis som kand give aarsag til uskickelighed.

2. Christopher Knudssøn var indstevnet for at have yppet Klammeri og indslaaet nogle Vinduer i Skidenstræde; da der ingen Anklagere mødte mod ham i Retten, blev han løsladt.

12 *Octobr.* Poul Christenssøn ⁴⁾ blev adspurt,

⁴⁾ Jfr. A. C. 7 Okt. 1658 „Poul Christenssøn, som er *pædagogus* hos Niels Mogenssøn af Randers oc har ladet sig ind-quartere hos Stephan Klocker, siden den 2 September, skal efter forrige *conclusum Consistorii* afstaae indquartering, oc nøyes med sit *pædagogie*, som andre *pædagogi*; oc refundere huis hand i midler tid har oppebaaret af indquartering. Oc i hans sted skal Jesper Jørgenssøn

huorføre hand haver taget indquartering, eftersom be-
rettis at hand haver et pædagogie. Hand nectede sig
at have hos Niels Mogenssøn heel kost, eller at vere
forligt med hannem om nogen løn: mens alleniste sagde
sig at have lossement, oc undertiden at biudes til
bords; oc hannem at vere lovet pædagogie, naar tiden
bliver noget bedre. *Professores* suarede: de vilde vi-
dere informere sig der om. Saa skulde hand faae
suar. Blef tillige sluttet, at Auditeuren, som hannem
haver angivet, givis tilkiende, at hand gjør beviisligt,
at samme person haver pædagogie.

20 *Novembr.* Laurits Krase hafde ladet indstefne
Christian Stockflet, for en kappe som Stockfleth hafde
borttaget hos en marcketenterquinde, huor Krase den
hafde indlagt i forvaring. Stockflet suarede han hafde
flyet samme marcketenterquinde sin kappe at forvare;
og der hand den igien affordrede, fant hand Krases
kappe ligge der i steden, huilcken hand af vanvare tog
for sin, huilcken oc strax siden hannem igien blef fra-
tagen. Blef for Retten afsagt, at Christian Stockflet
skal igien skaffe Laurits Krase den omtuistede kappe,
eller oc i dens sted betale hannem sex slette daler,
som den rette eiermand Baltzer Hals *Studiosus* den
haver opschrevet for.

11 *Decembr.* 1. M. Jonas Badsker hafde ladet
indstefne Anders Bager *Studiosum*, eskendes af han-
nem badskerløn, fordi hand hafde leget hannem,
efterat hand udi et udfald vaar bleven quest udi den
venstre haand. *Reus* mødte til gienmele, oc formeente
at Badskeren icke burde søge hannem for sin betaling.
Professores suarede, at naar Badskeren haver indlagt
for *Consistorio* sin schriftlig fordring om huis hand

have indquartering, som hid indtil har veret *commensalis
undecima*, mens nu for sin suagheds skyld afstaar kosten.
Oc i hans sted skal M. Hans Christenssøn Hual have
kost i communitetet.“

for samme *Studioso* at lege hår fortient, saa ville de give hannem en schriftlig testificatz om samme hans cur. huilcken hand sig kand betiene til betaling hos Kongel. Maiestet, efter derom Naadigst udgangne Kongel. Maiestets bref. Huilcket Badskeren vedtog at ville efterkomme.

2. M. Jonas Badsker hafde ladet indstefne Michel Madssen *Studiosum* for $4\frac{1}{2}$ rix daler badskerløen. *Reus* lovede at betale hannem til Kyndelmisse oc derpaa flyede *Vice-Rectori* sin haand.

3. Christoffer Jacobssøn Stockflet stevnede Jacob Statz i Anledning af nogle Fordringer, som Statz dels selv havde, dels ved Transport fra Cornelius Luden havde faaet paa ham. Fordringerne bleve erklærede for ulovlige.

4. Jens Hanssøn *Studiosus* havde indstevnet Christen Jenssøn Falck for nogle „ubeqvems skiildsord, *Reus* hafde sagt om hannem“. Falck maatte afbede sin Forseelse.

[16.] Kongebrev til Rektor og Professorer om at tilholde Studenterne at staa i Reserve om Natten.

Frederich den Tredie o. s. v. Vor Synderlig Gunst Tilforn, Vi bede Eder oc Naadigst ville, at I tilholder samtlige Studenterne her i staden, at de med deres gever lader sig finde om natten udi beredskab, paa de steder som os Elschel. General Lieutenant Hans Skach dennem anvisendes vorder, saa lenge denne frost oc vinter varer om noget fiendtlig uformodendes i en hast skulle paakomme, at de da kunde secundere huor fornøden gøres, Mens om dagen maa en huer sig igien hiem begive udi sit lossement, Til huilcken ende Vi oc Naadigst haver anbefalet Os Elschel. Mogens Krag til Koos vor Mand Tiener oc bestalter Oberst, at vere tilstede hos dennem, med saa mange af de forige Officerer, som her nu tilstede er, tagendes her udinden

ingen forsømmelse, Vi ville det imod en huer ved given tid oc leilighed med Kongelig Naade oc Gunst igien vide at erkiende, Befalendes Eder Gud, Schrevet paa vort Slot Kiøbenhafn den 1 *Januarii* 1659.

Under Vort Zignet
Friderich.

Afskrift i Konsist. Domkopibog, fol. 236 a. Jfrt. Sjæll. Tegn. Nr. 35, fol. 1.

[17.] Rentemesteren om korn for 100 Rdr. at lefvere *Magnificum* til Studenterne.

F. 3. W. S. G. T. wi bede eder oc naadigst ville, at i lader selge korn af Proviant huuset for Hundrede Rixdr. i til *Magnificum* hafver at lefvere, som dennem til Studenterne skal uddeele, at en hver bekommer En Rixdr. Dermed

Hafn. 3 Janu: 59.

Sjæll. Tegnelser Nr. 35, fol. 2 b.

[18.] Kongebrev til Rektor og Professorer om yderligere at tilholde Studenterne at gjøre deres Pligt med at staa i Reserve.

Frederich den Tredie o. s. v. Vor Synderlig Gunst Tilforn, Eftersom Vi kommer udi erfaring at *Studiosi* her i staden sig skal veigre til vores saavel som deres egen befrielse at tage gever oc vere om natten i reserve efter vores forige Naadigst befaling om noget fiendtlig paakomb, da haver I en huer efter den af eder overgifne roulle alvorligen at tilholde, at de verer tiltenckt udi disse forestaaende mørcke netter at lade sig finde hos deres tilforordnede officerer udi beredskab, saa fremt de nogen beneficier og forfremmelser her i Riget acter at nyde, Men dennem som sig herimod motvilligen anstiller, haver I at antegne oc os det at tilkiende give, paa det at mand kand kiende de uvillige

fra de villige, eftersom Vi en huers villighed i saadanne tilfald naar leilighed dertil gives, med Kongelig Naade igien vil vide at erkiende, Befalendes Eder Gud, Schrevet paa vort Slot Kiøbenhafn den 6 *Januarii Anno* 1659.

Under Vort Zignet

Friderich.

Afskrift i Konsist. Domkopibog, fol. 236 a. Jfrt. Sjællandske Tegneiser Nr. 35, fol. 8 a.

[19.] Memorial om Spisningen i Kommunitetet.

Udi Communitetet spisis ved 8 Borde 96 Personer med et maaltid mad om dagen foruden Prouvisten, som bekommer till sin Kost om ugen 2 Sl dlr. Her aff er forgangen uge offver Kosten en hver Person aff saa mange som profitered sig at giøre Hans Kongel. Mayst. vircklig tienniste giffvet 2 Mk., som da vaare 91 Personer. Hvilcket ocsaa nest Guds hielp med Kost oc penge schulle bliffve continueret udi 1 eller 2 maaneder, om de saa lenge giøre Hans Kongel. Mayst. vircklig tienniste.

Men efftersom i lang tid er spiszet 44 Personer offver Fundatzen, (Som Alleniste melder om 100 Personers underholding) beløber nu 47 Personer, som intet bekommer, da at giffve en hver aff dennem 5 Mk. om ugen till sin underholding udi 1 eller 2 maaneder, om de saa lenge giøre vircklig tienniste. Oc underholdis da i saa maade saavell som tillforn 144 Personer med Prousten. De Andre øffrige vaare en deell inqvarterede tillforn, en deell Sielff aff de middell at de icke bliffve eracktede at behøffve andres underholding.

(Skrevet af Universitetets Notarius Mag. Chr. Stenbuch, nedenunder har Kommunitetets Økonomus Hans Mule tilføjet:)

Att Jeg der imod for rede pengis forstrekning till forbe. 44 Personer tillige med 5 Maaneders forleg till guarnisonen maatte wdi Cronens godtz som andre forsickres. Och for det øffrige med Studenternis Under-

holling maatte forsickris att tage min betalling aff den første Stedens Indkombst, och att jeg aff Kong. Naade maatte niude saadan it breff paa min bestilling att Jeg icke en anden tid skulde wforskyldt forskiudes &c. Thi Jeg med Guds hielp acter alting udi Erlighed och oprigtighed att foranstalte ¹⁾).

Sjæll. Indlæg 1659 A. Memorialen er udateret, men maa være fra de sidste Dage i Januar 1659.

[20.] Fortegnelse paa de Studenter, som ey nyder Kongens Kost vdj Communitetet, ey heller haffuer nogen Liffs ophold ved Anden Middel, mens ere fattige og søge flittigen Deris Reserva og Post.

Olluff Helsingøer.	Hans Lauritzøn Nidros.
Olluff Mule.	Christen Søffrensen.
Jens Simonsøn Assens.	Jens Jacobsøn Vind.
Marcus Dyre.	Anders Pedersen Norbag.
Hans Hansøn Thancke.	Niels Arffuidtzøn.
Benjamin Ostvolt.	Peder Jensen Riber.
Anders Boense.	Anders Holmgaard.
Laurits Jensen Egense.	Anders Jacobsøn Skoby.
Peder Christensøn Buck.	Niels Buxen.
Jens Sæby.	Laurits Buxen.
Christen Sæby.	Jens Enevoldsen.
Christoffer Knudtzøn.	Anders Windelboe.
Henrik Wandsted.	Jørgen Gram.
Niels Brøndesløff.	Erick Opdall.
Palle Madtzøn.	Thøger Anderson.
Madtz Danielsøn Gemsee.	Erich Qvernes.
Hans Fa[l]ck.	Lauritz Gundersen.

¹⁾ Under 7 Febr. 1659 bevilligedes dette Andragende ved et Kongebrev, der i Sjæll. Tegn. Nr. 35 fol. 51-52 har følgende Overskrift: „Hans Muhle om betaling i Croenens goeds for u-gentlig penge til Studenterne, oc de 5 Maaneders forstrechning, oc for det øfrige at betales af Stedens indkomst; Jtem sin forvaltning sin listiid at niude“.

Peder Skive.	Jens Bugge.
Thøger Jacobsøn.	Niels Friis.
Hans Mortensøn.	Niels Clausøn.
Johan Joensøn.	Anders Linte.
Ægidius Lauedtzøn.	Bertel Lodvigson.
Bernt Lauedtzøn.	Christen Busk.
Ægidius Lauritzøn.	Peder Hendrichsøn Funboe.
Anders Stroph.	Søffren Pedersøn Block.
Frederik Jørgensøn.	Søffren Rasmussøn Rytter.
Jens Madtzøn.	Peder Arentzøn.
Morten Islender.	Chasten Hansøn Tanche.
Jacob Augustinesøn.	Claus Lyngbye.
Anders Christoffersøn.	

Sjællandske Indlæg 1659. A.

[21.] Rendtemesteren [fik Brev] om 5 $\frac{1}{2}$ om u-gen til nogle Studentere.

F. 3. Efftersom os Elskelig Hans Muhle sig hafver paataged at gifve 47 af de fattige Studentere 5 $\frac{1}{2}$ om u-gen til underholding beregnet fra dend 22 Janu: sidst forleden paa en eller tov maaneders tiid, saa lenge de giører os wirchelig tieniste her i staden, oc endnu resterer Tj, Som ingen underholding hafver, da bede wi eder oc Naad. wille, at i Selger saa meget korn eller Rug af vores provianthus, at samme 10 Studentere som Eder af *Prorectore* anwiises, fra samme tiid kand bekomme 5 $\frac{1}{2}$ om u-gen saa lenge de giører wirchelig tieniste som forskr. staar, dermed etc.

Hafn. 4 Febr. 59¹⁾.

Sjæll. Tegnelser Nr. 35 fol. 46 b.

¹⁾ Den 9 Febr. s. A. fik Rentemesteren Kongebrev, at endnu to Studenter skulde nyde samme Underholdning.

[22.] Hans Muhle Jørgensen [fik Bref] om 47
Studenters underholding.

F. 3. W. S. G. T. wi bede eder oc naad. begiere at i eder wille paatage at gifve effterskrefne 47 af de fattige Studentere, Enhver om u-gen 5 ½ til underholding beregnet fra dend 22 Januarij Sidst forleden, paa en eller toe Maaneders tiid, saa lenge de os vircheligen tienist her i Staden gjører, Nemblig Oluf Helsingøer o. s. v. (Herefter følge de paa foranførte Liste anførte Navne, med Undtagelse af Ægidius og Bernt Lauedtzøn og de 12 sidst paa Listen anførte).

Hafn. 6 Febr. 59.

Sjæll. Tegnelser Nr. 35 fol. 49.

[23.] Brev fra Axel Urop til Erik Krag om Generalmajor Breda (og Ove Clavsen).

Kiere Erich Krag och K. Brod.

Jeg beder venligt at Ihukomme Ge'l Major Breda hos hans Kongl. M. hand ligger ved sengen och lider Nød for daglig ophold Jeg hafver gierne af Min formufue forstrackt hannem Mens nu gohr ded mig sielf Nere, och kan inte bekomme til Lohns

Raadstuen den 28
Junii 1659¹⁾

mi ricommando
Axel Urop²⁾

mpp.

Der forgang dag talt, om Offue Clausen wretferdige Mammon.

Udskrift:

A Monsieur

Monsieur Erich Krag premier Secretaire du Roy.

Orig. i Sjællandske Indlæg, 1659. A.

1) Samme Dag fik Sten Brahe og Holger Vind Befaling at udbetale Breda 100 Rdlr. mod hans Bevis.

2) Se om denne Holbergs Dann., Riges Hist. III, 324-27.

[24.] Universitetsprogram, hvorved Ove Clausen
Helmer relegeres.

Rector et Senatus Regiæ Universitatis Haf-
niensis Civibus suis salutem.

Jam dudum quidem est, Cives perdilecti, quod Oventus Claudii Helmerus ex animi sententia literato Ordini valedixit, adque aliud vitæ genus transiit; atque turpissime acta vita judicatus est omnibus Studiosorum privilegiis se privasse, variisque perpetratis sceleribus meruisse, ut, nisi se ipse, notoria animi levitate impulsus, sacro Ordine abdicasset, publico edicto esset Civium numero excludendus et cum infamia relegandus. Etenim, quemadmodum quæ ficta sunt et simulata persistere diu nequeunt, quin naturam prodant et ad ingenium redeant; ita ille, quam primum publico testimonio ab Academia erat dimissus, quanto ampliorem genio indulgendi libertatem sibi videbatur, remoto Censore, consecutus, tanto majore libidine impulsus pluribusque furialibus stimulis agitatus permulta commisit, ad quorum mentionem cohorrescere honesti homines solent. Et sicut flagitium flagitio viam semper sternit, ita perversus ille animus, quasi unum alterumque perpetrasse ignavia esset, antecedenti ab insequente robur atque auxilium perpetuo putavit accersendum. Circulatoriam artem exercere, in ganeis dies noctesque consumere, aliena vestimenta mutuo accepta quasi propria, ut haberet quæ explendæ gulæ sufficerent, divendere, variis dolis complures defraudare, eludere: Hæc et consimilia facinora quotidie impostori fuere in delitiis. Atque his moribus postquam secularia quædam officia esset, exploratoris more, pervagatus ipse infamis transfuga, tandem per aliquot annos inter bellica et forensia negotia pererravit, et, ut in pauca verba rem conferamus memoratu foedam et detestandam, ubique parasitum, assentatorem, histrionem, scurræ egit. Quæ quidem aliaque factu indigna scelera quotiescunque nobis narrabantur aut veniebant in

mentem, pro paterna illa et incredibili, qua vos amplectimur, benevolentia gratulati Vobis sumus, alienissimam esse a vestro Ordine tam tetram belluam, quæ præter externam formam nihil videbatur habere commune cum homine. Cum autem nunciatum nobis nuper sit, pro Studioso eum a nonnullis haberi, officii nostri esse duximus publico nunc edicto vobis hæc exponere, ne ignaros fallat vana illa opinio: Neque quod literati Ordinis membrum fuit, magis Vobis exprobari debet quam toti Patriæ, quæ omnium nostrum communis est Parens, cujusque merita si quis grata memoria, ut deceat, velit recolere, nemo erit tam impius tamque ab omni humanitate alienus, quin eam multo magis quam se ipsum diligit. Tu vero, Sanctissime Deus, Fons et Auctor unice, Civium nostrorum omnium mentes illumina, ut quantum Te consequi humana valet infirmitas, ad præceptorum tuorum normam universitatem componant, aliisque honestatis exempla præbeant, quaque es infinita erga Ecclesiam tuam misericordia benignissime largiri, ut nunquam, nisi cum ultima Academiæ luce, lucere inter mortales desinat pietas eorum ac innocentia. Valetete, Cives Academici, ac hoc exemplum auditu horrendum (cui ut nunquam inter vos audiatur alterum simile faxit Deus Optimus Maximus) perpetua meditatione vobis reddite salutare. P. P. pridie Cal. Sextil. anno æræ Christianæ CIO IO C LIX.

Sub Rectoris Sigillo.

Afskrift i Gl. kgl. Samling Nr. 3061. 4to.

[25.] Mag. R. E. Brochmands Beretning om Ove Clavsen Helmers Liv og Død.

Ovenius Claudij Helmerus, cuius nefastum atque infame nomen anno CIO IO C XXXXX pridie Id. Junij inscriptum, nunc autem tabulis his publicis eximendum senatus censuit, origine Scanus Thrænisque rustico ibi

pago sacerdotali familia genitus, abiectis litteris inter aulæ ludibria scurrasque dicaces habitus, per simulationem stultitiæ in sui dissimulationem compositus, longe alius indole ac ingenio fuit, quam qualis apparebat. Is specie invisendorum parentum in Scania, quam per adversa armorum anno superiore hostibus cesseramus, commeatu petito 600 imperialium mercede pactus, quos secum huc attulit, suam fidem addicere hostibus, ut facili promptoque in Regiam, quandocumque liberet, per stultitiam aditu. Rex autem serenissimus Fridericus Tertius edoctus hæc cuncta diversis Scanorum litteris, quorum obstinata hactenus nec ambigua fides, occultoque ad hæc resciscens, paulo ante iam inopem rerum omnium tam subito abundare, ut nihil prope esset in vestiarijs expositum venu et promerciale, quod non ære præsentī profuse mercaretur. Stabat fortuito quadam die in Regio atrio turbæ aulicorum permixtus, cum eum conspicata Maiestas mitteret, qui in Regium conclave accerserent. Is ut erat perfidens animi incautusque, seque veteri more vocari certus, in Regiam properat, cum conclave iam ingressuro edicitur, ne ultra pertenderet, confestim sciturum quorum causa accerseretur. Ille cuncta reputans secum, et magnitudinem sceleris cum præmio conferens linqui prope animo cæpit, cum a Rege venirent, qui eum de origine, ordine, totque acceptorum beneficiorum oblivione interrogarent. Ille impudentia solita pernegare magis quam diluere crimen, unamque innocentiam invocare. Ergo Regio ei jussu denuntiatur in arce custoditus maneret, expectaretque, quid concessus militaris decerneret. In quem cum paucis post diebus ab atriensibus deduceretur, eiusque spectaculum, ut fieri solet circa insolita, ingentem conciret turbam, erant qui civibus nostris talium scelerum conscientiam, et civitatem communem obducerent. Exardescere animis repente nostri, ferrumque expedire eaque dies in infortunius fors erupisset, nisi nostri circumspicere paucitate suorum, ultionem distulissent.

Cæterum cum res tandem tamen vt spectans transituraque haud ambigue ad cædem ac vulnera metueretur, provide sapienterque senatus censuit, edicto, programma indignant, prope monendum in publicum, civem fuisse aliquando nostrum nunc desiisse, eurasse iam diu insuper literas, vt quas sceleribus plurimis menteque incesta polluisset. Idque remedium componendis his motibus, ipsoque eventu salutare compertum est, adeo exsæviit conseditque statim motarum semel mentium universa tempestas. Ovenius interim militari sententia convictus sceleris pronunciatumque patriæ proditor, tormentis admovetur. Quorum minis ac aspectu perterritus, seu cuncta patefacta iam credens nec ullum silentij, simul promissa impunitate corruptus, cuncta vt erant aperit. Ergo cum non testimonijs tantum alienis, sed suo quoque, tam nefarij sceleris manifestus frustra veniam flagitio tam inaudito sperari, sed nuntium adesse nunc mortis plane crederet, parabat se vltimis. Nec segnius tamen ad solitas artes versus maxime die qua duceretur, mentis errorem rursus simulat pernegatque districte iturum quo vellent, se liberum semel nascendo esse, nec ulli in terris nisi sibi obnoxium, sed et altioris fortunæ hactenus dissimulatæ, pluraque alia, queis fidem captæ mentis pararet. Cæterum cum nihilo secius missos audiret, qui carnificem cum rheda adducerent, eique impositus et astrictus per itinera urbis raptaretur ad forum novum ignominie ergo luendæque nequitie, antequam ipsum subiret supplicium, Dno Johanni sacellano ad S. Nicolaj, qui viatico salutari instruxerat, in aurem clam insusurrat, quid cupidine vivendi ac ex amore suorum fecerit, se eum habere testem, sed cum omnia frustra sint, obsequi fati destinasse: quare exactori supplicij nuntiaret, paratum se sequi, vim autem et contumelias deprecari. Deducto igitur ad locum sceleratum, quem forum vt prædixi novum vocant, perpaucis verbis agnoscenti scelus veniaque a Rege omniqve astante multitudine petita suppliciter, vno ictu amputa-

tum est caput. Quia autem corpore nobiscum fuerat, animo autem cum hostibus, divisum quoque distractumque ex iudicio militari est corpus in quatuor partes, quarum singula singulam propter portam (quatuor namque intratur civitas) terrori intuentium ac exemplo catenis-ferreis palo suspensa est anno 1659, octavo decimoque Augusti. Hunc exitum vitæ habuit, qui nostri primum et literarum mox patriæ ipsius (vt usu plerumque venit otiosis pronisque in scelera mentibus, quibus, vt sapientissimus mortalium firmare est solitus, a sapientia literisque nonnisi remedium) prorsum oblitus fuerat, Regisque omnino regnantium optimi, (cujus hactenus indulgentiam vt in talem profusam nimis cuncti demirabantur) charitatem exuerat, postquam servilis animus præmia perfidiæ reputaret, pecuniam et fortunam, quasi Regi nostro minus intercedere fortunæ liceret, dareque, cum meruisset, recens fatum, quam Regi Svecorum, cunctorum, nisi ex deperdatione ac furtis, inopi, semperque meritorum immemori, præsertim quorum exprobratrix memoria est. Voto finio, vt ita cuique contingat, vt de Academia, de patria quisque mereatur, quisque sentiat.

Indskrevet af Forfatteren selv i Universitetsmatriklen ved Aaret 1659. (Afskrift i Gl. kgl. Saml. Nr. 896 fol.).

[26.] M. Rasmus Brochmand [fik Bref] om Norske oc Jydske Studenter.

F. 3^{tius}. W. S. G. T. wiider at wi naad. tilfreds ere, at alle de *Studiosi* her paa Academiet som sig til vort Rige Norge eller til vort Land Jylland Herfra staden agter at begifve, maa forløfves, Dog skal de hafve eders Seddel at fremwiisze, Hvorefter de siden til deris reyszes befordring vores naad. pas i vort Cancellie hafver at Søge, dermed etc.

Hafn. 16 Septembr. 59.

Sjællandske Tegnelser Nr. 35 fol. 436 a.

[27.] Mag. R. E. Brochmands Memorial om Pas for nogle jyske og norske Studenter.

Hansz Kongl: Maytz: miin Allernaadigste Herris och Kongis Bref och Befalning daterit Kiøbenhavnns Slott dend 16 *Septembris* i nerwærende Aar med Ald vnderdanig tachsigselse att Effterkomme, formeldende at høystbemelte hansz Kongl: Mayt: Naadigst till fridtz er, at alle de *Studiosi* herpaa Academied, som sig enten till Norge eller Jydland herfra Staden achter at begiffve, och ey middell haffwe her att forbliffwe, maa forløvis: Dog at de schulle haffwe miin Seddell at frembviisze, hvoreffter de Siden till deris Reiszis befodring hansz Kongl: Maytz: Naadigste Pass udj Cancellied haffwe at søge. Da er paa samme *Studiosis* effterschreffne deris Nauffne,

Peder Johansen, fød udj Wiborg, och vill till Wiborrig,
 Clausz Kierull till Wendsysszell till sine forældre,
 Christen Jenszøn Røgelhe till Wiborg med Doctor Johan,
 Lawe Hanszøn Staffning till Staffning i Jylland,
 Anders Toxotius Cimber till Jylland till sine Forældre,
 Lauridtz Christenszøn Windelboe til Wendsysszel,
 Jensz Nelszøn till Olborrig til sine Forældre,
 Lauridtz Nelszøn Kraesz till Jylland till sine Forældre,
 Nels Christofferszøn Graa till Bergen i Norge,
 Cornelius Hanszøn till Lybek, och derfra till Norge,
 Peder Pederszøn Jegebier till Wendszysszell,
 Peder Jacobszøn Spielderup till Mariager i Jylland,
 Vldrich Hanszøn till Jylland,
 Hendrich Jenszøn till Trundhiem i Norge,
 Jacob Augustiniszøn till Trundhiem i Norge,
 Jensz Christofferszøn till Lybek och siden till Trundhiem,
 Oluff Jacobszøn Spielderup till Mariager i Jylland,
 Christen Jenszøn Hadderup till Wiborg,
 Lauridtz Anderszøn till Jydland till sine Forældre,
 Lauridtz Nelszøn Dall till Wiborg i Jylland,
 Clausz Nelszøn Lyngby till Jylland,

Christen Jenszøn Woldum till Jylland,
 Albert Christofferszøn till Randers i Jylland,
 Powell Christenszøn Vlløsz till Jylland,
 Madtz Richelszøn till Trundhiem,
 Matthias Richardj till Romszdall i Norge,
 Peder Jørgenszøn Schielderup till Trundhiem,
 Nelsz Erichszøn till Wendsysszell,
 Christen Christenszøn til Wendsysszell,
 Jensz Enwolszøn till Jylland till Deibierre,
 Casper Christofferszøn Wendelbo till Jylland,
 Jensz Lauridtzøn Wendelbo till Jylland,
 Huilche twende (sic!) perszoner ere meget fattige, och kunde
 nu for een meget Ringe penge ved det schib Charitas
 bortkomme; om de derfor fremb for nogen anden
 motte med Pass befodris, efftersom v-wist er hvilchen
 time schibet vdlegger. Och er saa hermed hansz Kongl:
 Maytz: Naadigste Befalning med ald vnderdanigste fliid
 efterkommit. *Actum* Kiøbenhaffn Dend 17 *Septembris*
Anno 1659

Hans Kong: Maiestetiz

Allerydmigste och

vnderdaniste

Tienere

Rasmus Envoldzøn Brochmand

Acad. Rector.

Sjæll. Indlæg 1659 B. (Kun Underskriften er egenhændig).
 Udenpaa er skrevet: „Alle disse sich Seddel at komme igjen-
 nem Bommen dend 18 7br. 1659.“

[28.] Kongebrev til Universitetets Rektor Mag. R.
 E. Brochmand om Afleveringen af de forløvede
 Studenters Vaaben.

Frederich dend tredie o. s. v. Wor Gunst tilforn,
 Wj bede Eder och Naadigst wille, at i til holder de
 Studenter, som ere forloffuet och bortreiste, at de de-
 ris Geweher paa tilbørlige Steeder fra sig leffuere, saa

och De andre som igien bliffuer, at holde Deris i goed forwahrung och beredschab til deris Wagtes forretning naar paafordresz. Dermed scheer wor willie, befahendes Eder Gud, Skreffuet Paa Wortt Slott Kiøbenhaffn Dend 19 September Anno 1659.

Vnder vort Zignet,
Friderich.

Orig. i Konsist. Archiv, Pakken: „*Acta belli Svecici*.“

[29.] Mogens Krag [fik Bref] om de bortkommende
Studenters Gewehr.

F 3. W. G. T. wi bede dig oc naadigst ville, at du flittig indseende hafver, at dine Studenter, som er forloftet at bortreyse, fra sig leverer paa vores Tøyuus hvis gewehr dennem til deris wagt oc toug er tilstillet, som du self agter at svare til. Dermed etc.

Hafn. 19 Septembr. 59.

Sjællandske Tegnelser Nr. 35 fol. 443 b.

[30.] Memorial anlangendis Studenternis Wnder-
holding i Communitetet.

Efftersom ieg for denne beleirings begyndelse med fornøden underholding haffuer forsøret udj hans May: Communitet — 144 Studenter (foruden Prousten som penge haffuer bekommet) indtil dend 5 Decembris, Och ieg siden dend tied haffuer underholdt 96 Studenter med It maaltid mad Dagligen: Saa er det mig iche mueligt saadan stor forlag och forstreckning at continuere i denne besuerlige tiid. Communitetet ey heller dermed i frembtiden er betiendt, effter som det i saa maader geraader dag fra dag udi større giæld, Och mand iche kand tuiffle paa, at detz Bønder, som for denne tiid end vaare meget forarmede, Jo nu formedelst fiendens Vold

och udsuelse meget meere daglige ødeleggis och forderffluis. Huusene end och saa paa Studijgaarden ere meget brøstfeldige och hielp behøffue. Huor offuer det er at befrycte at Communitetet skulle komme i saadan Leyervold at det iche udj lang tied schulle kunde opprettis igien. Mens dersom min Allernaadigste Herre och Konning sig naadigst ville lade behage, vilde Jeg endnu med Guds hielp paa nogen tied gjøre min fliid at underholde tuende borde i Communitetet, som er — 24 Persohner, med tuende maaltider mad dagligen, saavit til Liffs ophold i denne besuerlige tiid fornøden kand erachtis. Mens dersom denne tids besuering lenger bliffuer ved vilde Jeg gjøre min fliid med it bord som er 12 Persohner at wnderholde.

Studij gaarden Hans Mule Jørgensøn.
den 19 Septemb. 1659.

Sjæll. Indlæg 1659 B. Kun Underskriften er af Mule selv. Vedlagt er Udkast til Kongebreve til Hans Mule og det theol. Fakultet hvorved dette Andragende fuldstændigt bevilges; de indeholde intet nyt, da de kun gjentage Andragendets Udtryk og stadfæste dem.

[31.] *Consistorii* Vidne meddeelt Niels Christenssøn Krag *Studioso*.

Pro-Rector oc *Professores* i det Kongelige Universitet i Kiøbenhavn, som i denne sag ere u-interesserede, gjøre vitterligt at aar efter Christi fødsel 1659, den 19 September, da *Consistorium* huldes, indkom for Retten, Hederlig oc Vellærd *Studiosus*, Niels Christenssøn Krag, oc til samme tid hafde ladet indstefne firesindstiuve oc siuf *Studiosos*, nemlig af communitetet, Peder Johanssøn, Claus Kierull, Peder Hobroe, Christen Jenssøn Røgelhed, Michel Casperssøn Nyborg, Jesper Jørgenssøn Vordingborg, Hans Pederssøn Langkill, Anders Rasmussøn, Niels Mogenssøn Gaverslund,

Christen Olessøn Busk, Peder Pederssøn Suendborg, Arnoldus Christenssøn, Casper Christofferssøn, Henric Hanssøn, Andreas Toxotius, Henric Thomæsøn Basmarck, Ole Christenssøn, Tosten Eliæsen, Jacob Christenssøn Undlæs, Niels Christofferssøn Graae, Cornelius Hanssøn Belg, Peder Arrildssøn, Niels Claussøn, Laurits Nielssøn, Jens Nielssøn, Søren Anderssøn, Peder Pederssøn Jeberg, Jens Jenssøn Hersleff, Anders Jenssøn Hersleff, Johan Jonæsøn, Morten Reinholt, Peder Jacobssøn Spielderup, Ulrich Hanssøn Schnell¹⁾, Henric Jenssøn, Søren Matssøn, Mogens Mortenssøn, Jens Jenssøn, Lauge Hanssøn, Laurits Hanssøn Buxen, Mathiis Henriessøn, Hans Hanssøn Fick, Jens Christofferssøn, Ole Jacobssøn, Christen Christenssøn Mariager, Jacob Nielssøn, Rasmus Nielssøn, Samuel Jenssøn, Søren Rasmussøn, Jens Jenssøn Krag, Rasmus Mathiisssøn, Morten Gertssøn, Hans Nielssøn, Jacob Hanssøn, Laurits Olessøn, Peder Hintzen, Claus Lyngbye; uden communitetet, Hans Jenssøn Alanus, Hans Christenssøn Heideberg, Anders Anderssøn Guntzou, Axel Claussøn, Dodo Jørgenssøn, Jens Gregerssøn Lemvig, Anders Jenssøn Lund, Simon Hoff, Peder Schielderup²⁾, Ole Nielssøn Fielcke, Gregers Jenssøn, Peder Vinsløff³⁾, Peder Vitssøn, Christian Jenssøn Sale, Hans Nielssøn, Henning Abelsted⁴⁾, Peder Henriessøn Kraag, Einer Torffessen, Frederic Jørgenssøn Grøten, Ole Tierbye, Povel (Sivertssøn) Friis, Laurits (Sigfridssøn) Friis, Johan Monrad, Niels Hanssøn Buxen, Jørgen Vichmand Hasebart, Christian Langemach, Niels

1) Se Pontoppidans *Ann. eccl. Dan.* IV, 730.

2) Dennes Deltagelse i Kbhvns Forsvar omtales i Erlandssens Biographiske Efterretninger om den nordenfjeldske Gejstlighed. S. 188.

3) „Under Belejringen maatte han (P. Vinsløv) med andre Ordensbrødre antage Vaaben og Væрге mod Fædrenelandets Fjender, ligesom ogsaa tilforn før den Roskildske Fred“ (Bloch: *Den fynske Gejstligheds Hist.* I, 492).

4) Se Kirkehistoriske Samlinger II, 204.

Stensson, Jens Christensson Fisker ⁵⁾), Ole Jensson Jerlø, Peder Christensson Buck, alle sammen til vidne at bere, oc deres schriftlig kundskab at confirmere; saa og Hederlige oc Høilærde Mænd, Doct. Thomas Bang, Doct. Jacob Knudsson, Doct. Johan Wandal, Doct. Peder Scaboe, Doct. Peder Reisner, Doct. Rasmus Bartholinus, M. Rasmus Povelsson Vinding, M. Jacob Finche, M. Villum Lange, til samme vidnisbyrd at paa-høre. Oc fremkom tillige udi Rette, paa forne interesserede *Professorum* vegne, deres fuldmectig, Hederlig oc Høilærd Mand, M. Peder Holm, *Regiæ communitatis Præpositus*, som til samme tid ved en contrastefning hafde ladet citere alle de *Studiosos*, som af Niels Christensson Krag vare indstefnede til vidne at bere, oc deres schriftlig kundskab at confirmere, at de med det samme suarer til hues spørgsmaal dennem skulde forelægges, om alt huis dennem vitterligt var udi den sag imellem velbemelte *Professores* og forne Niels Christensson Krag enten paa en eller anden side at vere passered; efter begge parternes schriftlige kaldseddelers indhold, som for Retten bleve leste og paa-schrefne. Oc eftersom forne indstefnede Vidner, for mengdes skyld, icke alle paa en tid kunde forhøres, bleve først for Retten indkaldede efterschrefne ti *Studiosi*, nemlig, Anders Lund, Simon Hoff, Ole Fielcke, Axel Claussen, Anders Guntzou, Hans Jensson, Peder Schielderup, Christen Sael, Peder Vitsson, Henning Abelsted. Hvilche efterat vere for Retten indkomne, lod Niels Christensson Krag lese en schriftlig kundskab, hannem af sex oc firesindstiuve *Studiosis* meddeelt oc underschreven, indeholdende ord fra ord saaledes som efterfølger:

Eftersom vi samptlig underschrefne *Studiosi* er af vores kiere broder oc *commilitone* Niels Christensson Krag ombedet, at eftersom hand af en deel *Professo-*

⁵⁾ Blev 21 Decbr. 1659 Kapellan ved Nikolaj Kirke i Kbhvn.

ribus er sictet for rebellion oc opsetsighed imod hans Kongel. Mayt. vor Allernaadigste Herre oc Konge, oc icke det alleneste, men oc derforuden beskyldt som den der skulle have villet gjort os andre *Studiosos* afspendige fra den tjeneste at bevise, som vi i saadan *extraordinario et insperato totius patriæ periculo* burde at giøre, vi da ville *ingenue* uden vild oc venskab testere voris sandhed, om vi enten i almindelighed eller nogle i sær med en god samvittighed kunde sige at forne Niels Christenssøn Krag nogen sinde enten paa volden eller i reserve fra den tid han først hans Kongel. Mayts. gever antog indtil vi naadigste bleve dimitterede enten med ord, gierninger, raad, daad eller i andre maader haver givet aarsag eler occasion til nogen rebellion eller opsetsighed imod hans Kongel. Mayt., eller os enten samplig eller nogen i serdelished gjort studsig oc afspendig fra den skyldig tjeneste oc plict at præstere til vor allernaadigste Herris oc Kongis samt kiere fædernelands defension; Saa, endog vi icke paa- tuile, at io om bet^e Niels Christenssøn Krags erlig oc redelig forhold i de tider vi vare paa volden som siden i reserve oc saa tiit vi har staaet for voris fiende, hans rictige pas oc afskeed fra Velb. oc Strenge Oberst Mogens Krag nøcksommelig testerer, dog kunde vi icke med god samvittighed denne hans venlige begiering renuere, mens vidne *in conspectu immortalis Dei*, at vi aldrig haver hørt eller seet af Niels Christenssøn Krag, at vere given end den ringeste aarsag til rebellion oc oprør enten med ord, gierninger, raad, daad eller i andre maader, oc det er saa langt fra at hand haver gjort nogen gierning, som kunde incitere eller opmuntre os til nogen studsighed, opsetsighed, eller afspendighed, mens tuert imod lige med os andre altid godvillig præsenteret, oc taalmodig udstaaet nat oc dag lige travaigle oc onde, saasom det efter vores tycke en ærlig, redelig oc troe patriot, icke nogen rebelliske eller oprørske hovet vel egner og anstaar; at vi intet

skal tale om at der aldrig skal kunde bevises nogen rebellion, saa lenge vi vare under compagnerne at vere skeet eller sligt usømmeligt sig at have tildraget. Dette vi alle samptlig unterschreven med vores egne hender bekræfte, oc ydermere om behof gjøres ere ferdige til huor og naar paa esket vorder dette samme enten mundtlig eller schriftlig at stadfeste. Dat. *Hafniæ* d. 12 Sept. 1659.

Derefter følge de 86 Studenters Underskrifter⁶⁾.

Huilcken forne kundskab hand begierede af bete *Studiosis* ved eed oc opracte fingre at bekræftes. Huorfor *Magnificus Pro-Rector* tilspurde forne ti *Studiosos*, om de efter Niels Krag's begiering, samme deres schriftlig vidne vilde ved eed oc oprackte fingre bekræfte. Huor til de suarede: Ja, det de hafde unterschrevet. Mens samme deres schriftlige vidne forklarede de saaledes, at huis ord som findes udi samme vidne at følge efter disse ord: Mens vidne *in conspectu immortalis Dei* etc. indtil enden, dem vilde de med eed bekræfte; men alt huis som foregaaer fra begyndelsen oc indtil forbemelte ord: mens vidne *in conspectu immortalis Dei*, skulde icke holdes for deres ord, kom icke heller deres vidne ved. Dernest satte M. Peder Holm, paa velbemelte interesserede *Professorum* Vegne, udi Rette, om forne *Studiosi* icke burde oc saa at suare til huis dennem blef tilspurt, eftersom de

⁶⁾ Foruden denne almindelige Erklæring have flere af Underskriverne som det synes endnu afgivet separate schriftlige Vidnesbyrd, saaledes findes (Konsist. Arch. Pakk. 197) et fra Jens Gregersen Lemvig af 18 Sept. 59, hvorved han „for Guds Ansigt vidner, at han aldrig har fornummet Niels Krag enten selv at have rebelleret, ej heller have givet andre nogen Aarsag til Rebellion“, — og (i „*Acta belli Svec.*“) et andet af 19 Sept. fra Povl Friis, hvori han „*salva conscientia* testerer, at han aldrig véd eller har hørt Niels Krag at have talet eller gjort noget, som Professorerne eller deres Reputation udi den Tilfald kunde udi nogen Maade være præjudicerlig“.

ved contra-stefning vare citerede at suare til spørgsmaal, oc om de icke burde ved eed at bekræfte deres suar paa samme spørgsmaal. Huorfor *Magnificus Pro-Rector* paalagde dem eeden, først, at dennem i Guds sandhed ey var andet vitterligt, end det de Niels Christensson Krag schriftligen haver overgivet, oc nu for Retten var lest, saasom de det nu forklaret hafde, io saa i sandhed sig haver. for det andet, at de alt det som i denne sag til des videre opliusning oc sandheds kundskab dennem kunde vere vitterligt, vilde vidne oc udsige, oc icke vilde dollie deres sandhed. hvilcken eed de oc med oprackte fingre aflagde. Huor paa M. Peder Holm tilspurde forne 10 *Studiosos*, 1, Om de med deres kundskab hafde i sinde at erklere oc befrie Niels Krag fra de sager som *Professores* høyligen ere foraarsagede at tiltale hannem for, oc at vere hannem behielpelige i hans opsetsighed imod hans Øfrighed? Huor til de samtlige suarede at huad sag *Professores* haver mod Niels Krag, vide de intet af. 2. Paa huad sted de *Studiosi* som ere uden communitetet, haver underschrevet den kundskab som Niels Krag bekommet haver, om det ey var udi et kroehnus og skeede ved drick? Resp. *Exceptis Oláo Fielchio Baccalaureo et Johanne Jo. Alano*, suarede de andre at nest forleden tisdag eftermiddag der de hafde veret ombedne at bere til grave Sal. Mester Niels Aagessøns lig paa Christianshaun, oc efter ad de hafde det forrettet, forsamlede de sig qaa en collation udi den mands huus som boer udi en af Her Ole Pasbiergs leyevaaninger, huor en *Studiosus* ved navn Jens Herslef bad dem paa Niels Krags vegne, at de vilde, efter at de hafde lest det eller hørt det leses, underschrive det, om de det kunde med en god samvittighed. Saa blef det af dennem underschrevet. 3. Om Niels Krag icke haver skicket dem et latinsk Bref, oc om de kunde icke skaffe det tilstede? Resp. Peder Vitssøn, Peder Jørgenssøn, oc Hans Jenssøn Alanus sagde sig vel at have seet oc

lest en liden seddel *in 8vo forma*, schreven af Niels Krag, huilken blef levered tilbage igien. 4. Om denem icke vitterligt er at Niels Krag udi nogle uger efter beleiringens begyndelse absenterede sig fra Kongel. Maiestets tjeneste, da dog andre *Studiosi* efter Kongel. befaling ginge til volds? Simon Hoff oc Ole Fielche suarede, at hand nogle uger absenterede i begyndelsen, af huad aarsag vide vi icke, indtil hand af nogle studenter blef hent. Peder Jørgenssøn Schielderup suarede at Niels Krag kom til ham, oc sagde sig at have veret suag i sin haand, oc vilde nu nocksom gaae med dem paa volden. Siden sagde de: Der er M. Erics Scholemester som vil gierne gaae med os. Oc den tid vi kom for M. Erics dør, da kom Niels Krag strax ud. Eric Opdal⁷⁾, Christian Langemach, oc Sal. Thomas Pederssøn vare med samme tid. Huad ord der passerede, viste hand icke. 5. Huorfor Niels Krag vilde saa hentes, oc icke selvillig uden henten komme? Forn^e 3 *Studiosi* suarede: Det viste de icke. 6. Om icke nogle af *Studiosis* samme tid søgte at udtage nogen anden der af huset end hannem? Peder Jørgenssøn suarede: Jo, M. Erics Søn.

Siden mødte udi Rette efterschrefne *Studiosi*, Ole Tierbye, Laurits Friis, Dodo Jørgenssøn, Peder Henriessøn Kraag, Einer Torphæssøn, Jens Fischer, Laurits Buxen, Hans Nielssøn Vensløf, Hans Heideberg, Frideric Jørgenssøn Grøthen, Niels Stenssøn, Ole Jerlø, Peder Buck. — Samtlige forskrefne *Studiosi*, undertagen Ole Tierbye som icke haver med underschreved, erklerede sig aldeles oc i alle maader ligesom de forskrefne ti *Studiosi*. Siden indkom Niels Buxen oc erklerede sig ligesom de andre alle forskrefne *Studiosi*. *Magnificus Pro-Rector* paalagde dem eeden, paa forskrefne tuende poster, som de forrige *Studiosis* bleve forelagde. huilken de oc aflagde. Niels Krag

⁷⁾ Se Erlandsen: Biogr. Efterr. om den nordenfjeldske Gejstlighed, S. 86.

tilspurde Ole Tierbye, om hand med en god samvittighed kunde sige at hand hafde enten hørt eller seet af sig at vere given aarsag oc occasion til nogen rebellion eller opsetsighed med ord, gierninger, raad, daad, eller i andre maader, enten i de tider vi vare paa volden, eller siden udi reserve? Huortil hand suarede, at hand aldrig nogen tid haver hørt eller spurt af Niels Krag noget ord at vere falden som enten kunde vere Professorerne eller nogen præjudicerlig, men altid hår holdt iblant de andre *Studiosos* som en ærlig karl oc soldat vel egner oc anstaar. 2. Tilspurde Niels Krag hannem, om han enten hafde inciteret Ole Tierbye til nogen afspendighed, eller hand hafde hørt at Niels Krag i nogen maade med ord, gierninger, raad eller daad vilde incitere de andre *Studiosos* til afspendighed? Huortil Ole Tierbye suarede, Ney. Dernest tilspurde M. Peder Holm bemelte *Studiosos* det første af de forskrefne spørgsmaal, med huilche de ti *Studiosi* tilforn var tilspurde? Huortil de samtlige suarede, Ney. Til det andet spørgsmaal suarede Laurits Friis, at det var skeet udi forne Viin huus. Det samme sagde oc saa Dodo Jørgenssøn, Peder Henriessøn, Niels Buxen, Einer Torphæssøn, Hans Nielssøn Vensløf, Frideric Jørgenssøn Grøthen. De andre hafde underschrevet paa andre steder. Til det tredie suarede Laurits Friis sig at have seet en seddel, men icke lest den. Lige saa suarede Peder Buck oc Hans Heideberg. Til det fierde suarede Ole Tierbye, at der blev søgt efter nogle i Professorernes huse, enten det var ham, eller huem det var, veed han icke. De andre, uden Frideric Jørgenssøn; suarede, de viste det icke. Men Frideric sagde, at hand viste vel at han udi begyndelsen de første 8 Dage, der de arbeidede paa volden, var der icke. Til det 5 oc 6 spørgsmaal viste de intet at suare. 7. Om der er icke nogen iblant dennem som haver underschrevet, oc dog icke lest det? Laurits Friis suarede sig intet videre at have lest end som ἀπόδοσι

som hand affirmerer. Dodo Jørgensson suarede at hand icke hafde lest det; men der hand hørte hans begiering, schref hand det under. Hans Nielsson suarede at hand icke hafde lest det; men efterdi der hastedes saa saare med underskrivelsen, schref hand under med de andre. Peder Buck sagde at Jens Hersløf hafde bragt ham samme bref at underskrive. Til gienmele mod Niels Krag's vidnisbyrd begierede M. Peder Holm dette i protocollen at maatte indføres; at enddog de interesserede *Professores*, som ere *Actores* imod Niels Krag, vel kunde have protesteret imod disse vidnisbyrd at de ey nu skulde føres, efterdi at sagen er for mere end otte dage siden til doms optagen, oc Niels Krag sig ey louligen tilforn paa vidnisbyrd haver beraabet, eller dennem for Retten nefnet: saa haver dog bemelte *Professores* villet ey hindre samme vidnisbyrd at føres, om noget deraf til sagens opliusning kunde følge. Men hand formente oc protesterede herimod, at samme vidnisbyrd ey kand komme Niels Krag til nogen behielpning i denne sag; eftersom 1, det befindes at de ere sanckevidner, som u-tilbørligen oc u-maneerligen ere søgte oc samlede udi communitet oc udi et kroehuus imod *leges Academicæ et Communitatis, exemplo plane inaudito*. 2. efterdi af saadanne vidnisbyrd kand icke gjøres *argumentatio negativa*, med mindre end der var *sufficiens enumeratio*. Nu ere de som Niels Krag denne kundskab haver meddeelt neppelig den tredie deel af de *Studiosis* som ginge til volds. Oc det følger icke at, fordi saamange *Studiosi* vide icke saadant af Niels Krag at vere skeet, derfor er det icke skeet. 3. fornemlig, hurledes Niels Krag sig imod sin Øfrighed hafde comported. Thi andet er at spørge, hurledes hand sig hos sine *commilitones* paa volden haver skicket: andet er, hurledes hand imod sin *magistratum* haver forholdet. hurfore disse sanckevidner komme gandske intet ved *Professorum* sag oc tiltale imod Niels Krag. 4. Fordi at *Pro-*

fessores, som ere *Actores*, haver icke accuseret Niels Krag for nogen forseelse, som de io nøyactelig oc fuldkommelig haver beviist, enten med Niels Krags egne ord, som strax der de bleve udsagde, *ipso præsentè* bleve protocollerede; heller med hans egne skrifter, som under hans egen haand ere fremlagde, oc det enten *per claram demonstrationem*, eller *per manifestam consequentiam*, som med saadanne fremmede sanckevidner ey kunde kuldkastes. Men Niels Krag udretter intet andet med denne action, end at hand setter *colophonem* paa hans forrige u-forsuarlige gierninger; oc siunes nu med denne u-maneerlige oc utilbørlige samling. at ville concitere *Studiosos* til Sedition, om det hannem var mueligt. Huorfore formenes, at hand des høyer straf haver fortient. Huorofver efterdi disse vidnisbyrd, som ey kommer sagen ved, icke kand vere Niels Krag til nogen behielpning imod de klare oc nocksom beviiste beskyldninger, da var hand M. Peder Holm paa velbemelte *Professorum* vegne, efter deres forrige i Rette settelser oc sagens optagelse, en retmessig endelig dom begierende.

Neste dagen efter, som var den 20 September, blef sagen igien foretagen, eftersom dagen tilforn icke flere vidner kunde blive forhørde. Niels Krag og M. Peder Holm mødte i Rette; oc bleve indkalde Christian Langemach, Hans Monrad, Jørgen Vichmand Hasebart *Studiosi*. Huilcke trende, efterat de deres schriftlig kundskab hafde forklaret, ligesom de andre *Studiosi* igaar, bleve de tilspurde, 1, paa huad sted de underschref den kundskab? Huor til de svarede: I et Vertshuus i Her Ole Pasbjergs gaard. 2. Huo der bragte samme kundskab frem, med begiering at de den vilde underschrive? Christian Langemach oc Jørgen Hasebart suarede at, Peder Jørgensson kom til dem i Sanct Nicolai Kircke, oc tog et bref af sin lumme; oc der de spurde ad huad det var for et bref, sagde hand; de skulde faae det siden at vide. huilcket de mener var

det samme som blev siden frembragt i vertshuset. 3. Om de leste brevet, eller hørde det leses, førend de underschref det? Da suarede samtlig, at huad det første sig belanger, det er dem icke bevist. mens det sidste blev dem forelest. 4. Om de viste at samme kundskab var begiert imod *Professores*, oc skulde imod dennem bruges i den action, som mod Niels Krag er instituet? De suarede samtlig, Ney, de viste det icke. 5. Schrefve de det strax gierne under, eller de lode sig overtale, eller saa got som true eller tuinge af andre? De suarede alle tre, at de schref det godvillig under. Men dog bekiendte Christian Langemach oc Jørgen Hasebart der faldt saadanne ord at, huo der icke vilde underschrive det, han schulde legge Niels Krag nogen sag til huorfor han icke vilde underschrive. Desligeste falt oc de ord at, huo som icke underschref, burde at holdes for en hunds fott. 6. Om icke Christian Langemach var med at hente Niels Krag ud af M. Erics huus, fast en maanedes tid efter ad de andre Studentere hafde begyndt at gaee til volds? Huor til Christian Langemach suarede: Jo, hand var med. 7. Om Niels Krag da strax gierne fuldte med dem? Christian Langemach suarede: Jo. Der hand kom til M. Erics dør, kom M. Eric self til døren, oc siutes at vere noget fortørned; oc der hand icke forstod det, eller viste Langemachs mening eller begiering, var hand meget vred. Der Langemach bad ham, at hand vilde lade sig befalde at høre hans begiering efter ordre, lod hand M. Eric see en copie af Kongens bref; oc der Langemach talede om hans Scholemester, oc vilde bede ham at hand med os andre vilde gjøre selskab paa volden, kom Niels Krag strax med hans bøsse oc fuldte med. 8. Om han var commandered af volden der til? Langemach suarede at hand var commandered der til af Capitain Solckman, eftersom hand Langemach var Rode-mester. Forne vidnisbyrd aflagde bemelte 3 *Studiosi* ved eed oc opracte fingre efter loven.

Siden indkomme for Retten efterschrefne *Studiosi* af communitetet, nemlig Peder Johanssøn, Claus Kierull, Peder Hobroe, Jesper Jørgenssøn, Hans Pederssøn, Arnoldus Christenssøn, Niels Mogenssøn, Lauge Hanssøn, Henric Hanssøn, Johan Jonsson, Jens Christofferssøn, Peder Pederssøn, Hans Nielssøn, Jens Holst, Henric Jenssøn, Samuel Jenssøn, Tosten Stanger, Matthis Henriessøn, Morten Gertsson, Søren Anderssøn, Jacob Undlø, Ole Christenssøn, Henric Thomæsøn, Peder Jacobssøn, Jens Jenssøn Krag, Rasmus Matthiessøn, Peder Arrildssøn, Anders Jenssøn, Hans Fick, Peder Pederssøn, Jens Jenssøn. Oc eftersom de samtlige hafde forklaret deres schriftlige vidnisbyrd paa den samme maneer, som de andre *Studiosi* oc det samme da for Retten hafde vedgaaet, oc dersom det skulde gjøres fornøden, vilde de det samme med eed bekræfte, huilcket eftersom Niels Krag begierede at maatte skeep, oc *Professores Actores*, for spørgsmaals skyld, til huilcke de vare indstefnede at suare til, actede at skeep skulle, gjorde forne *Studiosi* det oc med opracte fingre. Dernest bleve de tilspurde efterschrefne spørgsmaal. 1, Huo bragte det schrift ind i communitetet som de have unterschrevet? Huor til Jens Hersløf suarede at, den tid klokken var ti hand gik i closter, som han kom paa Studiigaarden, bad Niels Krag hannem, at hand vilde levere *famulo* et bref, ved nafn Anders. huilcket han oc gjorde; oc der det var unterschrevet, tog hand det tilbage med sig igien. Claus Kierull sagde at Anders *famulus* kom oc lagde det paa bordet, med disse ord: Det er et bref som ieg blef ombeden at frembære. huad det er, veed ieg icke. Oc skeede igaar otte dage, som var en mandag. 2. Huo schref det først under? Claus Kierull suarede: hand schref det under. 3. Om *Dn. Præpositus* var tilstede, den tid det skeede? De suarede samtlige Ney, hand var icke tilstede. Det blef unterschreved efter maaltid, efter ad Prousten var udgaaen. 4. Om clo-

steret er stifted til den brug, oe om det er *legibus communitatis* gemes at giøre saadan samling paa den sted? De suarede samtlige, at de icke viste at Gud hafde nogen vanære deraf, eller deres neste nogen skade, eller Øfrigheden nogen fortred, at de vandt sandhed paa huad sted det end vere kunde: efter som de endoc paa samme sted tilforn hafde holdt reserve, etc. 5. Om de allesammen hafde lest schriften, eller hørt det lese, førend de schref det under? Huor til de suarede: Der var en ved huer bord som leste det op. Claus Kierull leste det op ved den tolfte skifve. Peder Pedersøn Suendborg ved den ellefte. Ole Christenssøn ved den tiende. Peder Pederssøn Jeberg ved den niende. Hans Fick ved den ottende. Rasmus Matthissøn ved den siufvende. For den sidste skifve var ingen at suare. Efter at forne *Studiosi* saaledes, som forskrevet, deres vidnidsbyrd hafde aflagd, lode *Professores Actores* der imod lese deres gienmele som aftenen tilforn mod de forrige vidner var bleven udi Retten forelest. — Endelig var Niels Christenssøn Krag efter forskrevne vidnisbyrd et uvilligt *Consistorii* vidne begierende. Huilcket estersom *Magnificus Rector* hannem stefning hafde bevilged, oc *Professores Actores* contra-stefning taget hafde, viste *Pro-Rector* oc *Professores judices* hannem paa Rettens vegne icke at kunde benecte. Huorfor det her udstedes oc bekræftes med *Rectoris Sigillo* tryckt nedën under. Skee i Kiøbenhavn udi vor *Consistorio* aar oc dage som forskreved staar.

Afskrift i Konsistoriets Domkopibog 1656-63 fol. 232-33.

[32.] Kongebrev til Universitetets Rektor og Professorer om en Fortegnelse over Studenterne.

Frederich dend tredie o. s. v. Wor gunst tilforn, Wj bede eder och Naadigst wille, atj med forderligste i woris Canelie Indleffuerer En Rigtig fortegnelse, paa

alle de hertil Steede Werendes Studenter, der med
scheer wor willie befallendes Eder Gud Skreffuet paa
wort Slot Kiøbenhaffn d. 19 November A^o 1659.

Wnder Wort Zignet
Friderich.

Orig. i Konsist. Archiv, Pakken: „*Acta belli Svecici*“.
Paategnet: „Lest af *Rectore oc Professoribus* den 24 Novemb.
aar 1659. Lest for *Studiosis* den 25 Novemb. aar 1659“.

[33.] Friderich von Ahlefeld [fik B^ref] om rulle til
Commissarierne paa Officererne som skal commen-
dere Kremmere, Handtwerchsfolch oc Studentere.

F 3^tius W. G. T. Efftersom wi naadigst hafve anbe-
falet Universitetet Een rigtig rulle paa Studenterne saa
oc Borgemester oc Raad een paa Kremmer oc Handt-
werchs burszene her i vor Kiøbstæd Kiøbenhafn, fra
sig til dig at lefvere, hvilche herefter skal holdes i
reserva oc søge deris post paa voldene, Da bede wi
dig oc naadigst ville, at du dennem med behørige Offi-
cerer forseer, oc paa dennem en Lista til Commissa-
rierne lefverer, hvilche siden effter wores til dennem
gifven Ordre skal Tracteris lige ved andre Officerer her
i Guarnisonen. Dermed etc.

Hafn. 19 Novembr. 59.

Sjællandske Tegnelse Nr. 35 fol. 536.

[34.] Kongelig Benaadning for Oluf Borck og den-
nes Andragende til Christian V om Konfirmation
derpaa.

Kongelig benaadning.

Wii Friderich etc. Giøre alle vitterligt, at Wij Naa-
digst haffver forundt oc bevilget, so oc hermed bevilger,
oc forunder Oss Elschelig hæderlig oc vellerdt Oluf
Olufsen Borck Voriss oc Cronenss Anpart Korntiende

af Strøe sogn udi Friderichssborg Lehen, foruden Nogen feste oc Afgiffit, qvit oc fri sin Liffss tid, effter dend Persons død som dend nu haffver. Forbydendiss alle oc en huer her imod, efftersom forskreffvet staar, at hindre eller i nogen Maade forfang at giøre under vor Hyllist oc Naade. Giffvet po vort slot Kiøbenhaffn dend 25 Novembr. Anno 1659.

Under Vort Zignet
Friderich.

(L. S.)

At dette er en rigtig copie af Originalen vidner Jeg
Oluff Borck
E. H.

Aller Naadigste Herre, oc Arffve Konning.

Effter Ederss Kongelig Mayttss Allernaadigste villie oc befaling, om confirmation paa forige Kongelige benaadninger at begere, indfalder Jeg oc saa allerunderdanigst til Ederss Mayestetes Nade oc Mildhed, med underdanigste begering, anlangendess en liden Tiende her i Seland. Efftersom min Salige Allernaadigste Herre oc Konge Mig min Liffss tid med en liden Kongetiende her i Friderichsborrig Lehen i Strø sogn Nadigst haffver forleent, der hannem aff S. Rigenss Hofmester Jochim Gerstorff underdanigst forklaret var, huad underdanig oc tro tieniste Jeg i siste beleyring, oc særdeliss i stormen po dend farligste sted ved Løngangen giort hafde, da beder Jeg allerunderdanigst, at Jeg endnu med samme benadning fremdelis maa beneficaris oc confirmeris. Sodan Ederss Mayttss Naade oc Mildhed Jeg med ald underdanig plicht vil søge at fortiene.

Ederss Kongl. Mayttss

Kiøbenhaffn 19 Sept. 1670. Underdanigste Tienere
Oluff Borck D.

m. m.

[35.] Memorial fra Dr. Th. Bang om, at Simon Hoff maatte blive forfremmet til det ledige Konrektorat ved Ribe Skole.

At *Dn. Simon Petri Hoffius*¹⁾, *Philosophiæ Baccalaureus* oc *Magisterii Candidatus*, en lærd oc fin Karl for sine Studeringerss flittighed, lefneds skikkelighed, og den tro, villig og jdelig tienneste j denne farlig tiid paa byens vegne med vagt oc defension etc. motte ved Kong. Mayts naadigst promotorial-Forskrivelse forfremmis til dend vacerende Conrektorat udi Riber scole, oc siden effter hans meriter videre med befordring effter leilighed hafvis j Agt. Det gud vil belønne, oc hand med sin fliid hos ungdommen lofver at fortienne. København 12 Decembr. 1658.

Th. Bang mpp.

Jydske Indlæg 1659. Udenpaa Memorialen er skrevet „Bref til Capitlet i Ribe 23 Decbr. 1659“; et saadant Kongebrev findes dog hverken i Jydske Reg. eller Tegn.; heller ikke erholdt Hoff den attraaede Ansættelse; han blev derimod senere Rektor ved Thronhjem Sk., 8 Juni 1669 skjønt fraværende kreeret til Magister, døde i Novbr. 1698 som Can. capit. og Lector theol. i Thronhjem (jfr. *Nova litt. mar. balth.* 1699 p. 14).

[36.] Doctor Laurits Jacobsen [fik Bref] om Henrich Thomeszen *Studiosus*.

F. 3tius. W. S. G. T. Efftersom neruerende *Stu-*

¹⁾ Student 1653 fra Fredriksborg Sk. Paa en Fortegnelse, Proff. og Suposita afgave i Sept. 1658 over de Personer, der fandtes i deres Huse, nævner Dr. Bang: „*Simon Petri Hoffius Baccalaureus* mine Børns *præceptor* og min *ammanuensis*, som nu stedse haver gaaet til Volds, siden Kongl. Majst.s Mandater til Universitetet udgik om Studenternes uforbigangelige Tjeneste paa samme Sted i højeste Nød“.

diosus Henrich Thomeszen¹⁾ haffuer vdi denne beleirings tiid søgt sin Post herpaa Wolden och sin Wagt tilbørligen forseet som osz Elschel. Oberste Mogens Krag etc til hannem vdgifne attestatie widere vduiszer. Da bede wj Eder och naad. wille, atj hannem til dend første bestilling som vacerer och hand dygtig at administrere befindes, fremfor nogen anden, som ingen saadan attestation haffuer, beforderer, dog at alting effter ordinantzen och forordning louligen tilgaar. Dermed etc.

Hafn. 7 April 1660.

Fynske Tegnelser Nr. 7, fol. 381 b.

[37.] Andragende fra Dr. jur. Matth. Broberg om
Ret til at kjøbe adeligt Jordegods.

Stormæctigste, Høybaarne Fyrste,

Allernaadigste Arffue Herre oc Konge

Enddog Jeg horer *immediate* till Kiøbenhavnns bye, oc er *civis juratus Academiæ Hafniensis*, oc Jeg udi beleyringen vaar den allerførste som friivillig skaffede Studenterne under den Danske Løve her udi Kiøbenhavn; oc Jeg end for nogle Eyendommers skyld, Jeg har arffuitt i Aarhus, Som Jeg nødvendig effter Fiendernis onde medfart, maa lade reparere, nødis till att forbliffue der; oc min Sl. Fader haffde den naade att logere Hans Konglige Maytt. i Aarhus i Sitt Huus, der hand vaar offuer i Judland, oc bleff Hyldigitt, daa Hans Konglige Mayestett naadigst loffuede att ville forfremme Hans Sønner; Saa falder min Allerydmygste og underdanigste bøn till min Allernaadigste Arffue Herre oc Konge, hand udi naade mig ville bevillge, imidler tiid Jeg icke er effective i Kiøbenhavn dog alligevell att nyde Kiøbenhavnns byis oc Indvohneris privilegier; Oc att Hviis Jordegudtz, Jeg enten ved Kiøb, pant, Indførsell eller anden Rictig adkomst, allerede

¹⁾ Udentvivil Henrik Thomæsøn Barsmark, indskreven ved Univ. 27 Nov. 1656 fra Herlufsholm Skole.

bekommit haffuer, eller hereffter bekommendis vorder, at Jeg min Hustrue, Børn oc Arffuinger, Samme Jordegudtz Arffueligen maa eye med samme Friiheder, som Adelen haffuer paa deris; Beder i Allerydmygste underdanighed, min Allernaadigste Arffue Herre oc Konge, mig paa offuenbemællte vill naadigste giffue sitt Confirmatz oc ratifications Breff; Jeg skall aff yderste formue, oc med allerstørste troeskab, flittighed, oc underdanigste ydmyghed, altiid beslitte mig paa, Saadan Kongelig benaadning att ærkiænde, oc daglig i mine bønnen Inderlig bede Gud, hand ævindelig oc altid vill bevare oc vællsigne Hans Kongl. Mayestett, oc dett ganske Kongelige Arffue Huus, med all Himmelens oc Jordens vællsignellse, oc Jeg skall forbliffue, saa længe Jeg leffuer, oc Jeg næffnis

Eders Konglig Mayestetts, min Allernaadigste Arffue
Herris oc Kongis, Samdt dett Kongelige Arffuehuusis

Allerydmygste oc underthanigste Tjænere

Matthias de Brobergue. J. U. D.

Kiøbenhavn den 28 Junij 1664 mpp.

Orig. i Jydske Indlæg 1665.

[38.] Ansøgning fra Jens Prentzler om Præstekald.

Stormæctigste Høybaarne Første

Allernaadigste Herre oc Arffve Konge

Jeg *Sacrosanctæ Theologiæ Studiosus* Ed. Kongl. Mayt. tro och allerydmygeligste tiener, haffuer nu en lang tid været her paa Universitetet, dog uden nogen detz besuæring i alle maader, Men haffuer haft min fornøden Ophold hos fornemme Folk, huis Børn Jeg haffuer informered, siden Jeg oc min broder Rudolphus Prentzler, os i sidste beleiring, paa en baad, fraa Nibo, her ind i byen-begaffue, at vi os i det sorte Studenter Compagnie, hos vores Broder Hans Prentzler, som oc i Rollen var en aff de første, oc til volds icke dend sidste, vilde lade indfinde, oc i tilfald, et tog, med

brøderne for Fædrenelandetz frelse at voffue: Men vores Sl. Fader Arent Prentzler som var en aff Ed. Kongl. Mayt. gl. betienter, oc haffde først tient Ed. Kongl. Mayt. Her Broder, Høylofflig Ihukommelse (Printz Christian dend 5. og siden Ed. May. self,) døde meget hasteligen i vor fraværelse, oc Fienden tog bort ald dend fattigdom och Middel som der fanttes oc vi schulle hafft, at hiulpet os frem med, dog Gud schee loff, vor Lycke tog hand icke bort, Gud har endnu her tildags, ved fremmed, meget vel forsiunet os. Men som Jeg allernaadigste Herre oc Konge, har inttet befligted mig paa andet, at stride mig igiennem verden med, uden min bog, Saa er min allerydmygeligste bøn oc begiæring til Ed. Kongl. May. at J formedelst Ed. aldrig nocksom høyberømmelig Kongl. Naade med Faderlig Omsorg for alle Eders Arffue-børns oc vndersaatters Lycke oc Velstand; saa oc for min Sl. Faders schyld, Ed. Kongl. Mayt. gamle betienter, aff huis Naadigst foruntte Sallarium endell er bleffuen til Restantz (huilken icke søges men alleniste en naadig Herre oc Konge. At Ed. Allerchristeligste May. aff samme Gunst oc Naade som andre niude, ville oc engang betro mig et lidet Hyrde Embede, at føde Christi faar, paa en sted, huor hen Gud oc Ed. Kongl. May. behager at kalde mig. Jeg loffuer for Gud oc Ed. Kongl. May. det saa tro oc redeligen at ville betiene, som Jeg agter det for begge, at ansuare paa den yderste dommedag, Oc vill her paa i morgen (nest Guds hielp) med Ed. Kongl. May. Naadigst bevilning i Slotzkirke, som en Raaberes Røst, fremtrede, oc lade høre de Gaffuer som Guds Naade haffuer nedlagt i min schrøbelighed, visseligen forventendes her paa med tiden en Naadig Audientz. forbliffuer Ed. Kongl. May.

Allerydmygste Tiener oc tro for-
beder saa lenge Jeg er
Jens Prentzler mpp.

Orig. i Jydske Indlæg 1666.

Navneregister.

De Personer, hvis Navne ere betegnede med *, opholdt sig som Studenter ved Kjøbenhavns Universitet i Belejringstiden.

- * **A**belsted, Henn. Kortsen. 163. 203-08.
 * Agerskov, Joh. Jon. 161. 192. 193. 203. 213-14.
 Ahlefeld, Friedr. v., Generalmajor. 41. 215.
 * Ahnemüller, Casp. 157.
 * Aland, Hans Jensen. 162. 203-08.
 * Andersen, Jonas. 157.
 * Arentsen (Arrildsen?); Ped. 192.
 * Arrildsen, Ped. 203. 213-14.
 * Arvedsen, Niels (Varberg). 83-85. 160. 191.
 * Assens, Bernt Henr. 160.
 * — Jens Simons. 164. 182-3. 191. 193.
 * — Povl Povls. 58. 162.
 * Augustinesen, Jak. 158. 192. 193. 199.
 * **B**agger, And. Jørg. 44-45. 59. 187.
 * Bagger, And. Chrff. 163. 192. 193.
 * Baj, Jens Ped. 164.
 Bang, Th., Prof. 20. 54. 60. 93. 94. 96. 107. 111. 157 ff. 204. 217.
 * Barfoed, Niels Cl. 159.
 * Barnholt, Mark. Casp. 83. 158.
 * Barsmark, Henr. Thom. 163. 203. 213-14. 217-18.
 Bartholin, Rasm., Prof. 204.
 * Basse, Hans Chrff. 159.
 * Belg, Corn. Hans. 159. 199. 203.
 Bertius, Ludv., Fændrik. 162. v. Beuningen, hollandsk Resident. 79.
 Bilde, Sten And., Major. 25. 48-52. 61. 157.
 Bircherod, Jens, Prof. 108-09.
 * Biscop, Henr. 165.
 Bjelke, Sten, svensk Fredskommissær. 13.
 * Bjering, Lavr. 167.
 * Bjørn, Hans Ped. 158.
 * Bloch, Hann. Ped. 161.
 * — Mort. 164.
 * — Sør. Ped. 84. 161. 192.
 * Bogense, And. Jørg. 163. 191. 193.
 * Bonnix, Pet. 59. 165. 175-77. 184-85.
 * Borck, Jak. 165.
 * — Ole. 103-4. 215-16.
 Bording, And., Digter. 31.
 * Borneman, Cosm. 91. 165.

- * Borsenius, Ped. Joh. 167.
199. 202. 213-14.
- Both, Henr. Volr., Oberst.
18. 19.
- Brahe, Sten. 193.
- * Bram, Corf. 115. 165.
- * Brandstrup, Lavr. And. 161.
199.
- Breda, Joach., Generalmajor.
15. 25 193.
- * Brinck, Niels. 164.
- Brochmand, Rasm. En., Prof.
20. 105-108. 115. 195-200.
157-67. 200.
- Brochmand, Hans En., Præst.
130. 176. 197.
- Broberg, Jens, Student. 145.
- * — Matth. 145-6. 218-9.
- * Brønderslev, Niels. 164. 191.
193.
- * Brøns, Ægid. Niels. 165.
- * Buck, Ped. Chr. 114. 191.
193. 204. 208-11.
- * Bugge, Jens Lars. 91. 114.
157. 192.
- * Bunderup, Er. Ped. 167.
- * Busk, Chr. Ol. 161. 192 203.
- * Buxen, Lavr. Hans. 157. 184.
191. 203. 208-11.
- * — Niels Hans. 158. 191.
193. 203. 208-11.
- * Bøyesen, Jørg. 165.
- * Christensen, Lavr. (Havn.)
164.
- * — Lavr. (Vendel-
bo). 199.
- Christian V, udvalgt Prinds.
220.
- * Christoffersen, Jens (Nidr.)
157. 199. 203. 213-14.
- * Chythotzius se Vejle.
- * Clausen, Herm. 59. 167.
- * Clemendsen, Elias. 159.
- Creutzhaber, Joh., Dr. med.
84. 199.
- * Dal, Lavr. Niels. 161. 199.
203.
- Davids-Degne. 38.
- * Dejbjerg, Jens Enev. 114-15.
166. 191. 200.
- * Dolmar, Sør. Ras. 163.
- * Dolmer, Jens M., Avdøtør.
47. 54-57. 61. 118. 173.
177-80. 185.
- * Dyre, Mark. 163. 191. 193.
- * Døese, Knud. 166.
- * Egense, Lavr. Jens. 163. 191.
193.
- Ejlersen, Jørg., Prof. 91.
- * Ejsted, Niels Kjelds. 71.
158.
- * Ejlulfsson, Odd. 146. 160.
- * Eriksen, Niels. 200.
- * — Bernt. 167.
- * Falck, Chr. Jens. 188.
- * — Hans Ol. 165. 191.
193.
- * Fick, Hans Hans. 163. 203.
213-14.
- Fincke, Jak., Prof. 204.
- * Fisker, Jens Chr. 176. 204.
208-11.
- * Fjelke, Ol. Niels. 91. 158.
203-08.
- * Fog, Jørg. Lavr. 110-111.
- Foss, Matth., Kaptajn. 46.
- Fradzer, And., Fændrik. 160.
- Frederik III. 10. 13. 15 ff.
18. 66. 68. 106. 218. 220.
- * Fremsius, Vinc. Knuds. 161.
- Friis, Hans, Oberst. 125.
- Herman, Kaptajn. 27.
35. 164.
- * — Lavr. 90. 162. 203.
208-11.
- * — Niels Thom. 158. 192.
- * — Ped. Mad. 159.
- * — Povl. 166. 203. 206.

- Friis, Sigfrid, Renteskriver. 90.
- * Fyren, Joh. Vill. 158.
- Færø se Noorfar.
- Gabel, Chrff., Kammersekr. 98.
- * Gaverslund, Niels Mog. 160. 202. 213-14.
- Gejstligheden i Kbhvn. 24. 38-39. 170. 175-77.
- * Gemsø, Mads Dan. 159. 191. 193.
- Gengel, svensk Oberst. 100.
- Gerner, Henr., Præst. 126.
- Gerstorf, Joch., Rigshofmester. 11. 13-14. 72. 81. 86. 103. 216
- * Gertsen se Møen.
- * Gjedsted, Mort. 166.
- * Gram, Jørg. 191. 193.
- * — Lavr. Mads. 48-51. (228). 158.
- * Grube, Ole Lavr. 167.
- * Grøn, Ped. 167.
- * Grønbeck, Mort. 166.
- * Grøthen, Fred. Jørg. 159. 192. 193. 203. 208-11.
- * Graa, Niels Chrff. 165. 181-82. 199. 203.
- * Gudom, Niels Cl. 163. 192. 193.
- Gundersen, se Sæby.
- * Guntzov, And. And. 163. 203-08.
- * Gurre Erik. 167.
- Gyldenløve, Ulr. Chr., General. 41. 47. 125.
- * Haderup, Chr. Jens. 199.
- * Hals, And. Jens. 199.
- * — Baltser Jens. 161. 187.
- * Hammer, Jørg. Lavr. 157.
- * Hammermüller, Arn. Chr. 162. 203. 213-14.
- Hannia, Bodewin, Kaptajn. 27. 162.
- Hannie, Jürg., Fændrik. 157.
- * Hansen, Gabr. 59. 159.
- * — Jens. 166. 188.
- * — Lavr. 164.
- * Has, Clavs. 160.
- * Hasebart, Jørg. Vichm. 203. 211-12.
- * Hastmark, Cl. Hans. 159.
- * Hatstein, Jens. 165.
- * Hee, Ped. Jens. 162.
- * Heich, Lavr. Mads. 163.
- * Heideberg, Hans Chr. 58. 161. 203. 208-11.
- Helmer, Cl. Mark., Præst. 120.
- * Helmer, Ove Cl. 120-30. 193. 194-198.
- * Helsing, Alb. Chrff. 163. 199.
- * Helsingør, Ole Niels. 114-16. 143. 191. 193.
- * Henriksen, Matth. (Cimb.) 159. 203. 213-14.
- * Henriksen, Ped. (Fynbo). 165. 192 (se Kraag?).
- Henriksen, Thom., Prokurator. 185.
- * Herslef, And. Jens. 160. 203. 213-14.
- * — Jens Jens. 165. 203. 207. 210. 213-14.
- * Hindtze, Ped. Lavr. 162. 203.
- * Hielm, Jørg. Jens. 160? 185.
- Hieronimus, Pet., Lieuten. 157.
- * Hobro, Ped. Niels. 166. 202. 213-14.
- * Hoff, Sim. Ped. 165. 203-08. 217.
- * Holch, Zach. Bjørns. 164.
- * Holm, Chr. 167.
- * — Jak. Jak. 165.
- * — Ped. Jak., Kommunitetsprovst. 131 f. 136. 204-14.
- * Holmgaard, And. 191. 193.
- * Holst, Jens Jens. 159. 203. 213-14.

- * Holstebro, Ole Chr. 167. 203.
213-14.
- * Horn, And. Rasm. 160. 202.
213.
- * Horsens, Jens Niels. 163.
199. 203.
- Hunter, Thom., Lieuten. 160.
- * Hvall, Hans Chr. 103. 187.
- * Hvas, Jens And. 167. 186.
- * Hvid, Lavr. Mads. 166.
- * Hyscolpus, Rasm. Ol. 143.
158.
- Høg, Mog., Rigsraad. 22.
- * Høyer, Chr. Hans. 164.
- Irgili, Gouverneur. 46.
- * Isogæus, Henr. Jens. 158.
199. 203. 213-14.
- * Jacobsen, Joh. 84 (se Kein-
appel?)
- Jacobsen, Lavr., Biskop i Fyn.
217.
- * Jacobsen, Niels (Havn.) 58.
160.
- Jacobsen, Otte, Præst. 51.
- * — Otto (Kbhvn.) 166.
- Sten (Skaan.) 164.
- * — Thøger. 192. 193.
- * Jeberg, Ped. Ped. 167. 199.
203. 213-14.
- * Jempterland se Isogæus.
- * Jensen, Chr. 143. (se Vol-
dum? Sal?).
- * — Sam. (Havn.) 166.
203. 213-14.
- * Jerlø, Ole Jens. 166. 176.
204. 208-11.
- Jessen, Jesse, Præst. 121.
- * Johansen se Borsenius.
- Justesen, Jens, Præst. 38.
- Karl Gustav, Konge i Sverrig.
13. 16 f. 22. 69. 137 f.
- * Keinappel, Hans Jak. 84?
163.
- * Kind, Lavr. Jak. 159.
- Kinekat, Nik., Kaptajn. 45.
- * Kjeldsen se Ejsted.
- * Kjerulf, Clavs Mort. 49-51.
90. 162. 199. 202. 213-14.
- * Kjerumbaard, Jens Ras. 58.
162.
- * Kjøng, Jak. Hans. 160. 203.
- * Knudsen, Chrff. (160? 164?)
59. 186. 191.
- Knudsen, Jak., Prof. 20 64.
78. 106-6. 158 ff. 185-204.
- * Kock, Hans Henr. 160.
- * Kolle, Lavr. Ol. 83-85. 160.
203.
- Kommunitetet. 37-39. 97. 116-
18. 139. 148. 181. 190. 191.
193. 201-203. 213-14.
- Krag, Erik, kgl. Sekreter. 46.
105. 115. 129. 193.
- * Krag, Jens Jens. 160. 203.
213-14.
- Krag, Mog., Oberst. 19. 23-25.
30. 35. 43-44. 50. 58. 61. 71-
72. 94. 102-105. 118-119.
143. 157. 169. 177-79. 180.
188. 201. 205.
- * Krag, Niels Chr. 26. 58-62.
130-37. 158. 175-77. 184.
202-14.
- Krag, Otto, Rigsraad. 60 f.
174-77. 184.
- * Krase, Lavr. Niels. 43. 84.
187. 199.
- * Kraag, Ped. Henr. 203.
208-11. (se Henriksen?).
- * Kundby, Hans Niels. 164.
(203?)
- * Kønichen, Jesp. Baltz. 21.
- Kørbitz, J. C., Hofmarskal. 63.
- * Landskrone, Pet. Hans. 161.
- Lange, Kjeld, Oberst. 19. 23-
25. 35. 43-44. 169. 173.
- Lange, Vill., Prof. 35. 204.

- * Langemach, Chr. Henr. 158. 203. 208. 211-212.
 * Langkilde, Hans Ped. 163. 202. 213-214.
 * Langaa, Niels Lavr. 164.
 * Larsen, Hans (Nidr.) 30. 158. 191. 193.
 * Lavritsen, Jens (Vendelbo). 200 (se Stadel?)
 * Lavritsen, Niels. 41.
 — Søren, Præst. 38.
 — Villads. 167.
 * — Ægid. 166. 192. 193.
 * Lemvig, Jens Greg. 91. 166. 203. 206.
 Lindenov, Chr., Ritmester. 134.
 Lindenov, Henr., Lensmand. 128.
 * Linte, And. Chr. 167. 192.
 * Loss, Hans Sam. 159.
 Luft, Ulr., Hofnar. 121.
 * Lund, And. Jens. 203-08.
 * — Chr. Ped. 158.
 * Luth, Corn. (Berg.) 158. 188.
 * Lyfbjerg, Henr. Hans. 157. 203. 213-14.
 Lykke, Kaj, Oberst. 14.
 * Lyngby, Clavs Niels. 162. 192. 199. 203.
 * Madsen, Hans (Havn.) 120. 160.
 * Madsen, Jens. 167. 192. 196.
 * — Jørg. 166.
 * — Mads. 167.
 * — Sør. (Havn.) 161. 203.
 * Malmø, Mikk. Mads. 161. 181.
 * — Mog. Mort. 160. 203.
 * Mariager, Chr. Chr. 161. 203.
 Marselius, Selio. 56.
 — Gabriel. 56.
 * Matthiesen, Nathanael. 166.
 Meadove, Phil., engelsk Gesandt. 13. 106.
 * Medolden, Niels Ped. 160.
 Meldrum, Thom., Kaptajn. 27. 160. 185.
 Melsophius, Joh., Lieuten. 162.
 * Middelfart, Jak. Niels. 164. 203.
 * Middelfart, Rasm. Niels. 167.
 Mogensen, Niels, Raadmand i Randers. 47. 186-87.
 * Monrad, Joh. Er. 28. 36. 163. 203. 211.
 * Monthenius, Thom. Ped. 67. 157. 185. 186. 208.
 * Morsing, Herm. Rasm. 114. 166.
 * Morslet, Hans Lavr. 160.
 Mule, Hans Jørg., Økonom ved Kommunitetet. 37-38. 82. 97. 181. 190-91. 192. 193. 201-02.
 * Mule, Ol. Ol. 161. 191. 193.
 * Munch, Jens. 167.
 * Møen, Mort. Gerts. 165. 203. 213-214.
 * — Ole Henr. 164.
 * Møller, Chr. Mads. 162.
 * Naskov, Sør. Andr. 163. 203. 213-14.
 * Nedergaard, Emmich And. 166.
 * Nesby, Dodo Jørg. (Benzon?) 163. 203. 208-11.
 * Nielsen, Hans (Havn.) 161. 203. 213-14.
 * — Henr. 167.
 * — Rasm. 203.
 * Noorfar, Hans Hans. 159.
 Norske Studenter. 27. 65. 70. 89. 92. 177-80. 198. 199-200.
 * Nyborg, Chr. Jak. 165.
 * — Hans Ped. 163. 202.
 * — Mikk. Casp. 160. 202.

- * Odense, Bert. Ludv. 164. 192.
 * — Clem. Ped. 163.
 * — Jesp. Knuds. 163.
 * Opdal, Er. And. 158. 191. 197. 207.
 Ostenfeld, Chr, Prof. 11. 14. 81. 91. 106-07. 111. 158 ff. 206-14.
 * Ostvalt, Benj. 165. 191. 193.
 Parsberg, Ole, Rigsraad. 207.
 * Pedersen, And. (Norbag). 161. 191. 193.
 * Pedersen, Frants. 167.
 * — Movrits. 167.
 * — Niels (Othon.) 162.
 * — Niels. 165.
 * Povlsen, Povl. 185. 186. (se Assens?)
 * Prael, Povl. 165.
 Prentzler, Arent. 220.
 * — Hans Arents. 147. 159. 219.
 * — Jens Ar. 147. 219-20.
 * — Rudolf. 219.
 Püchler, Eust., hollandsk Oberst. 81.
 * Paasche, Greg. Jens. 158. 203.
 * — Ped. Chr. 167.
 * Qvernæs, Er. And. 158. 191. 193.
 * Qversted, Jens Jens. 163. (203. 213-14?)
 * Rasmussen Tyge. 58. 162.
 * Reinholt (Rognvaldsson?) Mort. 166. 192. 193. 203.
 * Resen, Hans Lavr. 165. 184.
 * — Hans Povl. 164.
 * — Ped., Prof. 88. 204.
 * Riber, Ped. Jens. 166. 191. 193.
 * Richelsen, Mads. 200.
 * Richertsen, Matth. 159. 200.
 * Rod, Ol. Ped. 161.
 * Roed, Hans Rasm. 163.
 * Rosenberg, Ludv. Frands. 162.
 Rostgaard, Hans, Ridefoged. 100. 126.
 * Rytter, Sør. Ras. 164. 186. 192. 203.
 * Røgelhede, Chr. Jens. 84. 162. 199. 202.
 * Sal, Chr. Jens. (143?). 164. 203-08.
 * Sand, Hans Mort. 158. 192. 193.
 * — Lavr. Mort. 160.
 Scavenius, Ped. Prof. 15. 94-95. 182-84. 185. 204.
 Schack, Hans, General. 78. 94. 188.
 * Scheving, Bert. 166.
 * Schjelderup, Ped. Jørg. 159. 200. 203-08. 211.
 * Schjoldborg, Chr. Ped. Avditor. 70. 85. 91-93. 96. 177-80.
 * Schnell, Ulr. Hans. 161. 199. 203.
 * Schultz, Ped. 115.
 * Schytte, And. Chr. 147. 166. 199. 203.
 Seidelin, Hans, Borgemester i Helsingør 98.
 * — Hans. 98 f. 143-44.
 * — Jørg. 98 f. 146-44.
 * Simonsen, Ole. 59. 165.
 * — Ped. Univ.s Pedel. 136.
 * Skanch, And. Eng. 157.
 Skeel, Chr., Rigsraad. 13. 22. 25.
 * Skibsted, Jens Ped. 161.
 * Skive, Ped. Lavr. 90. 160. 192.
 * Skomager, Chr. Jørg. 167.
 * Skovby, And. Jak. 157. 191. 193.
 Skriver, Ras. Niels., Borgemester i Aarhus. 145. 218.
 * Slagelse, And. Niels. 165. 182.
 * Sognedal, Ped. Ped. 165.
 Solckeman, Rejnholt, Kaptajn. 27. 157. 212.

- Sommer, Povl, Spion. 128.
 *Spandet, And. Ras. 146. 166.
 *Spjelderup, Ol. Jak. 165. 199.
 * — Ped. Jak. 165. 181-82. 199. 203. 213-14.
 *Spleth, Fredr. Ol. 164.
 *Spydeberg, And. Lavr. 159.
 *Stadel, Jens Lavr. 167. 200.
 *Stadsgaard, Iver Mog. 167.
 *Stats, Jak. 52. 159. 188.
 *Stavanger, Jon. Jens. 159.
 * — Jørg. Jens. 160.
 * — Lars Ol. 158.
 * — Lave Hans. 162.
 (Stavning?)
 * — Tosten El. 160. 203. 213-14.
 *Stavning Lave Hans. 199. 203. 213-14. (162?).
 Stenbuch, Chr., Prof. 12. 15. 140. 168. 190.
 *Stensen, Niels (Havn.). 159. 203-04. 208.
 *Stenstrup, Joh. Ped. 159.
 Stenvinkel, Ole. 121.
 Stephan, Klokker ved Frue K. 158 ff. 186.
 *Stockflet, Chr. Henn. 52-53. 159. 173-74. 187.
 * — Chrstoff. Jak. 159. 188.
 *Strandbarm, Jørg. Ped. 158.
 *Stroph, And. Povl. 192. 193.
 * — Povl Joh. 162.
 Svane, H., Biskop. 11. 20 f. 38. 151. 170. 181.
 *Svendborg, Hans Thom. 162.
 * — Ped. Ped. 84. 163. 203. 213-14.
 * — Rasm. Matth. 163. 203. 213-14.
 * — Rasm. Ped. 163.
 *Sæby, Chr. Chr. 165. 191. 193. 200.
 * — Jens Lavr. 164. 191. 193.
 *Sæby, Lars Gund. 159. 191. 193.
 *Sørensen, Chr. 191. 193.
 * — Hans (Skaan.). 159.
 *Terslev, Casp. Christoff. 161. 200. 203.
 *Thanche, Cast. Hans. 162. 192.
 * — Hans Hans. 158. 191. 193.
 *Thestrup, Chr. Jak. 165.
 *Thomæsen, Jens. 182.
 — Sam. Univ.s Ridefoged. 162.
 Tikjøb, Jens Mag. 126.
 *Tjerby, Ole. 166. 203. 208-11.
 *Torfasen, Einer. 118. 167. 203. 208-11.
 * — Teit. 146.
 Torm, Er. Ol. Præst. 58-62. 134. 175-77. 184. 212.
 * — Ol. Er. 208.
 *Tostrup, Jak. Chr. 160.
 Trolle, Corf., Kammerj. 128.
 Tuxen, Lor. Ridefoged. 100.
 *Tversted, Palle Mads. 162. 191. 193.
 Ulfeld, Corf. 13.
 *Undløs, Jak. Chr. 166. 203. 213-14.
 * — Povl Chr. 164. 186. 200.
 Urup, Axel, Rigsraad. 193.
 Valkendorfs Boder. 63.
 Wandal, Joh., Prof. 59. 61-62. 107-08. 151. 158 ff. 183-84. 204.
 *Vandel, Jens. 166.
 *Vandsted, Henr. And. 161. 191. 193.
 *Varberg se Arvedsen.
 *Varde, Bent Jak. 160.
 * — Niels Chr. 167.
 *Vedel, Bernt Lavg. 20-21. 144-45. 165. 192. 193.

- *Vedel, Joh. Lavg. 20-21. 142.
 — Lavge Præst. 20.
 * — Ægid. Lavg. 20-21.
 144-45. 161. 192. 193.
 *Vejle, Clem. Sør. 163.
 Weitz, Mag. 162 ff.
 *Vendelbo, Alb. Chr. 162.
 * — And. 162. 191. 193.
 *Vensløv, Hans Niels. 203.
 208-11.
 *Viborg, Chr. Thom. 164.
 Vind, Holger. 193.
 * — Jens Jak. 165. 191. 193.
 Vinding, Rasm. Povl., Prof.
 103. 111. 204.
 *Vinkel, Chrff. Knud. 160 (59,
 186. 191?).
 *Vinsløv, Ped. Jak. 177. 203.
 v. d. Wisch, Hofjunker. 129.
- *Vitsen, Ped. 203-08.
 *Voldum, Chr. Jens. 200. 143?
 *Volf, Dan. Mich. 167.
 *Vonsild, Lave Iv. 161.
 *Vordingborg, Axel Cl. 162.
 203-08.
 * — Jesp. Jørg. 166. 182. 202.
 213-14.
 Worm, Magdal. 159.
- *Ærnø, Jens Hans. 166.
 *Ærø, Lavr. Frands. 161.
- *Øreland, Thøg. And. 149.
 158. 191.
- Aagesen, Niels. 207.
 *Aarby, Ped. Mads. 182-84.
 *Aars Henr. Bunes. 161.

Rettelser.

- S. 48, 2den Lin. udslettes Tordsen.
 — De 3 sidste Linier i Noten udgaa.
 S. 84, sidste Lin. læs: til Viborg med Dr. Johan.
 S. 119, sidste Lin. 1807 læs: 1809.
-